

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Ppłk dypl. Stanisław KORZENIOWSKI

JEDNOSTKI KAWALERII POWIETRZNEJ W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU

Rozprawa doktorska

60940

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

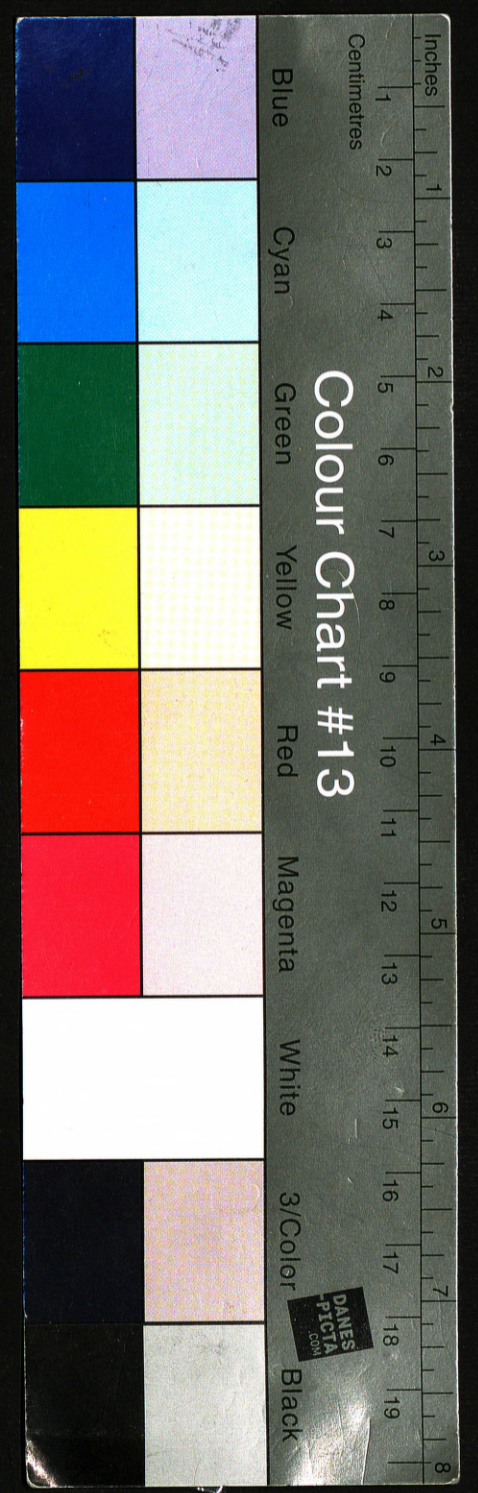
S/4083

05 004083-001-0

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Ppłk dypl. Stanisław KORZENIOWSKI

JEDNOSTKI KAWALERII POWIETRZNEJ W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU

Rozprawa doktorska

60940

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/4083

05 004083-001-0

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

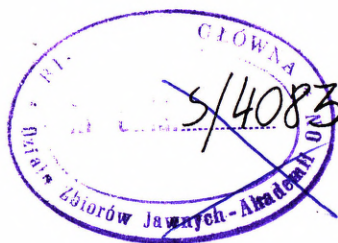
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

Pplk dypl. Stanisław KORZENIOWSKI

JEDNOSTKI KAWALERII POWIETRZNEJ W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU

Rozprawa doktorska

**OPRACOWANA POD
KIEROWNICTWEM NAUKOWYM**

Płk. prof. dr. hab. Bogdana SZULCA

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	3
1. PODSTAWY METODOLOGICZNE ROZPRAWY	8
1.1. Przedmiot i cel badań	8
1.2. Hipoteza robocza	12
1.3. Procedura badawcza	12
2. KAWALERIA POWIETRZNA – GENEZA POWSTANIA I PERSPEKTYWY ROZWOJU	18
2.1. Wnioski z doświadczeń historycznych	19
2.2. Podstawowe zadania kawalerii powietrznej w walce zbrojnej	45
2.3. Jednostki kawalerii powietrznej wybranych państw	54
2.4. Perspektywy rozwoju kawalerii powietrznej	74
3. MOŻLIWY CHARAKTER WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI PROWADZONYCH NA OBSZARZE KRAJU	80
3.1. Hipotetyczny przebieg przyszłych działań wojennych	80
3.2. Charakterystyka współczesnych działań operacyjnych	89
3.3. Zadania kawalerii powietrznej w operacjach	101
4. MOŻLIWOŚCI I WYZNACZNIKI PROWADZENIA DZIAŁAŃ BOJOWYCH PRZEZ JEDNOSTKI KAWALERII POWIETRZNEJ..	108
4.1. Możliwości bojowe kawalerii powietrznej	108
4.2. Wybrane aspekty prowadzenia działań bojowych w operacjach o charakterze obronnym	121
4.3. Prowadzenie działań bojowych w operacjach o charakterze zaczepnym	132
4.4. Działania bojowe kawalerii powietrznej w operacjach opóźniających..	136
ZAKOŃCZENIE	139
BIBLIOGRAFIA	140
ZAŁĄCZNIKI	

W S T Ę P

Przemiany polityczno-militarne zaistniałe ostatnimi laty w Europie oraz będące ich pochodną warunki, w jakich znalazły się Siły Zbrojne naszego kraju rzutują na wiele kwestii. Powyższa konstatacja dotyczy również sfery organizacyjnej oraz zadań, do których powinny być przygotowane rodzaje wojsk i służb. Okazało się bowiem, że wypracowane wcześniej struktury organizacyjne związków operacyjnych, taktycznych i oddziałów oraz modele działań bojowych zdezaktualizowały się. Dostrzec można, że nowe środki walki wpływając na charakter współczesnych działań bojowych, ukształtowały wyraźnie powietrzno-lądowy wymiar potencjalnych zmagania. Dynamizm działań bojowych prowadzonych w myśl nowych założeń przejawia się głównie w szerokim stosowaniu manewru we wszystkich możliwych wymiarach. Nie ulega dziś wątpliwości, że najbardziej efektywny jest manewr wykonywany drogą powietrzną. Działania prowadzone na izolowanych kierunkach, w błyskawicznie zmieniającej się sytuacji sprawiają, że użycie wojsk zdolnych do manewrowania w trzecim wymiarze pozwala na uzyskanie wymiernych efektów oraz szybkie wykorzystanie zaistniałych warunków. Gwarantują one bowiem wykonanie niespodziewanych uderzeń, szybkie opanowanie ważnych obiektów oraz utrzymanie ich do czasu podejścia sił głównych.

Z przyjętych przez organa władzy założeń polskiej polityki bezpieczeństwa wynika, że zasadniczym celem systemu obronnego państwa jest zachowanie suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej. Oznacza to, że w przypadku konfliktu zbrojnego, najistotniejsza jest zdolność do podjęcia działań zbrojnych w celu zatrzymania i rozbicia przeciwnika naruszającego nasze terytorium. Osiągnąć to można w wyniku zarówno operacji obronnej, jak i zaczepnej, a najczęściej w rezultacie integracji obu tych form działań operacyjnych, połączonych jednolitym zamiarem. Dominować w nich będzie manewr ogniem, ruch i zaskakujące uderzenia. Należy zatem sądzić, że nieodzowna będzie szybka koncentracja sił w wybranym miejscu i czasie do realizacji zadań najważniejszych w danym etapie operacji a następnie błyskawiczna dekoncentracja i przygotowanie się do wykonania kolejnych zadań.

Z powyższych konstatacji wynika, że konfrontacja celów, wymagań i zadań z możliwościami ich realizacji stanowi podstawę strategii obrony Rzeczypospolitej. Jej istotą jest zespolenie wysiłku wojsk operacyjnych i wojsk obrony terytorialnej w powszechnej, przygotowanej wcześniej obronie narodowej. W ślad za tym zakłada się, że przyszłe działania wojenne prowadzone będą przez dwa różniące się charakterem i możliwościami komponenty.

Pierwszy z nich stanowią wojska operacyjne, wyposażone w środki walki o parametrach bojowych odpowiadających standardom europejskim. A zatem powinny być one wysoce mobilne i posiadać zdolność prowadzenia powietrzno - lądowych operacji obronnych i zaczepnych. Mobilność tych wojsk musi być na tyle duża, aby realny był szybki manewr oraz koncentracja sił na każdym kierunku i dowolnym obszarze państwa.

Drugi komponent stanowią masowe siły obrony terytorialnej, której trzonem są wojska obrony terytorialnej. Są one traktowane jako liczna, terytorialna formacja zbrojna, wyposażona w lekkie, zwykle przenośne środki walki, umożliwiające prowadzenie skutecznych działań bojowych. Wojska obrony terytorialnej będą zatem istotnym uzupełnieniem wojsk operacyjnych na wybranych kierunkach i obszarach geograficznych. Powinny one, umiejętnie wykorzystując teren i jego infrastrukturę, podjąć walkę z przeciwnikiem z bliskiej odległości, a niekiedy nawet na jego zapleczu. W przypadku zdecydowanej przewagi agresora wojska te powinny przejść do działań nieregularnych, w maksymalnym stopniu dezorganizując poczynania przeciwnika, co zapewne nie pozostanie bez wpływu na przebieg walk, bitew i operacji toczonych przez wojska operacyjne.

Powyższe uwarunkowania oznaczają, że przygotowania obronne i koncepcja użycia Sił Zbrojnych RP muszą zapewnić osiągnięcie celu obrony w każdej sytuacji. W przypadku wojny totalnej (powszechnej) obejmującej cały obszar kraju oraz angażującej siły zbrojne w całości należy liczyć się ze zdecydowaną przewagą przeciwnika. W takiej sytuacji w pierwszym okresie (fazie) wojny należy przewidywać prowadzenie operacji obronnej w skali strategicznej. Powinna być ona oparta na manewrowo-pozycyjnym sposobie jej prowadzenia i w znacznym stopniu uzależniona od skali zaskoczenia, uzyskanego przez przeciwnika. Zasadniczym celem

strategicznej operacji obronnej powinno być zadanie agresorowi maksymalnych strat oraz osłabienie tempa jego działań zaczepnych, szczególnie na kierunku głównego uderzenia.

Zmierzając do wyhamowania tempa działań ofensywnych przeciwnika i zmniejszenia występujących dysproporcji planuje się podejmowanie różnorodnych przedsięwzięć. Zakłada się, że w sprzyjających warunkach możliwe i celowe będzie wykonywanie przeciwuderzeń. W tej fazie działań mniej prawdopodobna wydaje się zdolność do rozwinięcia sił głównych i przejście nimi do przeciwnatarcia, z zamiarem odzyskanie utraconych obszarów kraju.

Charakter działań zaczepnych potencjalnego przeciwnika niesie za sobą groźbę równoczesnego oddziaływania nie tylko na pierwszorzutowe związki taktyczne i operacyjne, ale również na siły rozmieszczone w głębi. Nowe generacje sprzętu bojowego i zasady jego wykorzystania sprawiają, że pojęcie zaplecza nabiera innego znaczenia. Siły rozmieszczone w głębi są w koncepcjach armii wielu państw europejskich postrzegane jako cele o pierwszoplanowym znaczeniu. Zainteresowanie nimi wynika także z nadal obowiązującej (sojuszniczej) natowskiej koncepcji zwalczania drugich rzutów i odwodów.

Przeciwdziałanie powstającym zagrożeniom przejawia się w różnych formach. Jedną z nich jest formowanie jakościowo nowych, mobilnych związków taktycznych i operacyjnych. W tym aspekcie można postrzeć sformowanie 25 DKPow. W wyniku uzyskanych doświadczeń oraz ograniczonych możliwości ekonomicznych państwa podjęto decyzję o przeformowaniu jej w inną strukturę organizacyjną. Przekształcono ją zatem w 25 BKPow, utworzenie której miało na celu wypełnienie luki, szczególnie w zakresie prowadzenia działań o charakterze aeromobilnym. Niniejsza rozprawa ma w swej istocie stanowić próbę określenia miejsca, roli i zadań kawalerii powietrznej w operacjach prowadzonych na obszarze kraju.

Układ pracy jest odzwierciedleniem rozwiązywanych przez autora problemów. Pod względem metodycznym ma prowadzić od zagadnień ogólnych do naukowego przedstawienia szczegółowych uzasadnionych, konkretnych propozycji praktycznych rozwiązań. Mają one dotyczyć użycia jednostek kawalerii powietrznej w określonym celu i dla realizacji zadań, wspomagających osiągnięcie celów stawianych przed

operacjami prowadzonymi na obszarze kraju. Intencją autora było także takie przedstawienie problemów i sposobu poszukiwania rozwiązań merytorycznych, aby czytelnik mógł niejako uczestniczyć w procesie dochodzenia do zawartych w tych rozwiązaniach wyników badań.

Dysertacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia oraz załączników.

W pierwszym rozdziale zawarto metodologiczne aspekty prowadzonych badań. Zaprezentowano w nim drogę dochodzenia do określenia problemu badawczego. Przedstawiono przyjętą hipotezę roboczą oraz cel badań. Ponadto zaprezentowano procedury badań, zastosowanych w celu weryfikacji hipotezy wraz z przyjętymi założeniami i ograniczeniami.

Rozdział drugi zawiera genezę powstania, dzień dzisiejszy oraz perspektywy rozwoju kawalerii powietrznej. Został on tak skonstruowany, aby na bardzo ogólnym tle przedstawić perspektywy jej rozwoju.

Rozdział trzeci poświęcony jest określeniu charakteru współczesnych operacji prowadzonych na obszarze kraju, w kontekście zadań realizowanych w nich przez kawalerię powietrzną.

W rozdziale czwartym przedstawiono wyniki badań dotyczące możliwości bojowych oraz wyznaczników prowadzenia działań przez kawalerię powietrzną. To fragment pracy, który zawiera najwięcej uogólnionych wniosków i rozwiązań z przeprowadzonych badań. Praca kończy się syntetycznym zestawieniem ich wyników.

W związku z powyższym nasuwa się pytanie: Czy dotychczasowy stan wiedzy dotyczącej działań jednostek kawalerii powietrznej jest wystarczający? Wydaje się, że nie. Fakt ten w zasadzie nie powinien dziwić, jako że historia naszej kawalerii powietrznej jest bardzo krótka. Dostrzegając jednak rosnące zainteresowanie problematyką działań wojsk tego typu, uznano za zasadne podjęcie badań nad zasadami i sposobami użycia jednostek kawalerii powietrznej w operacjach na obszarze kraju. Wyniki uzyskane w ich toku stanowią w swej istocie treść niniejszej dysertacji. W zamyśle autora powinny stanowić płaszczyznę do dalszych dociekań,

które pozwolą na opracowanie spójnych i oryginalnych podstaw teorii użycia polskiej kawalerii powietrznej na prognozowanym polu walki.

Przeprowadzenie badań oraz przedstawienie ich wyników w formie dysertacji nie byłoby możliwe bez życzliwego i inspirującego podejścia ze strony wielu osób. Dziękuję ekspertom – pracownikom naukowo – dydaktycznym Wydziału Wojsk Lądowych, których pomoc i zrozumienie dla trudnego tematu są dla mnie szczególnie cenne. Twórczą i przyjazną atmosferę do prowadzenia badań oraz fachowe wsparcie uzyskałem w Katedrze Taktyki Ogólnej, której jestem pracownikiem.

Rozdział 1

PODSTAWY METODOLOGICZNE ROZPRAWY**1.1. Przedmiot i cel badań**

Sztuka wojenna, postrzegana w kontekście innych dyscyplin naukowych dzieli się na precyzyjnie określone specjalności, zdeterminowane przedmiotem i obszarem badań. To właśnie one są czynnikami decydującymi o przyjętym i powszechnie akceptowanym, choć z pewnymi wątpliwościami, w wojskowym środowisku naukowym podziale sztuki wojennej na strategię, sztukę operacyjną i taktykę. Przedmiotem badań sztuki wojennej są problemy wojny i działań wojennych traktowanych jako zjawiska społeczne. Inaczej rzecz ujmując sztuka wojenna to historycznie i naukowo uzasadniona wiedza o sposobach prowadzenia działań wojennych (walk, bitew, operacji) oraz o zadaniach społeczeństwa (organów administracji państwowej, terenowej, samorządowej) i sposobach ich zachowania w czasie działań wojennych.¹

Przedmiotem badań taktyki jest teoria i praktyka walki, rozumianej jako zbrojne starcie dwóch przeciwstawnych stron, dążących do osiągnięcia różnych, wzajemnie się wykluczających celów. Z punktu widzenia teorii sprawnego działania walka określana jest jako wszelkie działania przynajmniej dwupodmiotowe (przy założeniu, że i zespół może być podmiotem), gdzie przynajmniej jeden z podmiotów przeszkadza drugiemu². Wspomniane wcześniej - świadome i celowe przeszkadzanie - determinuje obie walczące strony do pokonywania trudności, a zatem do usprawniania techniki działania. Inaczej rzecz ujmując można stwierdzić, że na szczeblach taktycznych potrzeby te wymagają ciągłego doskonalenia techniki walki.

Obszar naukowej penetracji taktyki związany jest pośrednio ze strukturą organizacyjną wojsk (pododdziały, oddziały, związki taktyczne), albowiem obejmuje te elementy, których stan osobowy, uzbrojenie, wyposażenie oraz hierarchiczny podział jest stały. Podkreślić należy zatem, że prace naukowo-badawcze prowadzone

---

¹ Tomaszewski A., i inni, Podstawowe kategorie sztuki wojennej, Warszawa 1996, s.31.

² Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Wrocław 1973, s.239.

w obszarze taktyki powinny w swej istocie prowadzić do określenia zasadniczych twierdzeń i doskonalenia hipotetycznego modelu walki zbrojnej, prowadzonej przez wspomniane wcześniej struktury organizacyjne wojsk. Zmiany w taktyce, a więc w charakterze i sposobach prowadzenia walki wywołuje także rozwój techniki, rozumianej jako uzbrojenie i sprzęt bojowy wprowadzany do wojsk. W odniesieniu do całości problemu można zatem stwierdzić, że każda istotna zmiana ilościowa bądź jakościowa sił i środków walki rodzi potrzebę weryfikacji powszechnie panujących poglądów oraz zmian w treści przyjmowanego dotychczas modelu walki.

Współczesna teoria i praktyka walki, ocena literatury normatywnej i opracowań naukowych oraz wnioski z ćwiczeń prowadzonych w ostatnich kilku latach skłaniają do refleksji. Sprowadzić ją można w zasadzie do odpowiedzi na proste pytanie: **Czy - a jeśli tak, to w jaki sposób - powstanie i rozwój nowego rodzaju wojsk, jakim jest kawaleria powietrzna odcisnęły swoje piętno na koncepcjach działań w wymiarze operacyjnym, prowadzonych na obszarze kraju?** Próba odpowiedzi na tak sformułowane pytanie sugeruje, że koncepcje współczesnych operacji winny się opierać na nowych rozwiązaniach. Powinny być one bowiem w pełni dostosowane do już istniejących a szczególnie perspektywicznych uwarunkowań strukturalno-organizacyjnych naszych Wojsk Lądowych, szczególnie w kontekście powołania do życia Korpusu Powietrzno-Zmechanizowanego. W efekcie powinna powstać określona koncepcja³, która dostosowana będzie do aktualnych, a szczególnie przyszłych potrzeb obronności państwa. Tak określony cel powinien jednoznacznie implikować obszar penetracji naukowej, wskazując jednocześnie konieczność wyodrębnienia zasadniczych problemów wymagających rozwiązania.

Z powyższych wywodów wynika, że **celem przeprowadzonych badań, których wyniki stanowią treść niniejszej rozprawy było wniesienie nowych wartości do teorii oraz - w perspektywie również - praktyki użycia jednostek kawalerii powietrznej w operacjach na obszarze kraju.**

Określając cel podjętych badań, których efektem jest prezentowana dysertacja ujęto go w dwóch zasadniczych obszarach: poznawczym oraz prognostyczno-

³ Inaczej mówiąc ogólne ujęcie, pomysł, plan nie związany ze szczegółowo zdefiniowaną sytuacją operacyjno-taktyczną.

praktycznym. Ogólnym celem poznawczym było w swej istocie poszukiwanie wszelkich elementów i uwarunkowań funkcjonowania jednostek kawalerii powietrznej w wojskach lądowych naszych Sił Zbrojnych. Natomiast celem prognostyczno-praktycznym było opracowanie podstawowych założeń i zasad prowadzenia działań bojowych przez kawalerię powietrzną, postrzeganych przez pryzmat operacji prowadzonych na obszarze kraju.

Z celu rozprawy wynika, że stworzenie wspomnianej wcześniej koncepcji wymaga zarówno pełnego wykorzystania dotychczasowego dorobku myśli wojskowej, jak i szerokiego uwzględnienia wszystkich możliwych czynników pozwalających na doskonalenie rozważanej problematyki. Z powyższych myśli wynika także główny problem badawczy, który można zdefiniować następująco:

O jakie koncepcje należy uzupełnić teorię prowadzenia działań przez jednostki kawalerii powietrznej, aby zapewnić możliwie najwyższy stopień realizacji zadań w operacjach prowadzonych na obszarze kraju, w istniejących i dających się przewidzieć w przyszłości warunkach ?

Rozwiązanie tak sprecyzowanego problemu głównego uwarunkowano zbadaniem i rozwiązaniem wielu problemów szczegółowych. Rozważane oddzielnie charakteryzują się one pewną odrębnością bądź specyfiką, natomiast postrzegane razem stanowią uporządkowaną, logiczną całość. Można wobec powyższego sądzić, że wymaganiom tym odpowiada również zastosowany podział, zakres i układ poszczególnych części rozprawy. Kierując się tak przyjętym podejściem określono podproblemy, które wyrażone zostały w postaci pytań badawczych sprecyzowanych poniżej:

- ◆ Jakie wnioski można sformułować w efekcie analizy doświadczeń historycznych (opisy walk toczonych w wojnach i konfliktach zbrojnych) oraz ćwiczeń, w których brały udział jednostki kawalerii powietrznej?
- ◆ W jakim kierunku ewoluują poglądy związane z doskonaleniem struktur organizacyjnych kawalerii powietrznej oraz zasad jej wykorzystania w operacjach militarnych?

- ◆ Na czym polega istota współczesnych operacji prowadzonych na obszarze kraju, w nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych?
- ◆ Z czego wynika rola, miejsce i zadania jednostek kawalerii powietrznej w operacji o charakterze obronnym?
- ◆ W jaki sposób jednostki kawalerii powietrznej wpływać mogą na osiągnięcie celu w operacji zaczepnej?

Odpowiedzi na zdefiniowane wyżej pytania powinny w efekcie stanowić rozwiązanie problemu głównego oraz umożliwić pełne osiągnięcie zakładanego celu rozprawy.

Aktualność badanej problematyki podkreśla fakt, iż w wytyczonych kierunkach szkolenia wojsk zwrócono większą uwagę na planowanie i organizowanie manewrowych form walki w określonych rejonach i na wyznaczonych kierunkach, a zatem tych form, które są wręcz przypisane jednostkom kawalerii powietrznej⁴. Podobne w swej istocie treści zawiera także rozkaz Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego do działalności Sił Zbrojnych RP w 1998 roku⁵ oraz inne dokumenty normatywne⁶. Na podkreślenie zasługują również liczne publikacje specjalistów wojskowych z innych państw, w których eksponuje się znaczenie kawalerii powietrznej we współczesnych operacjach⁷. Wagę podnoszonej problematyki potwierdzają także w całej rozciągłości wyniki badań prowadzonych podczas wielu ćwiczeń z wojskami i treningów sztabowych.

W latach 1995 - 98 autor przeprowadził szereg częściowych badań, stanowiących szeroki zbiór faktów, które po odpowiedniej interpretacji posłużyły do podejścia przedstawionego w niniejszej pracy. Wnioski ze wspomnianych badań prezentowano w kilku pracach, wydanych nakładem Akademii Obrony Narodowej oraz innych uczelni i instytucji resortowych. Między innymi, w tym okresie ukazały

---

⁴ Por.: Zadania wynikające z doktryny szkoleniowej SZ RP 2010. Maszynopis w posiadaniu autora.

⁵ Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP do działalności Sił Zbrojnych RP w 1998 roku.

⁶ Wytyczne Zastępcy szefa Sztabu Generalnego WP ds. Systemów Dowodzenia i Szkolenia do szkolenia SZ RP w 1998 roku.

⁷ Sullivan G. R., Dubnik J., Land Warfare in the 21st Century, Military Review, September 1993, s.22.

się wydawnictwa poświęcone działaniom taktycznym pułku kawalerii powietrznej⁸. Częstkowe wyniki badań ukazywały się również w formie artykułów zamieszczonych w periodykach wojskowych⁹.

1.2. Hipoteza robocza

Określenie celu badań oraz zdefiniowanie problemów badawczych, których podstawą była analiza dotychczasowego stanu wiedzy oraz osobiste doświadczenia autora umożliwiły sprecyzowanie hipotezy roboczej, której treść przedstawia się następująco:

Kawaleria powietrzna stwarza jakościowo nowe warunki prowadzenia walki zbrojnej w wymiarze operacyjnym, szczególnie podczas przygotowania i prowadzenia operacji obronnych i zaczepnych na obszarze kraju, w aktualnych i dających się przewidzieć w przyszłości uwarunkowaniach. Stanowi ona zasadniczy czynnik determinujący powietrzno-lądowy, manewrowy charakter współczesnych operacji.

Tak sformułowana hipoteza robocza oraz jej uzasadnienie wskazały kierunki postępowania w procesie badawczym. Należy podkreślić, że przyjęte założenia hipotetyczne ulegały systematycznym przeobrażeniom, konkretyzacji i uszczegółowieniu w toku procesu badawczego. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w poszczególnych częściach niniejszej dysertacji. Nie mniej jednak ich przyjęcie pozwoliło na określenie procedury badawczej, rozpatrywanej w kontekście metod badań i ich terenu.

1.3. Procedura badawcza

Charakter sformułowanych w postaci pytań problemów badawczych, weryfikacja przyjętej hipotezy roboczej oraz specyfika głównego problemu narzuciły zastosowanie określonych metod i obszaru prowadzonych badań. Dążąc do wybrania optymalnych metod badania problemu naukowego, przyjęto jedno z wielu możliwych

---

⁸ Korzeniowski S., Pułk kawalerii powietrznej w działaniach taktycznych, Warszawa 1996.

⁹ Korzeniowski S., Wołeszo J., Możliwości bojowe pułku kawalerii powietrznej w obronie, Mysł Wojskowa nr 3/1998, s. 54.

kryteriów. W tym konkretnym wypadku wybrano kryterium użyteczności, wychodząc z założenia, że tylko takie podejście jest warunkiem osiągnięcia głównego celu rozprawy. A jest nim potrzeba podnoszenia na coraz wyższy poziom stopnia wyszkolenia dowództw i wojsk, które postrzegane są jako najważniejsza część całego, wielce złożonego systemu obronnego naszego państwa. W celu uzyskania w pełni obiektywnych wyników prowadzonych prac zastosowano określone procedury i metody badawcze. Cykl badań podzielony został na swoiste fazy (etapy)¹⁰, których cel zobrazowany został na rys. 1.

Wychodząc z założenia, że z wojskowego punktu widzenia tłem działań jednostek kawalerii powietrznej są działania operacyjne, w kręgu zainteresowań autora znalazły się również zagadnienia związane z ewolucją poglądów na prowadzenie operacji na obszarze kraju, w nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych.

Rys.1. Cel badań w poszczególnych fazach procesu badawczego

¹⁰ Tożsame z głównymi składnikami metody naukowej. Por.: Pieter J., *Z zagadnień pracy naukowej*, Wrocław 1974, s.31.

W celu zapewnienia efektywności prowadzonych badań, a szczególnie ich skuteczności i wydajności szeroko stosowano wybrane teoretyczne i empiryczne metody wojskowych badań naukowych.¹¹ Teoretyczne metody badawcze zastosowano w związku z potrzebą weryfikacji hipotezy roboczej, ostatecznego jej sprecyzowania oraz rozwiązania poszczególnych problemów. Powinny one zapewnić zbadanie, uporządkowanie i opis zgromadzonego materiału empirycznego. Nie bez znaczenia była również potrzeba utrzymania rygorów naukowego myślenia. Ponadto, ich selektywny wybór podyktowany został potrzebą uzyskania precyzyjnych wyników, potwierdzających bądź negujących przyjęte wcześniej założenia. Metody teoretyczne były stosowane we wszystkich etapach prowadzonych prac, szczególnie jednak dominowały w etapie pierwszym i drugim. Najszerzej stosowano w tym okresie analizę, syntezę, dedukcję i redukcję, w wyniku których nastąpiło sprecyzowanie problemów i hipotez badawczych oraz ich rozwiązanie. Analizie i syntezie poddano materiały źródłowe (instrukcje, podręczniki, opisy walk i bitew toczonych w czasie wojen i konfliktów zbrojnych, wnioski z ćwiczeń, opracowania naukowe i popularno-naukowe).

W kolejnym etapie badań przeprowadzono weryfikację uzyskanych wyników, dążąc do uzyskania wiarygodnych danych. W tym celu zastosowano badanie sądów i opinii ekspertów, głównie z kręgu pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych Akademii Obrony Narodowej, specjalistów z Dowództwa Wojsk Lądowych i byłego Krakowskiego Okręgu Wojskowego oraz oficerów z jednostek kawalerii powietrznej (zestawienie wyników tych badań przedstawia załącznik nr 2). Kierując się potrzebą poszukiwania różnych form weryfikacji poglądów poddano je konfrontacji z opiniami innych teoretyków i praktyków wojskowych. Temu celowi miały służyć debaty naukowe prowadzone w Katedrze Taktyki Ogólnej. Poglądy prezentowane w dyskusjach przez doświadczonych pracowników naukowo-dydaktycznych, potwierdziły zasadność podjętych badań oraz kierunki prowadzonych prac. Pozwoliły także na krytyczną ocenę dotychczasowego dorobku, wpływając w

---

¹¹ Nie stroniąc od sposobów pojmowania oraz elementów oceny efektywności przyjmowanych w szeroko rozumianym środowisku naukowym. Por. Zieleniewski J., *Efektywność badań naukowych*, Warszawa 1966; oraz *Przydatność prakseologicznej aparatury pojęciowej dla poszczególnych dyscyplin naukowych*, Wrocław 1964.

znaczący sposób na ostateczny kształt rozprawy.

Z metod empirycznych, za najbardziej wartościowe w aspekcie prowadzonych badań należy uznać obserwację, której przedmiotem były ćwiczenia dowódczo-sztabowe prowadzone w Wydziale Wojsk Lądowych AON. W tym miejscu warto zaznaczyć, że przyjęty sposób podejścia umożliwił pełną realizację założonego celu badań. Kanwą do rozwiązywania poszczególnych problemów taktycznych były zamiary stron, przygotowane dla każdego etapu ćwiczenia. Zamiary te, w sensie epistemologicznym, stanowiły o hipotetycznej sytuacji określonej przez autorów ćwiczenia. Przystępując do organizowania procesu badań formułowano problemy, które zostały ujęte w postaci szczegółowych pytań. Jednocześnie przyjęto określone, hipotetyczne warianty ich rozwiązania. Badania prowadzone w trakcie ćwiczenia miały w efekcie potwierdzić bądź zanegować przyjęte hipotezy.

Wyniki obserwacji miały stanowić podstawę weryfikacji przyjętych hipotez, stwierdzenia występujących prawidłowości oraz sformułowania określonych twierdzeń. W ramach przygotowań do przeprowadzenia badań określono skład metody obserwacyjnej precyzując:

- ↳ przedmiot obserwacji;
- ↳ sytuacje obserwacyjne;
- ↳ sposób prowadzenia obserwacji;
- ↳ opracowanie jej wyników.

Z punktu widzenia metod ogólnonaukowych w prowadzonych badaniach dążono do szerokiego stosowania podejścia systemowego i funkcjonalnego, traktując całość procesów zachodzących w trakcie przygotowania i prowadzenia działań przez jednostki kawalerii powietrznej jako złożony, całościowy i uporządkowany system, posiadający swoją strukturę.¹²

Takie podejście dało możliwość wyeksponowania nowych treści do teorii działań taktycznych, prowadzonych w wymiarze powietrzno-lądowym przez jednostki kawalerii powietrznej. Wybór oraz zastosowanie - zaprezentowanych w wielkim

---

¹² Wyposażony także w inne atrybuty powszechnie akceptowane w metodologii wojskowych badań naukowych, pozwalające na zastosowanie metody systemowej.

skrótce - metod badawczych uwarunkowane było charakterem badanych zjawisk, wymuszających w wielu wypadkach ich prowadzenie na podstawie ewolucji struktur organizacyjnych wojsk oraz prognoz rozwoju nowoczesnego sprzętu wojskowego. Wybrane metody powinny w zasadzie gwarantować rzetelność prowadzonych badań oraz uzyskanie racjonalnych wyników.

Studia nad literaturą przedmiotu były jednym z podstawowych elementów inicjujących proces badawczy, jak również stanowiły inspirację w toku jego prowadzenia. Pozwoliło to na dokonanie oceny ważności rozważanej problematyki oraz jej miejsca w teorii walki zbrojnej. Na podstawie dostępnych materiałów należy stwierdzić, że ilość opracowań o charakterze naukowym i popularnonaukowych, dotyczących rozważanej problematyki była wystarczająca do określenia podstaw problemu. Uwaga ta dotyczy w podobnym stopniu zarówno dużych, zwartych opracowań, jak i artykułów ukazujących się w periodykach wojskowych. Literatura ta prezentuje jednak szereg zróżnicowanych, często sprzecznych ze sobą poglądów i zawiera niekiedy teorie nie w pełni uzasadnione, a zatem i nie przystające do aktualnej sytuacji. Publikacje z lat wcześniejszych (siedemdziesiątych) dotyczą głównie działań amerykańskiej kawalerii powietrznej w Wietnamie. Wnioski i doświadczenia tam zawarte są adekwatne do działań w specyficznym terenie (górzyste obszary porośnięte dżunglą), prowadzonych przeciwko zgrupowaniom partyzanckim.

Z kolei wydany w 1989 roku Biuletyn Informacyjny Sztabu Generalnego WP porusza kwestie adekwatne do poprzedniej doktryny militarnej i nie oddaje specyfiki operacji prowadzonych na obszarze kraju. Nie uwzględnia też zmian organizacyjno - strukturalnych, wprowadzenia nowych środków walki oraz transportu. Rozprawę doktorską ppłk dypl. E. Jendraszczyka nt. „Działanie oddziału desantowo - szturmowego w natarciu” ocenić można podobnie, a ponadto dotyczy ona tylko szczebla oddziału ogólnowojskowego i wybranego rodzaju działań bojowych.

Wiele ciekawych poglądów dotyczących teorii działań powietrzno - lądowych zawierają opracowania prof. S. Kozieja, lecz są to na ogół tezy wymagające naukowego uzasadnienia. Najpełniej wspomniana problematyka poruszona została w rozprawie doktorskiej gen. bryg. W. Michalskiego „Działania desantowo-

szturmowe w operacjach na obszarze kraju”, wydanej nakładem AON w 1995r. Warto jednak w tym miejscu zauważyć, że dotyczy ona głównie działań Dywizji Kawalerii Powietrznej. Natomiast rozważania natury ogólnej, adekwatne do zmieniających się struktur organizacyjnych jednostek kawalerii powietrznej – z oczywistych przyczyn - zostały wielce ograniczone. Wiele ciekawych informacji zawierają opracowania dotyczące teorii przygotowania i prowadzenia działań przez zgrupowania aeromobilne.¹³ Nie mogą one jednak pretendować do tego, by postrzegać je jako podstawę teorii użycia jednostek kawalerii powietrznej

Kawaleria powietrzna traktowana jest w Wojsku Polskim jako trzon Sił Szybkiego Reagowania, a jednocześnie jeden z podstawowych komponentów powstającego Korpusu Powietrzno-Zmechanizowanego. Biorąc pod uwagę dość znikome doświadczenia, jakie posiadamy w tym obszarze, jej działania taktyczne powinny być rozpatrywane szerzej i dogłębniej niż to miało miejsce dotychczas. Sądzić zatem należy, że niniejsza dysertacja – przynajmniej w ograniczonym zakresie wypełni powstałą lukę.

---

¹³ Np.: Materiały z sympozjum naukowego na temat: „Działalność zgrupowań aeromobilnych oraz ogólnowojskowych związków taktycznych w obronie strefy odpowiedzialności okręgu wojskowego”, Myśl Wojskowa nr 2/1998, s. 43 –79.

*Szybkość jest duszą wojny, wykorzystaj
swoje szanse, zanim przeciwnik osiągnie
gotowość ...*

Sun Tzu

Rozdział 2

KAWALERIA POWIETRZNA - GENEZA POWSTANIA I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Współczesne wojska lądowe, niezależnie od struktury organizacyjnej i przewidywanych zadań, powinny posiadać jedną wspólną cechę. A mianowicie zdolność do wykonania manewru i prowadzenia efektywnej walki w wymiarze powietrzno-lądowym. Powinny zatem charakteryzować się zdolnością do działania z wykorzystaniem trzeciego wymiaru (tzw. ruchliwość powietrzną) dzięki użyciu śmigłowców.¹⁴ Jednostki, które posiadają taką zdolność określa się wspólnym mianem – jednostek aeromobilnych. Aktualnie, ze względu na usytuowanie sprzętu latającego oraz sposobów jego wykorzystania wojska powietrzno-manewrowe dzieli się na następujące typy:

- ◆ jednostki powietrzno-desantowe, używające samolotów transportowych, z których mogą być desantowane na spadochronach wraz z całym posiadanym sprzętem;
- ◆ jednostki desantowo-szturmowe, używające samolotów i śmigłowców w celu przemieszczenia posiadanych sił i środków przeznaczonych do prowadzenia walki na ziemi;
- ◆ jednostki powietrzno-szturmowe, używające organicznych samolotów i śmigłowców do prowadzenia walki. Niekiedy dzieli się je dodatkowo np. na: lotnicze pułki przeciwpancerne, pułki bezpośredniego wsparcia pola walki, itp.;

---

¹⁴ Kirchbach J. G., Einsatz luftbeweglicher Kräfte im Rahmen Operativer Gegenangriffe, Soldat und Technik nr 2/1988, s. 71.

- ◆ **jednostki kawalerii powietrznej**, używające organicznych środków latających zarówno do działań desantowo-szturmowych jak i powietrzno-szturmowych.¹⁵

Działania kawalerii powietrznej powinny być postrzegane jako integralna część różnych rodzajów walki zbrojnej prowadzonej na lądzie, w wymiarze taktycznym lub operacyjnym. Jednocześnie kawaleria powietrzna może być postrzegana jako ten rodzaj wojsk lądowych, który z powodzeniem może realizować określone zadania w ramach operacji (misji) pokojowych. Mogą być one prowadzone samodzielnie lub wspólnie z ogólnowojskowymi oddziałami związkami taktycznymi.¹⁶

2.1. Wnioski z doświadczeń historycznych

Pierwsze próby wykorzystania uzbrojonych śmigłowców do prowadzenia działań bojowych zanotowano w latach pięćdziesiątych podczas wojny koreańskiej. Z przeprowadzonych badań wynika, że wprawdzie podstawowe zadania śmigłowców sprowadzały się do ewakuacji rannych z pola walki¹⁷, to jednak w toku wspomnianej wojny dokonano pierwszych prób przerzutu typowych pododdziałów wojsk lądowych za ich pomocą. Zauważono jednak także, iż śmigłowce (np. transportowe typu H-19) podczas desantowania wojsk ponoszą zbyt wysokie straty. Dostępne materiały sugerują, iż była to podstawowa przyczyna rozpoczęcia i prowadzenia doświadczeń z uzbrojonymi śmigłowcami typu H-13. Wprawdzie próby te nie były zbyt udane, niemniej jednak w efekcie doprowadziły w przyszłości do sformowania nowego rodzaju wojsk - kawalerii powietrznej.

Amerykańskie doświadczenia z wojny koreańskiej jako pierwsi wykorzystali Francuzi. Podczas konfliktu algierskiego (1954 - 56) i wojny w Indochinach (1954) wykorzystywali z powodzeniem w działaniach bojowych zmodernizowaną wersję śmigłowca Vertol H-21.¹⁸ Śmigłowiec ten, konstruowany i wykorzystywany pierwotnie jako transportowy, został wyposażony w kilka wersji uzbrojenia (karabiny

---

¹⁵ Michalski W., Działania desantowo-szturmowe w operacjach na obszarze kraju, Rozprawa doktorska, AON, Warszawa 1995, s.61

¹⁶ Land Force Tactical Doctrine ATP-35(B), Military Agency for Standardization 1995, s. 7-2.

¹⁷ Clancy T., Kawaleria pancerna, Gdańsk 1998, s. 159.

¹⁸ Ilustrowana historia konfliktów XX wieku, Warszawa 1994.

maszynowe, działka 20 mm, 37 mm pociski raketowe) oraz dodatkowo opancerzony. W wyniku tych zabiegów Francuzi dysponowali w miarę udanym śmigłowcem, który dzisiaj zaliczony byłby do grupy śmigłowców desantowo-szturmowych.¹⁹ Na marginesie można dodać, że to właśnie oni byli również prekursorami oraz twórcami zasad wykorzystania na współczesnym polu walki śmigłowców przeciwpancernych.

Z kolei Stany Zjednoczone przystąpiły jako pierwsze - pośród państw dysponujących nowoczesną armią - do formowania i wykorzystywania w toku walki pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych kawalerii powietrznej. W początkowej fazie zakładano organizowanie doraźnych zgrupowań, łączących w swoim składzie pododdziały i oddziały ogólnowojskowe oraz lotnictwa sił lądowych. Zgrupowania te były w zasadzie przewidziane do przeprowadzania operacji powietrzno-desantowych. Istota tych operacji sprowadzała się, zdaniem specjalistów amerykańskich, do szybkiego przerzutu wojsk i zaopatrzenia drogą powietrzną do rejonu działań bojowych lub bezpośrednio na pole walki oraz do ewakuacji rannych. W 1963 roku przystąpiono do formowania związków taktycznych kawalerii powietrznej, o stałej strukturze organizacyjnej. Doświadczenia uzyskane w dotychczasowych wojnach i konfliktach lokalnych oraz potrzeby uzyskania tzw. „ruchliwości powietrznej” podczas wojny wietnamskiej zaowocowały powstaniem w 1965 roku amerykańskiej 1 Dywizji Kawalerii Powietrznej (1 Cavalry Division Airmobile).²⁰ Została ona zorganizowana na terytorium Stanów Zjednoczonych i prawie natychmiast przerzucona do Wietnamu Południowego, w celu wzięcia udziału w działaniach bojowych. W tym też czasie nad polem walki pojawiły się pierwsze typowe śmigłowce desantowo-szturmowe UH-1B „Huey”. Ponadto wspomniana dywizja wyposażona była w śmigłowce szturmowe typu AH-1 „Huey Cobra” oraz ciężkie śmigłowce transportowe CH-47 „Chinook”.

W 1968 roku dowództwo amerykańskie przemianowało wspomnianą dywizję na 101 Dywizję Kawalerii Powietrznej (DKPow), z którą prowadzono, w toku działań wojennych w Wietnamie, dalsze eksperymenty i doświadczenia w zakresie form

---

¹⁹ O poziomie przygotowania śmigłowców do realizacji zadań może świadczyć następujący fakt. Podczas działań bojowych nie utracono ani jednego śmigłowca na skutek ostrzału prowadzonego z ziemi.

²⁰ Bańdor J. Użycie śmigłowców w wojnach lokalnych i konfliktach zbrojnych po drugiej wojnie światowej, *Myśl Wojskowa* nr 8/1989, s. 128

organizacyjnych, wyposażenia oraz możliwości i sposobu jej użycia na współczesnym polu walki. Opierając się na doświadczeniach zdobytych w pierwszych latach wojny wietnamskiej, Amerykanie przyjęli dla tego związku taktycznego – następującą strukturę organizacyjną: trzy bataliony powietrzno-desantowe, pięć batalionów piechoty, trzy dywizjony haubic 105 mm, batalion śmigłowców szturmowych, dwa bataliony śmigłowców transportowych oraz niezbędne jednostki zabezpieczenia materiałowo-technicznego. Stan osobowy dywizji wynosił 15 787 żołnierzy, a na jej wyposażeniu znajdowało się 428 śmigłowców szturmowych i transportowych. Przy wykorzystaniu tylko własnych środków transportu powietrznego dywizja kawalerii powietrznej mogła się przemieścić do rejonu działań bojowych w trzech przelotach.²¹ W tym miejscu należy zaznaczyć, że wraz ze 101 DKPow, na terenie Wietnamu Południowego działała również brygada powietrznodesantowa (173 BPD). W siłach zbrojnych Stanów Zjednoczonych przywiązywano wówczas dużą wagę do zwiększenia ruchliwości powietrznej sił lądowych. Potwierdzały to prowadzone doświadczenia z jednostkami wojsk kawalerii powietrznej, znanymi również w terminologii wojskowej jako wojska powietrznomanewrowe (airmobile).²²

W wyniku uzyskanych doświadczeń stwierdzono, że jednostki kawalerii powietrznej mogły być wykorzystywane we wszystkich rodzajach działań bojowych. Jako zasadę zalecano jednak wykorzystanie wojsk tego rodzaju w toku działań prowadzonych na szerokim froncie, w terenie trudno dostępnym dla typowych wojsk lądowych oraz w przypadku silnego obezwładnienia przeciwnika bronią jądrową lub innymi środkami ogniowymi. Zgodnie z regulaminami amerykańskimi obowiązującymi w tym czasie, jednostki kawalerii powietrznej powinny być wykorzystywane głównie:²³

- **w działaniach zaczepnych** - do niszczenia określonych sił przeciwnika i opanowania ważnego, z taktycznego punktu widzenia, rejonu (obiektu).

Uważano również, że wojska te mogą być efektywnie wykorzystane do

²¹ Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970-1983, Warszawa 1985, s. 17.

²² Pod pojęciem kawalerii powietrznej rozumiano związki, oddziały i pododdziały, przystosowane do prowadzenia działań bojowych za pomocą śmigłowców, które stanowią w tym przypadku główny środek przetrwania wojsk i wsparcia ogniowego.

²³ Por., Zasady użycia kawalerii powietrznej w podstawowych rodzajach działań bojowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/73, s. 24-29.

oprowadzenie przepraw na przeszkodach wodnych (szczególnie podczas boju spotkaniowego lub pościgu) oraz do prowadzenia rozpoznania na szerokim froncie;

- **w działaniach obronnych** - jako odwód do zamykania luk, prowadzenia działań opóźniających i zabezpieczenia odwrotu lub wycofania, tworzenia warunków do wykonania kontrataków, a także innych zadań zgodnie z decyzją dowódcy danego szczebla.

Należy podkreślić, że w okresie wojny wietnamskiej jednostki kawalerii powietrznej były powszechnie wykorzystywane w działaniach przeciwpartyzanckich. A ich doświadczenia bojowe były dokładnie studiowane pod kątem możliwości użycia na różnych teatrach działań wojennych, w tym również na europejskim TDW.

Specjaliści amerykańscy twierdzili w tym okresie, że duża ruchliwość kawalerii powietrznej umożliwia jej zachowanie zdolności bojowej w warunkach użycia broni jądrowej i innych środków masowego rażenia oraz stosunkowo łatwe pokonywanie obszarów skażonych. Ponadto, jej zdolność do pokonania naturalnych przeszkód terenowych determinowała wykonywanie uderzeń na przeciwnika z dowolnie obranego kierunku, na obiekty rozmieszczone w rejonach trudno dostępnych.²⁴

Specyfika działań kawalerii powietrznej była tym czynnikiem, który spowodował wypracowanie charakterystycznych form planowania działań oraz organizacji dowodzenia i rozpoznania. Okazało się bowiem, że działania kawalerii powietrznej powinny być tak planowane, aby zapewnić maksymalne wykorzystanie wszystkich właściwości wojsk powietrznomanewrowych. Charakterystyczną jego cechą była odwrotna, niż ma to miejsce w działaniach ogólnowojskowych, kolejność²⁵. W pierwszym rzędzie opracowywano plan prowadzenia naziemnych działań bojowych (po desantowaniu), następnie plan desantowania, plan przerzutu drogą powietrzną oraz plan załadowania i ześrodkowania wojsk w rejonie wyjściowym. Z przeprowadzonych analiz wynika, że wymienione plany stanowiły z reguły załączniki do rozkazu bojowego. Warto również zauważyć, że równolegle

²⁴ K. G., Zasady organizacji planowania działań, dowodzenia i prowadzenia rozpoznania przez amerykańską kawalerię powietrzną, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4/43, s. 29.

²⁵ Wojska powietrznodesantowe i powietrznomanewrowe głównych państw NATO, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/73, s. 17-19.

z planowaniem działań opracowywano odpowiednie plany zabezpieczenia materiałowo-technicznego²⁶.

Z dostępnych informacji wynika, że do procesu planowania włączano sztaby dywizji i brygad oraz poszczególne dowództwa, do kompanii włącznie. Plany działań oddziałów kawalerii powietrznej opracowywano bardzo dokładnie i szczegółowo, z uwzględnieniem możliwości elastycznego wyboru najbardziej odpowiedniego wariantu działań, w zależności od sytuacji zaistniałej w rejonie desantowania. Czas potrzebny na planowanie i przygotowanie działań był redukowany do minimum poprzez zgranie do perfekcji - już w okresie szkolenia - komórek sztabowych i pododdziałów oraz utrzymanie wysokiego stanu gotowości bojowej. Uważano, że ścisłe przestrzeganie tajemnicy planowania i przygotowania oraz szybkość działania, w początkowym okresie, zmniejszy wrażliwość kawalerii powietrznej na przeciwdziałanie przeciwnika i stworzy dogodne warunki do wykorzystania czynnika zaskoczenia.²⁷

Plan prowadzenia naziemnych działań bojowych (po desantowaniu) był opracowywany w oparciu o ogólnie przyjęte zasady prowadzenia działań przez oddziały ogólnowojskowe, w warunkach ograniczonych możliwości wsparcia ogniowego i przy braku dostatecznej ilości środków transportu naziemnego. W planie uwzględniano kolejność opanowywania obiektów, rozwijania natarcia lub przejścia do obrony uchwyconych obiektów. Ponadto wyznaczano linie rozgraniczenia oraz rejony rozmieszczenia odwodów i środków wsparcia ogniowego.²⁸ Sztab przygotowywał zwykle główny i zapasowy wariant planu opanowania obiektów. W głównym wariacie zakładano zazwyczaj wysadzenie desantu bezpośrednio w pobliżu wyznaczonego obiektu ataku. W drugim wariacie przewidywano natomiast wysadzenie desantu w pewnym oddaleniu od obiektu ataku.

Plan desantowania był zwykle opracowywany w drugiej kolejności, w oparciu o podstawowe założenia planu naziemnych działań bojowych. Uwzględniano w nim

---

²⁶ Podobne zasady obowiązują współcześnie w siłach zbrojnych NATO, w odniesieniu do działań aeromobilnych. Por.: Land Force Tactical Doctrine ATP - 35(B)", Military Agency of the Standardization (MAS) NATO 1995, s.185.

²⁷ Por. Zabezpieczenie ogniowe działań kawalerii pancerniej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr1/73, s. 53.

²⁸ K. G., Zasady organizacji i planownia ... op. cit., s. 30.

podział rejonu desantowania na strefy, w których planowano miejsca na lądowiska dla śmigłowców oraz zrzutu (wyładowania) sprzętu i środków zaopatrzenia. W celu uniknięcia zniszczenia dwóch batalionów jednym uderzeniem jądrowym, dla każdego z nich planowano oddzielny rejon desantowania (o wielkości 3 x 3 km), położony w odległości około 2-3 km od poprzedniego. Oprócz głównych, wybierano również zapasowe strefy desantowania, lądowiska dla śmigłowców oraz rejonu wyładowania (zrzutu) sprzętu i środków zaopatrzenia²⁹.

Plan przerzutu drogą powietrzną zawierał z reguły schematy korytarzy przelotu i grafik lotów śmigłowców. W planie uwzględniano główne i zapasowe korytarze przelotu (przy przetrzucie wojsk w kilku rejsach, dla każdego z nich wybierano oddzielne korytarze przelotu). Na każdym z nich precyzowano określone punkty kontrolne: wyjściowy, regulacji ruchu, rozejścia śmigłowców i nawiązania łączności z naziemnymi elementami dowodzenia w rejonie desantowania³⁰. Ponadto planowano odpowiednią osłonę śmigłowców w czasie przelotu.

Plan załadowania wojsk na śmigłowce był opracowywany wówczas, gdy w działaniach powietrznomanewrowych brały udział siły większe od batalionu. W planie tym ujmowano kolejność załadowania ciężkiego uzbrojenia, wyposażenia i żołnierzy, zgodnie z planem desantowania.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że podczas planowania działań kawalerii powietrznej, odpowiednie sztaby i ich komórki organizacyjne uwzględniały z reguły następujące czynniki:³¹

- ◆ *zadanie, które otrzymano do realizacji;*
- ◆ *wymagane siły i środki, niezbędne do uchwycenia i utrzymania obiektu ataku, w tym skład taktycznych zgrupowań uderzeniowych i ugrupowanie bojowe w rejonie desantowania;*
- ◆ *sytuację operacyjno-taktyczną w pasie działania sił, na korzyść których będzie działała kawaleria powietrzna;*

²⁹ Tamże, s. 30.

³⁰ K., G., Przerzut i wsparcie ogniowe pododdziałów kawalerii powietrznej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/1974, s. 19.

³¹ Korzeniowski S., Pułk kawalerii powietrznej w działaniach taktycznych pk. „KAWALERIA”, wyd. AON 1996, s. 103

- ◆ *posiadane siły i środki;*
- ◆ *ocenę przeciwnika i jego przewidywane działania;*
- ◆ *możliwość wsparcia ogniowego i obrony przeciwlotniczej w rejonie desantowania;*
- ◆ *potrzeby w zakresie zabezpieczenia materiałowo-technicznego;*
- ◆ *potrzeby w zakresie rozpoznania i nadzorowania pola walki;*
- ◆ *potrzeby w zakresie organizacji powietrznych punktów kontrolnych, stanowisk dowodzenia i systemu łączności.*

Natomiast w procesie planowania i przygotowania działań, szczególnie ważna rola przypadała komórkom operacyjnym, które były odpowiedzialne za opracowanie takiego wariantu planu przebiegu działań w rejonie desantowania, aby brak jakiegoś pododdziału (elementu ugrupowania bojowego) nie wpływał decydująco na możliwość wykonania zadania oraz sprawny przebieg ześrodkowania wojsk w rejonie wyjściowym i desantowania w przewidywanym rejonie. Ponadto planowanie odpowiedniej liczby śmigłowców do sprawnego przerzutu wojsk, ustalenie dobrze widocznych z powietrza terenowych punktów orientacyjnych w rejonie desantowania, a także wybór najbardziej dogodnych rejonów desantowania (lądowania), które z zasady powinny być położone możliwie blisko pośrednich i zasadniczych obiektów ataku. Do ich zadań należało również ustalenie różnych wariantów korytarzy przelotu z rejonu załadowania żołnierzy i sprzętu do rejonu desantowania, sporządzenie grafiku lotu śmigłowców i czuwanie nad planową jego realizacją oraz dążenie do zachowania, w miarę możliwości, taktycznej integralności pododdziałów kawalerii powietrznej i lotnictwa sił lądowych. Bardzo istotne znaczenie miało zapewnienie możliwości dokonania zmian w przerzucie (w wypadku braku śmigłowców lub konieczności zagwarantowania pierwszeństwa przelotu innym jednostkom), organizacja współdziałania ze wszystkimi zainteresowanymi organami i sztabami, w tym szczególnie z obroną przeciwlotniczą, artylerią, jednostkami lotnictwa taktycznego i pododdziałami śmigłowców uderzeniowych oraz ustalenie sposobów wykorzystania bojowych środków chemicznych, włącznie z użyciem dymów. Niezmiernie ważnym było opracowanie (zasadniczego i dodatkowego) planu wsparcia ogniowego, przy użyciu wszystkich dostępnych środków ogniowych, udział

w opracowywaniu planu materiałowo-technicznego zabezpieczenia wojsk, maksymalne wykorzystanie powierzchni użytkowej na śmigłowcach oraz organizowanie systemu łączności dowodzenia i współdziałania.³²

W tym miejscu trzeba podkreślić następujące zjawisko. Pomimo tego, że działania kawalerii powietrznej planowane były w zasadzie w rejonach położonych w głębi ugrupowania przeciwnika, to specjaliści amerykańscy zalecali - jeżeli czas i sytuacja taktyczna na to pozwoli - przeprowadzenie rekonesansu w terenie. W skład grupy rekonesansowej zazwyczaj wchodził: dowódca zgrupowania kawalerii powietrznej, dowódca pododdziału (oddziału) śmigłowców, oficer odpowiedzialny za wsparcie ogniowe, oficer łącznikowy lotnictwa, oficerowie komórki operacyjnej oraz dowódca grupy zabezpieczającej lądowiska. Grupa ta prowadziła z reguły rekonesans planowanych korytarzy przelotu, rejonu wyjściowego, rejonu desantowania i obiektów ataku. Ponadto w czasie rekonesansu umiejscawiano w terenie punkty i elementy kontroli ruchu powietrznego oraz trasy rozejścia śmigłowców do miejsc desantowania i trasy powrotne. Natomiast w wypadku, gdy czas i sytuacja uniemożliwiała przeprowadzenie pełnego rekonesansu w terenie, zalecano dokonanie szybkiego i skróconego rekonesansu tuż przed rozpoczęciem przerzutu pierwszych elementów ugrupowania bojowego kawalerii powietrznej. W tych warunkach grupa rekonesansowa stanowiła równocześnie powietrzne stanowisko dowodzenia, które kierowało przebiegiem desantowania i walką. W innych przypadkach rozpoznanie tras przelotu śmigłowców przeprowadzały wyspecjalizowane organa rozpoznawcze kawalerii powietrznej.

Dostępne informacje pozwalają sądzić, że potencjalnie duże tempo działań kawalerii powietrznej narzucało określone wymagania w odniesieniu do dowodzenia i kierowania wojskami. W zależności od rozmachu planowanej operacji - czasu jej trwania, otrzymanego zadania i możliwości stosowania powszechnie obowiązujących zasad dowodzenia - organizowano specyficzny system dowodzenia kawalerią powietrzną. W odróżnieniu od jednostek ogólnowojskowych, dążono w nim do tego, by zadania i wytyczne do planowanej operacji jak najszybciej dotarły do najniższych

---

³² K. G., *Zasady organizacji i planowania ... op. cit.*, s. 31.

szczebli dowodzenia (klucza śmigłowców i plutonu kawalerii powietrznej).³³ Po otrzymaniu zadania sztab zgrupowania nawiązywał łączność i współpracę ze sztabem oddziału lotnictwa sił lądowych, który zwykle delegował do niego (na okres planowania działań) oficera łącznikowego. Stosunkowo krótki czas, od otrzymania zadania do momentu załadowania wojsk na śmigłowce, narzucał właściwym dowództwom i sztabom konieczność operatywnego działania i pracy. W zależności od sytuacji operacyjno-taktycznej i treści otrzymanego zadania, system dowodzenia był scentralizowany lub zdecentralizowany. Zdecentralizowane dowodzenie było typowe dla działań kilku samodzielnych zgrupowań kawalerii powietrznej, na oddzielnych kierunkach.

Na poszczególne fazy działania (przerzutu drogą powietrzną, desantowania oraz walki w opanowanym rejonie), organizowano od szczebla batalionu powietrzne stanowiska dowodzenia. W kawalerii powietrznej (w odróżnieniu od innych oddziałów wojsk lądowych, wydzielonych do działań powietrznomanewrowych), dowódcy batalionów posiadali powietrzne stanowiska dowodzenia, urządzane na śmigłowcach. Znajdowała się na nim zazwyczaj grupa dowodzenia w składzie 5-6 oficerów (dowódca, oficer operacyjny, rozpoznawczy, łącznikowy sił powietrznych i oficer koordynacji wsparcia ogniowego oraz dwóch radiotelegrafistów). Natomiast w skład grupy dowodzenia batalionu śmigłowców wchodził z reguły dowódca batalionu, oficer operacyjny lub rozpoznawczy oraz oficer dowodzenia i łączności. Z przeprowadzonych dociekań wynika, że w grupie dowodzenia brygady i dywizji wykorzystywano śmigłowce UH-1D, natomiast dowódcy batalionów wykorzystywali zwykle śmigłowce OH-23 lub OH-6A³⁴.

Bardzo ważnym elementem systemu dowodzenia była właściwie zorganizowana łączność, zarówno w czasie przygotowania, jak i w toku działań kawalerii powietrznej. W okresie przygotowawczym ustalano potrzeby w zakresie sił i środków łączności, ze szczególnym uwzględnieniem wojsk rzutu szturmowego i tyłowego. W celu zachowania pełnej tajemnicy działań szeroko stosowano

---

³³ Por. Wojska powietrznodesantowe i powietrznomanewrowe ..., op.cit., s. 12-20.

³⁴ Por. Grankin W., Przygotowanie i zabezpieczenie desantów powietrznych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 6/1973, s. 67.

ograniczenie w korzystaniu z radiowych środków łączności, a w niektórych okresach przygotowania działań wprowadzano całkowity zakaz użycia tych środków.

W czasie przerzutu powietrznego jako niezbędną traktowano łączność z elementami kontroli ruchu powietrznego. Pododdziały wspierane utrzymywały zazwyczaj również łączność z jednostkami wspierającymi (lotnictwo taktyczne, artyleria i śmigłowce uderzeniowe). Oficerowie odpowiedzialni za łączność opracowywali plan organizacji łączności na wszystkie fazy działań. Uwzględniano w nim potrzeby zabezpieczenia łączności z personelem kontroli ruchu powietrznego, oficerami łącznikowymi, dowódcą lotnictwa taktycznego, artylerii, dowódcą lotnictwa sił lądowych, podległymi pododdziałami oraz z powietrznym stanowiskiem dowodzenia³⁵.

Również w rejonie desantowania szczególne znaczenie przywiązywano do dobrze zorganizowanej i należycie utrzymywanej łączności, zwłaszcza w początkowym okresie desantowania i tuż po wylądowaniu pododdziału kawalerii powietrznej. W tym okresie przywiązywano szczególne znaczenie do łączności powietrznego stanowiska dowodzenia z grupami naziemnego zabezpieczenia ruchu powietrznego. Dlatego właśnie w okresie desantowania rzutu szturmowego przrzucano również odpowiednie siły i środki łączności, celem zorganizowania systemu łączności z naziemnego stanowiska dowodzenia rozwijanego w rejonie desantowania. Organiczne i przydzielone śmigłowce, wyposażone w etatowe środki łączności, były również szeroko wykorzystywane do utrzymywania łączności. Z kolei w toku walki w rejonie desantowania szczególnego znaczenia nabierała łączność z jednostkami wsparcia ogniowego. W każdej operacji kawalerii powietrznej przygotowywano odpowiednią liczbę śmigłowców wyposażonych w automatyczne urządzenia do retransmisji danych radiowych w relacji: wysunięte pododdziały kawalerii powietrznej - powietrzne stanowisko dowodzenia - naziemne stanowisko dowodzenia i tyłowe stanowisko dowodzenia (znajdujące się w rejonie wyjściowym).

Z przeprowadzonych analiz wynika, że dla zapewnienia ciągłości w dowodzeniu zalecano organizowanie następujących sieci i kierunków radiowych:³⁶

---

³⁵ Korzeniowski S., Pułk kawalerii ..., op. cit., s. 22.

³⁶ K. G., Wojska powietrznodesantowe i powietrznomanewrowe ..., op. cit., s. 34.

- *organów kontroli i koordynowania wsparciem ogniowym;*
- *elementów wsparcia ogniowego (lotnictwa taktycznego, artylerii i śmigłowców uderzeniowych);*
- *pododdziałów lotnictwa sił lądowych prowadzących rozpoznanie oraz realizujących zaopatrywanie i ewakuację;*
- *lotnisk (lądowisk) znajdujących się na obszarze zajętych przez wojska własne;*
- *oddziałów i związków taktycznych własnych wojsk, będących w styczności z przeciwnikiem;*
- *dowództw i sztabów szczebla nadrzędnego;*
- *elementów kontroli ruchu powietrznego.*

Na podstawie dostępnych danych można stwierdzić, że np. w dywizji kawalerii powietrznej rozwijano cztery zasadnicze węzły łączności, które obsługiwały wysunięte stanowisko dowodzenia, główne stanowisko dowodzenia, tyłowe stanowisko dowodzenia i zapasowe stanowisko dowodzenia.

Wyniki prowadzonych badań dowodzą, że rezultaty działań kawalerii powietrznej były w istotnej mierze zależne od rozpoznania przeprowadzonego w okresie przygotowawczym, a zwłaszcza rozpoznania planowanych korytarzy przelotów, rejonów desantowania i obiektów ataku. W działaniach kawalerii powietrznej ważne znaczenie miała znajomość aktualnego położenia wojsk własnych i przeciwnika. W ocenie przeciwnika szczególnie eksponowano analizę terenu przyszłych działań, warunków meteorologicznych oraz rozmieszczenia środków obrony przeciwlotniczej. Szybkie otrzymanie pełnych danych o położeniu przeciwnika, a zwłaszcza o jego środkach obrony przeciwlotniczej, traktowano jako istotny warunek zapewnienia efektywności działania kawalerii powietrznej.

Należy podkreślić, że podczas sprawdzania i oceny informacji uzyskanych z rozpoznania lotniczego i naziemnego szczególną uwagę zwracano na:³⁷

- ◆ *dostępność wybranych rejonów i stref desantowania oraz rejonów lądowisk i wyładunku sprzętu i środków zaopatrzenia;*

---

³⁷ Tamże, s. 34.

- ◆ *przydatność miejsc zbiórek i koncentracji wojsk;*
- ◆ *charakterystykę rzeźby i pokrycia terenu w rejonach obiektów ataku;*
- ◆ *wybrane korytarze przelotu śmigłowców oraz kierunki ich podejścia do miejsc desantowania;*
- ◆ *potwierdzenie rozmieszczenia wojsk przeciwnika w rejonie desantowania i w rejonach obiektów ataku.*

Bardzo istotne znaczenie miał wybór i rozpoznanie korytarzy przelotu śmigłowców transportowych z kawalerią powietrzną na pokładzie, albowiem determinowało to wysokość ponoszonych strat. Dokładne umiejscowienie rejonów opanowanych przez wojska przeciwnika umożliwiało ich ominięcie w czasie przelotu. Przeprowadzona podczas planowania działań analiza i ocena przeciwnika dotyczyła przede wszystkim jego zdolności bojowej i słabych stron na wybranym obszarze. W przypadku, gdy obiekty ataku zostały wyznaczone przez wyższego przełożonego, wówczas dążono do zorganizowania stałej obserwacji danego rejonu, celem wykrycia zmian zachodzących w rozmieszczeniu wojsk przeciwnika.³⁸

Zgodnie z obowiązującymi w siłach lądowych Stanów Zjednoczonych zasadami, dowódca zgrupowania kawalerii powietrznej był osobiście odpowiedzialny za organizację rozpoznania i ocenę uzyskanych danych o przeciwniku. Dlatego w porównaniu do jednostek ogólnowojskowych, w działaniach kawalerii powietrznej zwracano baczniejszą uwagę na aktualność posiadanych danych, dotyczących: rozmieszczeniu środków obrony przeciwlotniczej, możliwości użycia lotnictwa myśliwskiego i taktycznego, rozmieszczenia wojsk pancernych, zmechanizowanych, kawalerii powietrznej, śmigłowców uzbrojonych i organów rozpoznania oraz rejonów bazowania lotnictwa myśliwskiego i taktycznego. Istotne znaczenie miały ponadto wiadomości o rozmieszczeniu i możliwościach wojsk przeciwnika w wyznaczonym rejonie desantowania.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że grupy zabezpieczające lądowanie śmigłowców oraz patrole rozpoznawcze dalekiego zasięgu przerzucano wcześniej (przed rozpoczęciem działań) w głąb ugrupowania przeciwnika. Celem ich działania

---

³⁸ Tamże, s. 36.

było dokładne rozpoznanie rejonu desantowania, rejonów rozmieszczenia wojsk przeciwnika, potwierdzenie w terenie najbardziej dogodnych miejsc desantowania i lądowania śmigłowców, rejonów prawdopodobnych zasadzek oraz stanu i rodzaju pokrycia terenu. W wypadku nawiązania kontaktu z przeciwnikiem, grupy zabezpieczające i patrole wykorzystywano do kierowania ogniem środków wsparcia. Wspomniane grupy zazwyczaj przeznaczano do kierowania desantowaniem śmigłowców transportowych, zgodnie z opracowanymi planami. W przypadku, gdy organa rozpoznawcze nie stwierdziły obecności wojsk przeciwnika w rejonie desantowania, wówczas wstrzymywano przygotowanie ogniowe desantowania a rzut szturmowy zgrupowania kawalerii powietrznej wykonywał skryte lądowanie i dążył do osiągnięcia całkowitego zaskoczenia przeciwnika.³⁹

Podkreślić należy, że jednym z ważniejszych źródeł zdobywania wiadomości o położeniu wojsk przeciwnika było rozpoznanie prowadzone przez samoloty ze składu sił powietrznych i lotnictwa sił lądowych. W tym kontekście należy uznać, że główne zadanie rozpoznania lotniczego w działaniach kawalerii powietrznej polegało na uzyskaniu lub potwierdzeniu aktualnych danych o wojskach przeciwnika oraz warunkach meteorologicznych, hydrograficznych i geograficznych w rejonie przyszłych działań bojowych. W związku z koniecznością obejmowania powierzchniowo dużych obszarów w rejonie obiektów ataku, rozpoznawcze jednostki lotnicze zdobywały aktualne dane o położeniu wojsk przeciwnika. W myśl stosowanych procedur powinny być one natychmiast wykorzystywane przez dowódców i sztaby w toku planowania działań. Istotne znaczenie miała również obserwacja pola walki prowadzona w dzień i w nocy, bez względu na warunki atmosferyczne, za pomocą środków rozpoznania wzrokowego, fotograficznego i radioelektronicznego. Zwracano przy tym uwagę na różnorodność stosowanych metod rozpoznania oraz prowadzenie go w różnych rejonach i w różnym czasie.

Dostępne materiały określają, że tylko właściwe zaplanowanie i przeprowadzenie wsparcia ogniowego działań bojowych oddziałów i pododdziałów

---

³⁹ Tamże, s. 35.

kawalerii powietrznej gwarantowało wykonanie zadania. Zwykle do realizacji tych zadań wykorzystywano:

- ↳ *organiczne środki ogniowe (śmigłowce wsparcia ogniowego, 105 mm haubice, 81 mm moździerz, środki przeciwpancerne itp.);*
- ↳ *środki wzmocnienia;⁴⁰*
- ↳ *środki wsparcia, do których zaliczano głównie samoloty lotnictwa taktycznego.⁴¹*

W kontekście prowadzonych rozważań należy stwierdzić, że za najbardziej pewne i perspektywiczne środki zabezpieczenia ogniowego działań bojowych kawalerii powietrznej uważano śmigłowce. Ich przewaga nad innymi środkami ogniowymi wynikała z wyjątkowej ruchliwości podczas wykonywania uderzeń, zdolność do szybkiego manewru ogniem oraz możliwości błyskawicznego i dokładnego rażenia różnorodnych celów (obiektów). Do wykonywania uderzeń ogniowych powszechnie wykorzystywano wielozadaniowe śmigłowce UH-1B Iroquis, zastępowane w późniejszym okresie śmigłowcami uzbrojonymi AH-1G Huey Cobra.

Podkreślić należy, że siła ognia uzbrojenia pokładowego śmigłowców była stosunkowo duża. Na przykład jeden pocisk raketowy kalibru 70 mm mógł razić cele na powierzchni 50 m², podobnie jak pocisk 105 (155) mm haubicy. Z kolei jedna salwa plutonu śmigłowców UH-1B (4 śmigłowce) liczyła 192, a kompanii (12 śmigłowców) - 576 pocisków raketowych kalibru 70 mm. Oprócz tego na uzbrojeniu plutonu kawalerii powietrznej znajdowały się 4 (w kompanii 12) granatniki 40 mm oraz odpowiednio 16 (w kompanii 48) karabinów maszynowych 7,62 mm. W publikacjach zachodnich podkreślano, że siła ognia środków raketowych batalionu śmigłowców wsparcia ogniowego, w składzie 36 śmigłowców UH-1B, jest równa sile ognia środków raketowych dziewięciu eskadr samolotów myśliwsko-bombowych typu Hunter (108 samolotów), a w porównaniu do karabinów maszynowych - sile

⁴⁰ W toku działań wojennych w Indochinach kawaleria powietrzna była wzmocniana 155 mm i 203,2 mm haubicami, a nawet 175 mm armatami samobieźnymi, jeżeli rejon działania tych wojsk znajdował się w zasięgu tych środków. Haubice 155 mm były w niektórych sytuacjach przetrzucane śmigłowcami CH-54A, przydzielonymi dywizji kawalerii powietrznej, jako wzmocnienie.

⁴¹ W toku wojny wietnamskiej działania kawalerii powietrznej były wspierane także przez strategiczne samoloty bombowe B-52 i lotnictwo pokładowe, które działało wzdłuż wybrzeża morskiego.

ognia ośmiu batalionów piechoty. Z przeprowadzonych wówczas badań wynikało, że jedno uderzenie ogniowe batalionu śmigłowców odpowiadało pod względem efektywności 8-minutowej nawale ogniowej dywizjonu artylerii. W wyniku wprowadzenia do wyposażenia batalionu wsparcia ogniowego śmigłowców AH-1G Cobra, uzbrojonych w pokładowe pociski raketowe 70 mm (łącznie 76 pocisków), ogólna liczba pocisków raketowych w batalionie wzrosła z 1.728 do 2.736. Jeśli natomiast liczba śmigłowców została zwiększona do 45, to ilość pocisków raketowych w batalionie zwiększała się do 3.420.⁴²

Wsparcie ogniowe działań bojowych kawalerii powietrznej planowano zwykle według pięciu, następujących po sobie etapów:⁴³

1. *Ześrodkowanie oddziałów i pododdziałów kawalerii powietrznej w rejonie załadowania.*
2. *Przerzut wojsk na śmigłowcach do rejonu desantowania (wylądowania, lądowania).*
3. *Desantowanie (wylądowanie) żołnierzy i sprzętu.*
4. *Prowadzenie działań bojowych w nakazanym rejonie.*
5. *Manewr powietrzny do nowego rejonu działań bojowych lub powrót do bazy po wykonaniu zadania.*

Z przeprowadzonych analiz wynika, że w czasie każdego z tych etapów przewidywano wykorzystanie różnych środków wsparcia ogniowego działań bojowych, między którymi w celu uzyskania efektywnych wyników organizowano ściśle współdziałanie. W jego ramach dokonywano podziału zadań, ustalano dokładny czas rozpoczęcia i zakończenia uderzeń ogniowych, wybierano i uzgadniano korytarze przelotu śmigłowców, organizowano łączność oraz stałą obserwację z powietrza przebiegu działań.

Etap pierwszy obejmował wstępne przygotowanie ogniowe, realizowane z reguły przez lotnictwo, które wykonywało uderzenia na wcześniej określone obiekty (cele). Czas trwania wstępnego przygotowania ogniowego był uzależniony od czasu

⁴² Gołąb Z., Działania powietrznomanewrowe w wojnie wietnamskiej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 11/82, s.90.

⁴³ Zabezpieczenie ogniowe działań kawalerii powietrznej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4/73, s. 52.

niezbędnego na przygotowanie jednostek kawalerii powietrznej do działania oraz charakteru działań prowadzonych przez przeciwnika.⁴⁴ Wstępne przygotowanie ogniowe mogło trwać od kilku godzin do kilku dni. Na 40-50 minut przed desantowanie (wyładowaniem) rozpoczynano bezpośrednie przygotowanie lotnicze w wyznaczonych rejonach. W jego ramach zwracano szczególną uwagę na niszczenie obiektów (celów) rozmieszczonych wzdłuż korytarzy przelotu pododdziałów kawalerii powietrznej oraz w rejonach ich lądowania i prowadzenia przyszłych działań. Wybrane obiekty niszczone zwykle pociskami raketowymi, napalmem i bombami o wadze 20 - 40 kg.

Przelot i lądowanie (wyładowywanie) zabezpieczało lotnictwo taktyczne i śmigłowce uzbrojone według ściśle określonego planu. Jego realizacja polegała na tym, że samoloty wykonywały uderzenia na zaplanowane obiekty oraz na wezwanie z pola walki. Natomiast śmigłowce uderzeniowe, działając przed frontem i na skrzydłach przelatujących pododdziałów kawalerii, wykonywały uderzenia na rejony prawdopodobnego rozmieszczenia środków ogniowych przeciwnika oraz na obiekty i cele wykryte wzdłuż korytarzy przelotu i w rejonach lądowania (głównym i zapasowym). Nowo wykryte cele naziemne ostrzeliwano także ogniem broni ręcznej żołnierzy pododdziałów kawalerii powietrznej, którzy mogli prowadzić ogień przez otwarte drzwi i wzierniki śmigłowców transportowych.⁴⁵

Artyleria z reguły prowadziła ogień na obiekty przeciwnika, znajdujące się na rubieży (granicy) głównego rejonu lądowania (wyładunku). W celu zabezpieczenia realizacji tych zadań środki artyleryjskie przerzucano śmigłowcami do pomocniczego rejonu lądowania, który wybierano w odległości 1,5-3 km od rejonu głównego.⁴⁶ Ogień artylerii i uderzenia lotnictwa przerywano na 2-3 minuty przed desantowaniem (lądowaniem) wojsk.⁴⁷

Śmigłowce uzbrojone prowadziły ogień w trakcie lądowania i wyładunku, niszcząc cele rozmieszczone stosunkowo blisko lądujących lub walczących wojsk (30-50 m). W zależności od charakteru celów oraz intensywności ognia przeciwnika,

---

⁴⁴ Tamże., s. 53.

⁴⁵ Gołąb Z., *Działania powietrznomanewrowe ...*, op. cit., s.92.

⁴⁶ *Studium ważniejszych konfliktów ...*, op. cit., s. 17.

⁴⁷ G. K., *Przerzut i wsparcie ogniowe ...*, op.cit., s. 23.

śmigłowce prowadziły ogień z zawisu w pobliżu celu lub w trakcie przelotu w określonej odległości od niego. Z reguły loty bojowe wykonywano parami lub trójkami. Niekiedy stosowano przelot plutonami (dwie pary), szczególnie podczas prowadzenia działań nocnych i w warunkach ograniczonej widoczności. Podkreślano przy tym, że w takich sytuacjach śmigłowce stanowiły często jedyny środek bezpośredniego wsparcia ogniowego, ponieważ mogły stosować środki oświetlające, wykrywać cele i skutecznie je ostrzeliwać. Z tego też względu w kawalerii powietrznej, w przewidywaniu prowadzenia działań w nocy i w warunkach ograniczonej widoczności organizowano specjalną grupę (zwaną Nighthawk), w składzie dwóch śmigłowców bojowych wyposażonych w silne reflektory i urządzenia noktowizyjne (obserwacji nocnej).

Po wylądowaniu pododdziałów kawalerii powietrznej przygotowywano rejony lądowania śmigłowców transportowych CH-47 Chinook i CH-54, za pomocą których przetrzucano artylerię. Do tego czasu wsparcie ogniowe realizowano przy pomocy artylerii przetransportowanej za pomocą śmigłowców na wysunięte stanowiska ogniowe. Należy podkreślić, że artyleria i śmigłowce uzbrojone brały również udział we wsparciu ogniowym kawalerii powietrznej podczas wykonywania przez nią głównego zadania, mającego na celu opanowanie określonego rejonu (rubieży, obiektu).

Po opanowaniu wyznaczonego rejonu pododdziały bojowe przechodziły do obrony lub prowadziły działania zaczepne. Podkreślano, że opanowany rejon może być broniony (utrzymywany) przez okres od kilku godzin do kilku dni. W tym przypadku wsparcie ogniowe było zwykle realizowane przez lotnictwo, śmigłowce uzbrojone i artylerię. Lotnictwo niszczyło i obezwładniało siły przeciwnika i jego środki ogniowe znajdujące się w głębi, poza zasięgiem ognia artylerii i śmigłowców. Śmigłowce uzbrojone wykonywały loty w obrębie rejonu działań (na jego pograniczu), niszcząc przeciwnika wszystkimi posiadanymi środkami ogniowymi. Z kolei artyleria prowadziła w tym czasie ogień obezwładniający.

Natomiast w toku natarcia (rozwijania powodzenia) oddziałów kawalerii powietrznej artyleria wykonywała manewr drogą lądową lub powietrzną. Potwierdza to przykład z sześciodniowych walk brygady kawalerii powietrznej pod Tuj-Choa

(Indochiny), gdzie baterie artylerii były przelicane 11 razy na nowe stanowiska ogniowe za pomocą śmigłowców. Manewr oddziałów i pododdziałów kawalerii powietrznej do nowego rejonu działań lub do bazy odbywał się z reguły drogą powietrzną, pod osłoną śmigłowców uderzeniowych i lotnictwa taktycznego.⁴⁸

Reasumując należy stwierdzić, że w wojnie wietnamskiej Amerykanie uzyskali duży zasób doświadczeń w zakresie bojowego wykorzystania śmigłowców na polu walki. Doświadczeń tych nie można jednak bezpośrednio przenosić na inne teatry działań wojennych, gdyż w większości wypadków śmigłowce działały w Wietnamie w warunkach stosunkowo słabej obrony przeciwlotniczej.⁴⁹

Należy zaznaczyć, że eksperci sił lądowych Stanów Zjednoczonych szczegółowo analizowali sukcesy osiągnięte w wyniku użycia śmigłowców wsparcia ogniowego AH-1G w toku działań bojowych prowadzonych w Laosie. Podkreślano, że lekkie czołgi pływające przeciwnika były skutecznie rażone raketami o działaniu kumulacyjnym oraz ogniem dział 20 mm, natomiast czołgi średnie były poważnie uszkodzane w wyniku użycia 70 mm pocisków raketowych⁵⁰. Na tej podstawie dowództwo amerykańskie sformułowało dwa wnioski o istotnym znaczeniu z punktu widzenia czynionych rozważań. Pierwszy dotyczył możliwości efektywnego wykorzystania kawalerii powietrznej do walki z jednostkami pancernymi przeciwnika, natomiast w drugim stwierdzano, że śmigłowce mogą stanowić środek zaczepny (ofensywny) w walce z przeciwnikiem zajmującym obronę na zawczasu przygotowanych pozycjach.

W kontekście prowadzonych rozważań należy zauważyć, amerykańskie dowództwo traktowało w tym okresie operacje jednostek kawalerii powietrznej jako szczególnie perspektywiczną formę działań bojowych. Wobec powyższego dążono do tego, aby oddziały i pododdziały kawalerii powietrznej uzyskiwały pełną autonomiczność wsparcia ogniowego. Jako jedną z możliwości rozwiązania tego problemu postrzegano wyposażenie kawalerii powietrznej w nowe śmigłowce, przystosowane do wykonywania zadań w dzień oraz w nocy i w innych warunkach

---

⁴⁸ Zabezpieczenie ogniowe ..., op. cit., s. 54.

⁴⁹ Studium ważniejszych konfliktów ..., op. cit., s. 19.

⁵⁰ Tamże, s. 19.

ograniczonej widoczności. Powinny one dysponować dużą prędkością i manewrowością (zwrotnością) oraz różnorodnymi systemami uzbrojenia (przeciwpancerne pociski raketowe TOW, 70 mm i większe pociski raketowe, 66 mm granatniki).

Drugą możliwość rozwiązania powyższego problemu widziano w organizowaniu różnorodnych zgrupowań przeznaczonych do wykonywania operacji powietrznomanewrowych. Ważnym krokiem w tym kierunku było zorganizowanie doświadczalnej Dywizji Kawalerii Powietrzno-Pancernej (DKPPanc) tak zwanej TRICAP (potrójnych możliwości), charakteryzującej się dużą ruchliwością i siłą uderzeniową czołgów oraz odpowiednią siłą ognia. Przyjęte założenia tworzyły przesłanki do włączenia w skład tej dywizji trzech brygad o różnych przeznaczeniu: pancernej, kawalerii powietrznej i powietrznodesantowej.⁵¹ Zdaniem zachodnich specjalistów wojskowych dywizja TRICAP była w stanie prowadzić efektywną walkę z wojskami zmechanizowanymi i pancernymi przeciwnika. Operacja „Pegasus/Lam Sou 207 A” stanowi klasyczny przykład działań całości sił 1 DKPPanc.⁵² W uzbrojeniu dywizji znajdować się miało: ponad 140 czołgów średnich i lekkich, 18 haubic 105 mm, 24 haubice 155 mm, 4 haubice 203,2 mm, 43 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych TOW oraz innych nowoczesnych środków walki, w tym także 256 śmigłowców różnego przeznaczenia, które zapewniały dużą ruchliwość powietrzną, dobrą łączność dowodzenia i współdziałania oraz siłę ognia i zabezpieczenie działań bojowych.

Kolejne doświadczenia w prowadzeniu działań przez jednostki kawalerii powietrznej Amerykanie uzyskiwali podczas konfliktów na Grenadzie i w Panamie. Jednak ze względu na szczupłość zaangażowanych sił oraz stosunkowo niewielki potencjał przeciwnika nie będą one przedmiotem głębszych analiz.

Wiele ciekawych doświadczeń w aspekcie prowadzonych rozważań uzyskali Rosjanie, podczas prowadzenia działań desantowo-szturmowych w Afganistanie. Należy jednak podkreślić, że decydujący wpływ na rozwój taktyki działania

---

⁵¹ Por. Eksperymentalna organizacja dywizji kawalerii pancernej, *Wojskowy Przegląd Zagraniczny* nr 1/1972, s. 135.

⁵² Operacja powietrznodesantowa „Pegasus”, *Wojskowy Przegląd Zagraniczny* nr 3/1972, s. 77.

śmigłowców w tych warunkach miało pokrycie i rzeźba terenu (góry, przełęcze, płaskowyże). Po drugie, Rosjanie nie dysponowali w tym czasie jednostkami, które można określić mianem kawalerii powietrznej. Według ocen specjalistów amerykańskich duże straty, które ponieśli Rosjanie w Afganistanie wynikały głównie z braku pododdziałów lotnictwa wojsk lądowych w składzie ogólnowojskowych oddziałów i związków taktycznych. Wobec powyższego można jedynie stwierdzić, że w ramach konfliktu afgańskiego śmigłowce szturmowe realizowały określone spektrum działań bojowych.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że można je podzielić na następujące typy:

- ☞ *wsparcie ogniowe wojsk realizujących typowe zadania związane z likwidacją zgrupowań przeciwnika;*
- ☞ *osłona konwojów z zaopatrzeniem;*
- ☞ *zabezpieczenie działań wojsk specjalnego przeznaczenia.*

W tym miejscu warto zauważyć, że wiele elementów radzieckiej taktyki, wypracowanej w Afganistanie, przyjęto w innych państwach członkowskich Układu Warszawskiego. Po raz pierwszy taktyka ta została przetestowana praktycznie w warunkach europejskich podczas ćwiczenia wojsk Układu Warszawskiego pod kryptonimem "Zachód - 81".

Jednak najpełniej działania wojsk desantowo-szturmowych można było obserwować podczas wojny w rejonie Zatoki Perskiej, była ona najlepszym poligonem doświadczalnym dla sprawdzenia w realnych warunkach bojowych nowoczesnych systemów broni, które weszły do wyposażenia poszczególnych rodzajów sił zbrojnych w ciągu ostatnich lat lub znajdowały się w fazie badań poligonowych. Każda wojna, w tym również ta, ma swoje specyficzne cechy, które odróżniają ją od innych konfliktów zbrojnych (zaangażowane w konflikcie siły, użyte systemy broni, teren, warunki klimatyczne i inne). Fakt ten ogranicza możliwość sformułowania precyzyjnych i długofalowych wniosków, które mogłyby dotyczyć każdego rodzaju wojsk. Nie można jednak nie doceniać analiz i ocen, wypracowanych przez ekspertów sił zbrojnych koalicji antyirackiej, które zostały następnie wykorzystane do doskonalenia sprzętu bojowego, planowania prac

badawczo-rozwojowych oraz wprowadzania zmian w organizacji i zasadach prowadzenia działań bojowych.

W kontekście rozważanych problemów na wnikliwą uwagę zasługują działania 18 Korpusu Powietrzno-Desantowego (KPD). Ogólnie rzecz ujmując celem tych działań była osłona 7 Korpusu Armijnego (KA) poprzez wykonanie głębokiego uderzenia rozcinającego aż do Eufratu, by potem skierować działania na wschód i odciąć drogi odwrotu irackich jednostek Gwardii Republikańskiej. Główne zgrupowanie uderzeniowe 18 KPD stanowiły: 82 Dywizja Powietrzno-Desantowa (DPD), 101 Dywizja Powietrzno-Szturmowa (DPSz)⁵³ i 24 Dywizja Zmechanizowana (wszystkie amerykańskie). Natomiast francuska 6 Lekka Dywizja Pancerna (LDPanc) prowadziła natarcie na lewym skrzydle głównego zgrupowania, z zadaniem zabezpieczenia go przed ewentualnymi atakami zgrupowań irackich. Korpus otrzymał zadanie wdarcia się w głąb obrony przeciwnika i opanowania szosy nr 8, przebiegającej w odległości 260 km od pozycji wyjściowych. Jednocześnie miał on osłonić lewe skrzydło sił wykonujących główne uderzenie i pomóc w zniszczeniu zgrupowania irackiego wycofującego się z Kuwejtu. Na kilka dni przed operacją zaczepną 18 KPD prowadził rozpoznanie lotnicze i organizował rajdy w głąb irackiego terytorium celu zniszczenia czołgów, artylerii, bunkrów - punktów obserwacyjnych przeciwnika.

O przydatności śmigłowców w działaniach manewrowych 101 DPSz⁵⁴ wykonującej głębokie uderzenie do rz. Eufrat świadczy wykorzystanie ich w czasie początkowej fazy operacji lądowej do szybkiego przerzutu sił i zaopatrzenia. Jedną takich akcji były działania wydzielonych Grup Uderzeniowych 101 DPSz, które do 20 lutego zniszczyły 15 bunkrów oraz wzięły do niewoli 476 jeńców⁵⁵. W kolejnych dniach operacji desanty śmigłowcowe wydzielone ze 101 DPSz zajmowały szosę nr 8. W ramach przygotowań do wykonania zadania głównego 101 DPSz zorganizowała

---

⁵³ Postrzegana jako związek taktyczny kawalerii powietrznej, bowiem dywizja jest w stanie przy użyciu śmigłowców wysadzić w jednym wylocie i prowadzić działania na tyłach przeciwnika jedną trzecią swych oddziałów bojowych, pododdziałów zabezpieczenia i obsługi. Por.: Garmas V., Ostrovnoj I., Działania powietrznomanewrowe, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1992, s.19.

⁵⁴ 101 Air Assault Division „Screaming Eagles” (Wrzeszczące Orły). Por.: Dworecki S.E., Kęsoń T., Konflikty zbrojne w Europie i na Bliskim Wschodzie, Warszawa 1996, s.161.

⁵⁵ Biziewski J., Pustynna Burza. Część II, Warszawa 1994, s.7

wysuniętą bazę zaopatrzenia (Cobra) w rejonie oddalonym około 130 km od północnej granicy Arabii Saudyjskiej.⁵⁶ Dzięki użyciu śmigłowców przetransportowano do tej bazy takie ilości paliw, amunicji i innych środków zaopatrzenia, które miały umożliwić prowadzenie natarcia bez przerw. Kolejnym zadaniem 101 DPSz było założenie kolejnych, wysuniętych baz logistycznych, a następnie zniszczenie sił irackich wzdłuż szosy nr 8, przecięcie wybranych linii komunikacyjnych łączących Irak z Kuwejtem oraz blokada od północy miejscowości Basra. Uruchomienie bazy „Cobra” nastąpiło w drugiej dobie operacji, co w efekcie zapewniło wysokie tempo natarcia sił sprzymierzonych. Przykładowo w 18 KPD wynosiło ono 120 – 200 km/dobę w pierwszym dniu operacji, 40 – 70 w drugim i w następnych 35 – 45 km/dobę.⁵⁷ Należy jednak zwrócić uwagę na to, że tak wysokie tempo natarcia było wynikiem braku na tym kierunku większych zgrupowań przeciwnika, zapór inżynierskich oraz uzyskanego zaskoczenia.⁵⁸

W ocenie specjalistów wojskowych działania 101 DPSz były największym w historii dotychczasowych wojen desantem śmigłowcowym. Dowództwo irackie nie było przygotowane do likwidacji desantu w tak dużej sile. Poza próbami przedarcia się niewielkich pododdziałów przez amerykańską blokadę, nie podjęto żadnych kroków w celu zniszczenia przeciwnika. Lotnictwo irackie było wyłączone z działań, a odwodowe związki taktyczne odpierały uderzenia z powietrza i były zaangażowane w bitwach pancernych. Zablockowanie drogi nr 8 skomplikowało położenie wojsk irackich ze względu na ograniczenie możliwości manewru i dostaw zaopatrzenia.

Podczas wojny w rejonie Zatoki Perskiej wykorzystano największą liczbę śmigłowców od czasu wojny w Wietnamie. Były one używane do zwalczania broni pancernej, bezpośredniego wsparcia sił lądowych w ramach mieszanych lotniczych grup szturmowych, niszczenia naziemnych umocnień obronnych, rozpoznania pola walki, transportu taktycznego i logistycznego, zwalczania okrętów, wykrywania i niszczenia min morskich, ochrony konwojów morskich, ratownictwa sanitarnego

---

⁵⁶ Przebieg, analiza i ocena wojny w rejonie Zatoki Perskiej, *Wojskowy Przegląd Zagraniczny* nr 1/1992, s. 111

⁵⁷ *Sztuka wojenna sił zbrojnych uczestniczących w wojnach lokalnych i ważniejszych konfliktach zbrojnych po II wojnie światowej*, Warszawa 1997, s. 210.

⁵⁸ Ścibiorek Z., Tabor R., Wiatr M., *Wnioski z użycia wojsk lądowych podczas wojny w rejonie Zatoki Perskiej*, *Myśl Wojskowa* nr 1/1993, s.121.

i kontroli morskiej blokady Iraku. Łącznie w działaniach bojowych użyto ok. 2500 śmigłowców. W operacji lądowej tylko amerykańskie siły lądowe użyły ponad 300 śmigłowców bojowych (OH-58 „Kiowa”, AH-1 „Cobra”, AH-64 „Apache”, UH-60 „Black Hawk”, CH-53 „Sea Stallion” i CH-47 „Chinook”).⁵⁹

Na podkreślenie zasługuje to, że amerykańskie śmigłowce AH-64A „Apache” uzbrojone w ppk „Hellfire” z laserowym układem naprowadzania zniszczyły ok. 280 czołgów, 120 dział, 10 stacji radiolokacyjnych, 120 BWP, 50 schronów, 10 śmigłowców i innych celów. Tylko w jednej walce 4 dywizjon 229 Brygady Lotniczej zniszczył 50 czołgów. W czasie trwania wojny śmigłowce „Apache” wystrzeliły ogółem 2876 pocisków „Hellfire”. Natomiast według Ministerstwa Obrony Wielkiej Brytanii, śmigłowce „Lynx HAS Mk2” uzbrojone w pociski powietrzne-woda „Sea Skua” okazały się bardzo skuteczne w zwalczaniu okrętów nawodnych, niszcząc 15 obiektów pływających Iraku.

Należy zauważyć, że użyte w wojnie śmigłowce wykonywały zadania w trudnych warunkach klimatycznych wpływających niekorzystnie tak na sprzęt, jak na personel lotniczy i obsługujący. Przysporzyły one głównie wielu kłopotów nawigacyjnych. Wysoką sprawnością techniczną wykazały się AH-64 „Apache” i UH-60 „Black Hawk”. Pierwszy osiągnął gotowość do wykonania zadania w 93 %, natomiast drugi przy ponad 6000 wylotach osiągnął współczynnik niezawodności 0,90. Podobny poziom reprezentowały śmigłowce OH-58D „Kiowa Warrior”. Wojna w rejonie Zatoki Perskiej była zatem swoistą weryfikacją śmigłowców, nie tylko jako środka bojowego, ale również w aspekcie technicznym.

Przykład dobrego wyposażenia technicznego śmigłowców może stanowić amerykański AH-64A „Apache”. Posiada on wyposażenie pilotażowo-nawigacyjne pozwalające na wykonywanie lotu na małej wysokości w nocy w trudnych warunkach atmosferycznych PNVIS (Pilot Night Vision System) oraz wykorzystuje urządzenia pracujące w podczerwieni. Wyposażony jest również w urządzenia termowizyjne TADS (Target Acquisition Designation System) do wykrywania i wskazywania celów naziemnych. Używany był on głównie do zwalczania broni pancernej za pomocą

---

⁵⁹ Ocena wykorzystania uzbrojenia i sprzętu wojskowego w wojnie w rejonie Zatoki Perskiej, Warszawa 1992, s.35

pocisków ppanc „Hallfire”, naprowadzanych na cel podświetlany wiązką laserową.

Śmigłowce, które nie posiadały systemu PNVIS, wykorzystywały dwuobiektywowe urządzenia noktowizyjne NVG (Night Vision Goggles). Szeroko stosowano także satelitarny system nawigacyjny GPS (Global Positioning System), pozwalający na szybkie określenie pozycji z dokładnością poniżej 20 m.

W czasie bojowych działań sprawdzano również niektóre eksperymentalne rozwiązania techniczne. Siły francuskie wykorzystywały z powodzeniem system rozpoznawczy HORIZON zainstalowany na śmigłowcu S.A.-332 „Super Puma”, przekazujący dane rozpoznawcze z pola walki w czasie rzeczywistym. HORIZON jest uproszczoną wersją systemu ORCHIDEE. Ponadto lotnictwo sił lądowych Francji po raz pierwszy wykorzystywało trzy śmigłowce S.A.-342 uzbrojone w pociski powietrze-powietrze „Mistral” oraz dwuobiektywowe urządzenia noktowizyjne CHEOPS, opracowywane dla przyszłego przeciwpancernego śmigłowca francusko-niemieckiego „Tigre”.

Wojna ujawniła również słabe strony wykorzystania śmigłowców bojowych. Nieodpowiedni okazał się śmigłowcowy system identyfikacji celów naziemnych. Jego zasięg wynoszący 2-4 km był za mały w stosunku do zasięgu pocisków ppanc (do 7,5 km) odpalanych ze śmigłowców AH-64A „Apache” i AH-1W „Super Cobra”. W efekcie doszło do pomyłkowego ostrzelania i zniszczenia kilku własnych pojazdów pancernych. Należy podkreślić, że większość zadań, które wykonywał śmigłowiec AH-64, miała charakter raczej rozpoznania prowadzonego w warunkach nocnych niż zwalczania środków ppanc, do jakich został przeznaczony.

Uwidoczniły się również problemy w zabezpieczeniu śmigłowców bojowych, zwłaszcza związane z tankowaniem powietrznym. Śmigłowce CH-47D w wersji tankowca okazały się zbyt ciężkie i powolne, dlatego podjęto prace modernizacyjne zwiększające wydajność pomp przepompowujących paliwo i prędkość śmigłowców.

Doświadczenia związane z wykorzystaniem śmigłowców bojowych w wojnie w rejonie Zatoki Perskiej jednoznacznie potwierdziły, że powinny one być wyposażone w urządzenia pozwalające na prowadzenie działań w dzień i w nocy oraz w trudnych warunkach atmosferycznych. Winny mieć również urządzenia „swój-obcy”, w celu uniknięcia otwierania ognia do wojsk własnych oraz mniejszą emisję

promieniowania ciepłego, w celu zminimalizowania możliwości trafienia śmigłowca pociskami przeciwlotniczymi z układem samonaprowadzania na podczerwień.

Wojna w rejonie Zatoki Perskiej potwierdziła prawidłowy kierunek tendencji rozwojowych i zasadność kontynuowania rozpoczętych programów budowy nowych śmigłowców (np. RAH-66 „Comanche”, „Tigre”, EH-101, NH-90 i Ka-34 „Hokum”). Przyczyniła się również do podjęcia programów modernizacji istniejących śmigłowców, a nawet do ponownego przystąpienia do produkcji niektórych ich typów.

Wielka Brytania podjęła decyzję przyspieszenia programu wyposażania śmigłowców ppanc „Lynx Mk9” w urządzenie termowizyjne do prowadzenia ognia pociskami TOW w nocy i trudnych warunkach atmosferycznych. Podobnie we Francji od 1992 r. rozpoczęto wyposażanie śmigłowców ppanc „Gazelle S.A.-342”/HOT w system „Viviane” do prowadzenia ognia pociskami HOT w dzień i w nocy. Stwierdzono również, że należy unowocześnić dwuobiektywowe urządzenia noktowizyjne NVG, bowiem nie zabezpieczały one potrzeb pilotów w warunkach silnego zapylenia. We Francji obecnie są wprowadzane urządzenia NVG trzeciej generacji, oznaczone symbolem OB. 56A, a w Stanach Zjednoczonych będzie zmodernizowany istniejący system IHADSS – celownik nahałmowy zintegrowany z systemem kierowania ogniem TADS/PNVS.

W Stanach Zjednoczonych w ramach nowego planu modernizacji lotnictwa sił lądowych mają być zmodernizowane 254 śmigłowce „Apache” do wersji AH-64B. Śmigłowce te mają otrzymać m.in. pociski klasy powietrze-powietrze „Stinger”, system nawigacji satelitarnej NAVSTAR/GPS, system danych o celach i najkorzystniejszych sposobach ich zwalczania oraz system ostrzegawczy o opromieniowaniu laserowym. Od 1996 r. jest wprowadzana do uzbrojenia (również na eksport) zmodernizowana wersja śmigłowca przeciwpancernego AH-64C „Longbow Apache”. Jest to śmigłowiec wyposażony w stację radiolokacyjną wykrywania celów, pracującą w zakresie fal milimetrowych i pocisk „Hellfire” z radiolokacyjnym układem naprowadzania. Nowa wersja śmigłowca, poza mocniejszym silnikiem GE-T700-701C, ma znacznie większe możliwości działania w nocy i w bardzo trudnych warunkach atmosferycznych. Plany przewidują

wprowadzenie 227 śmigłowców oraz zakup około 10 tys. 900 pocisków „Hellfire” z radiolokacyjnym układem naprowadzania.

Zmodernizowane ma być ok. 50 śmigłowców wcześniejszej serii produkcyjnej typu AH-1F „Huey Cobra”, w celu przystosowania ich do walki w nocy. Zostaną one wyposażone w system kierowania ogniem „Cobra-Nite” (urządzenie termowizyjne i układ naprowadzania) dla odpalania pocisków TOW-2. Natomiast śmigłowiec piechoty morskiej AH-1W „Sea Cobra” otrzyma unowocześnione wyposażenie elektroniczne kabiny, system nawigacji oraz dwa dodatkowe węzły mocowania uzbrojenia (do sześciu łącznie).

Zmieniono także zakres modernizacji śmigłowca wielozadaniowego UH-60A „Black Hawk”, który otrzyma nowe wyposażenie elektroniczne. Ponadto do sił lądowych mają być wprowadzone 23 śmigłowce przystosowane do zadań specjalnych w wersji MH-60K. W siłach zbrojnych jest już ok. 30 śmigłowców tej wersji, przystosowanych do tankowania w powietrzu i wyposażonych w dodatkowe zbiorniki paliwa. Doświadczenia z wojny przyczyniły się do wznowienia produkcji śmigłowca UH-60L „Black Hawk”, który będzie wyposażony w lepsze silniki, oraz śmigłowca MH-60G przeznaczonego do operacji specjalnych i ratowniczych.

Warunki bojowe Bliskiego Wschodu potwierdziły również przydatność lekkich śmigłowców. Świadczą o tym decyzje Stanów Zjednoczonych utrzymania modernizacji lekkich śmigłowców OH-58 do wersji OH-58D „Kiowa Warrior” oraz rozważanie możliwości budowy wojskowej wersji śmigłowca NOTAR MDX.

Wojna w rejonie Zatoki Perskiej jednoznacznie potwierdziła konieczność wyposażenia śmigłowca w pociski powietrze-powietrze. Przykładem tego może być amerykański plan montowania pocisków „Stinger” na śmigłowcu ppanc AH-64B. Natomiast nowo opracowywany śmigłowiec RAH-66 „Comanche” planuje się wyposażyć w pociski „Starstreak”, „Stinger” lub „Mistral”. We Francji 67 śmigłowców „Gazelle S.A.-341” będzie wyposażonych w działko kal. 20 mm, a 30 śmigłowców z tej liczby także w pociski powietrze-powietrze „Mistral”.⁶⁰

---

⁶⁰ Ocena wykorzystania uzbrojenia..., op. cit., s.106.

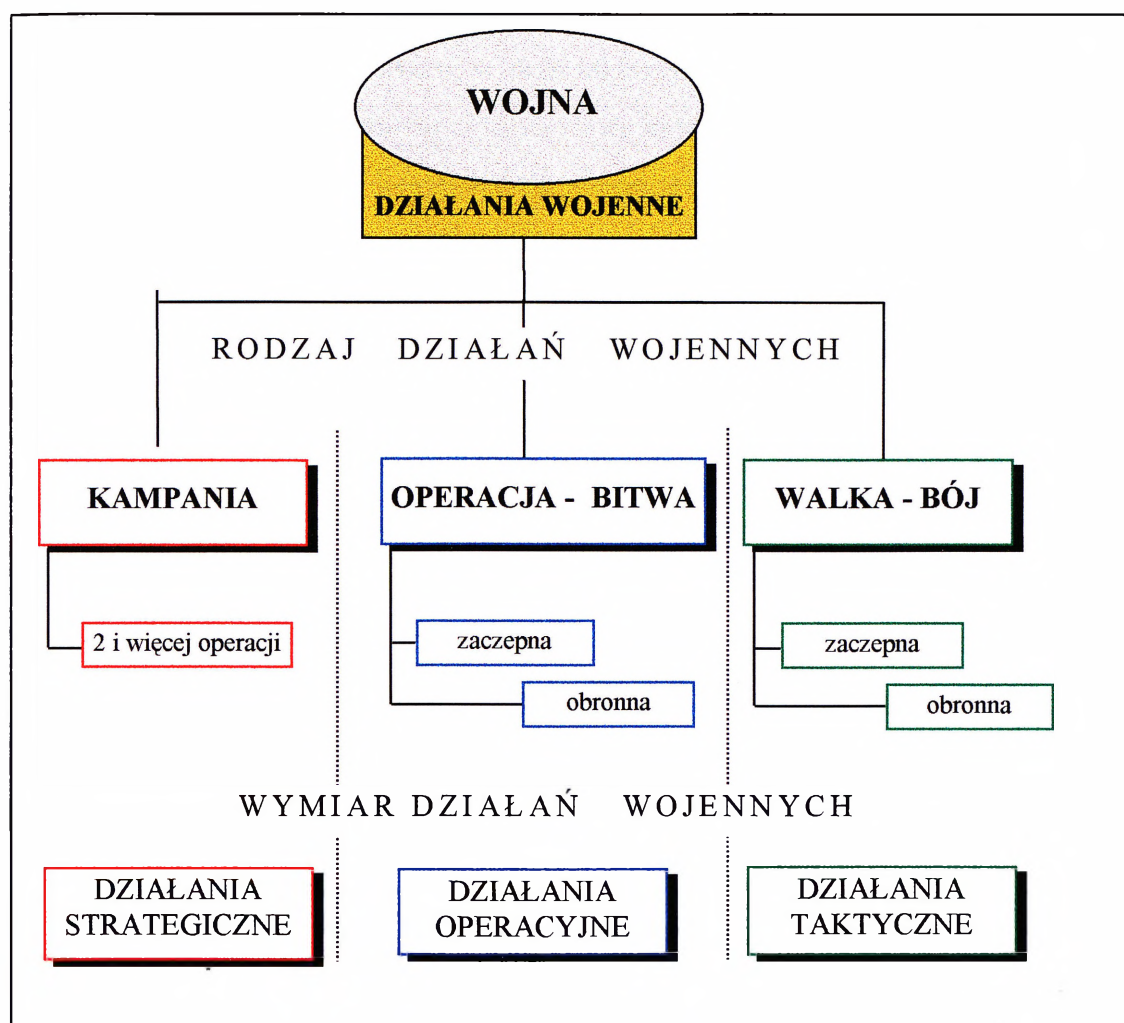
2.2. Podstawowe zadania kawalerii powietrznej w walce zbrojnej

Walka zbrojna jest zjawiskiem, które występuje wyłącznie podczas wojny. Natomiast z określeniem wojna ściśle wiąże się pojęcie działania wojenne, które należy postrzegać jako wszelkie akcje prowadzone przez siły zbrojne walczących stron, prowadzone w czasie wojny. W zależności od przyjętego kryterium dzieli się je na kampanie, operacje, bitwy i walki (boje), inaczej mówiąc na rodzaje działań wojennych. Biorąc z kolei pod uwagę zaangażowane siły czyli wymiar działań wojennych wyróżnia się działania strategiczne, operacyjne i taktyczne. Wspomniane związki i zależności zobrazowano na rysunku 2.

Należy zatem skonstatować, że walka (bój) jest rodzajem działań wojennych realizowanym przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne, czyli inaczej mówiąc jest rodzajem działań wojennych w wymiarze taktycznym. W literaturze fachowej pojęcie walka definiowane jest różnorodnie. W „Leksykonie wiedzy wojskowej” walka postrzegana jest jako zbrojne starcie dwóch przeciwstawnych stron (od pojedynczego żołnierza do związku taktycznego włącznie), dążących do osiągnięcia różnych, niezgodnych celów, zadań, zamierzeń, usiłujących siłą, przede wszystkim zbrojnie, oraz podstępem przeszkodzić sobie wzajemnie (rozbić, zniszczyć, obezwładnić)⁶¹.

---

⁶¹ Leksykon wiedzy wojskowej ..., op. cit., s.472.

Rys. nr 2. Rodzaje i wymiar działań wojennych

Źródło: Kaczmarek W., Natarcie związku taktycznego. Rozprawa habilitacyjna, Warszawa 1997, s. 19.

Specjaliści zachodni twierdzą, że walka jest to zorganizowane działanie pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych, którego końcowym celem jest rozgromienie wojsk nieprzyjaciela, uchwycenie i utrzymanie ważnych obszarów terenu.⁶² W niemieckim regulaminie walki wojsk lądowych określono, że walka obejmuje działania bojowe skoordynowane czasowo i przestrzennie. Dodatkowo stwierdza się, że walka kierowana jest przez dowództwo szczebla taktycznego,

⁶² Griszyn S., Żukow P., Kitoszwili Sz., Taktyka armii państw kapitalistycznych, Warszawa 1974, s.14.

zgodnie z zasadami taktyki⁶³. Aktualnie w naszej armii walka (bój) definiowana jest jako starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali taktycznej⁶⁴. Jeszcze inną definicję walki zaprezentowano w pracy zbiorowej „Podstawowe kategorie sztuki wojennej”, wydanej nakładem AON w 1996 roku. Stwierdza się w nim, że z punktu widzenia wojskowego walka (bój) to zorganizowane, skupione w czasie i przestrzeni, zbrojne starcie dwóch przeciwstawnych stron w skali taktycznej⁶⁵. Analizując powyższe definicje i twierdzenia należy skonstatować, że nie można ich w pełni akceptować. Nie odnoszą się bowiem do ogólniejszej kategorii, jaką są działania wojenne, bez zaistnienia których walka - z punktu widzenia wojskowego - nie występuje. Należy zatem zgodzić się z twierdzeniem, że walka (bój) to rodzaj działań wojennych, polegający na zamierzonym bądź wymuszonym zbrojnym starciu dwóch przeciwstawnych stron w wymiarze taktycznym.⁶⁶

Bardzo istotne dla precyzyjnego umiejscowienia działań jednostek kawalerii powietrznej jest określenie rodzajów walki. Analizując wspomniany problem z punktu widzenia historycznego można zauważyć, że w przeszłości wykształciły się zasadniczo dwa rodzaje walki - natarcie i obrona. Rozwój środków walki oraz twórcza interpretacja doświadczeń wojennych były czynnikami, które doprowadziły do definiowania kolejnych rodzajów walki. Na przykład w latach siedemdziesiątych w Stanach Zjednoczonych jako rodzaje walki wymieniano bój spotkaniowy, natarcie, obronę oraz działania odwrotowe. Z kolei w Niemczech stosowany był podobny podział, z tym, że zamiast działań odwrotowych wymieniano działania opóźniające. W późniejszych latach dokonano pewnych przewartościowań, dzieląc walkę na natarcie, obronę lub działania opóźniające. Czynnikiem determinującym prowadzenie określonego rodzaju walki jest teren, w zależności od tego, czy ma on być utrzymany, opanowany czy też oddawany w celu stworzenia warunków do prowadzenia innej operacji. Ponadto określono, że każdy z wymienionych rodzajów działań bojowych (walki) może być stosowany niezależnie od siebie, równoległe lub też kolejno jeden po drugim. W każdym rodzaju działań bojowych część wojsk może okresowo

---

⁶³ Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDV 100/100, Warszawa 1993, s.52.

⁶⁴ Działania taktyczne wojsk lądowych, Warszawa 1996, s.17.

⁶⁵ Podstawowe kategorie sztuki wojennej, Warszawa 1996, s.123.

⁶⁶ Kaczmarek W., Natarcie związku taktycznego, op. cit. s.20.

prorowadzić inny rodzaj działań. Ciekawym rozwiązaniem jest zaliczenie walki spotkaniowej, wycofania, luzowania i zabezpieczenia wyjścia z walki do działań szczególnych, które rozpoczynają najczęściej jeden z wcześniej wymienionych rodzajów działań bojowych.⁶⁷ Natomiast we Francji i w Wielkiej Brytanii stosowany jest tradycyjny podział na natarcie i obronę. Identyyczny podział stosowany był w naszej armii w latach sześćdziesiątych.⁶⁸

Z kolei zadanie w znaczeniu ogólnym rozumiane jest jako to, co należy wykonać, osiągnąć.⁶⁹ Natomiast w znaczeniu wojskowym zadanie bojowe jest to przewidywane przez wyższego przełożonego treść, kolejność oraz terminy, niekiedy sposoby osiągnięcia celu walki, bitwy operacji. W podobny sposób zadanie bojowe zdefiniowano w Leksykonie wiedzy wojskowej.⁷⁰ Teofil Wójcik w pracy „Rozważania o współczesnym natarciu” zadanie bojowe określa jako (...) zadanie postawione dla osiągnięcia określonego celu walki w ustalonym czasie (...).⁷¹ Natomiast Michał Huzarski w pracy „Powietrzno-lądowe natarcie związku taktycznego” skupia uwagę na czynnikach determinujących zadanie bojowe, zaliczając do nich zamiar rozegrania walki, możliwości wojsk, wnioski z oceny przeciwnika i terenu, nie odnosząc się do określenia pojęcia „zadanie bojowe”.⁷² Podobne rozwiązania przedstawiane są w innych wydawnictwach, w których wielokrotnie i w różnym kontekście pisze się o zadaniach bojowych, nie definiując samego pojęcia.⁷³ W armii niemieckiej nie określa się zadania bojowego tylko cel walki,⁷⁴ który może obejmować jeden cel główny oraz cele pośrednie.

Definicję zadania bojowego, najbardziej przystającą do współczesnych warunków sformułowano w „Słowniku podstawowych terminów wojskowych”. Określono w nim, że zadanie bojowe to cel, który ma być osiągnięty w ustalonym terminie przez żołnierza, pododdział, oddział lub związek podczas walki (bitwy,

⁶⁷ Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry, op. cit., s.53.

⁶⁸ Taktyka ogólna. Podręcznik, Warszawa 1968, s.13.

⁶⁹ Słownik języka polskiego PWN. T III, wyd. V, Warszawa, s.898.

⁷⁰ Leksykon wiedzy wojskowej ..., op. cit., s.509.

⁷¹ Wójcik T., Rozważania o współczesnym natarciu, wyd. ASG, 1984, s.71.

⁷² Huzarski M., Powietrzno-lądowe natarcie związku taktycznego, wyd. AON., s.25.

⁷³ Np. Działania taktyczne wojsk lądowych, op. cit.; Podstawowe kategorie sztuki wojennej, op. cit.

⁷⁴ Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry, op. cit., s.218.

operacji) lub innych działań bojowych.⁷⁵ Wychodząc z powyższych rozważań należy skonstatować, że **zadanie bojowe jednostek kawalerii powietrznej to cel, który ma zostać osiągnięty w określonym czasie (terminie).**

W działaniach typowo obronnych zwrotność i szybkość przemieszczania kawalerii powietrznej sugeruje, że powinna być wykorzystana do prowadzenia działań manewrowych. W tym miejscu wypada podkreślić, że przejście jednostek kawalerii powietrznej do działań na zasadach zbliżonych do oddziałów ogólnowojskowych nie pozwala w pełni wykorzystać jego potencjalnych możliwości bojowych. Dlatego też, obronę pozycyjną (stałą) powinny raczej realizować jednostki pancerne i zmechanizowane. Natomiast zgrupowanie kawalerii powietrznej może w tym czasie wykonywać uderzenia przed przedni skraj obrony na wybrane obiekty np.: stanowiska dowodzenia, środki dalekiego napadu ogniowego, urządzenia logistyczne, środki obrony przeciwlotniczej oraz podchodzące odwody. Niszczyć może również śmigłowce na lądowiskach oraz wybrane obiekty komunikacyjne. Kawaleria powietrzna może także wykonywać wypadki przed przedni skraj oraz uderzenia ogniowe z ugrupowania wojsk własnych na nacierające czołgi i transportery opancerzone przeciwnika.

Taką tezę potwierdzają obserwacje prowadzonych ćwiczeń, w których w 8 wypadkach na 12 obserwowanych takie cele stanowią 66%.

Niekiedy jednostki kawalerii powietrznej będą spełniały zadania powietrznych odwodów przeciwpancernych i przeciwdesantowych. W tym miejscu warto zauważyć, że związek taktyczny (oddział) kawalerii powietrznej może ze swojego składu zorganizować i wydzielić:

- ◆ Powietrzny Oddział Zaporowy (POZap) ;
- ◆ Powietrzny Odwód Przeciwpancerny (POPpanc) ;
- ◆ Powietrzny Odwód Przeciwdesantowy (POPDes) ;
- ◆ Powietrzny Odwód Przeciwlotniczy (POPlot).⁷⁶

Każdy z nich będzie uzbrojony i wyposażony stosownie do przewidywanego zadania. Z przeprowadzonych analiz wynika, że zasadniczo zasady użycia

⁷⁵ Słownik podstawowych terminów wojskowych. Z-5, wyd. MON, Warszawa 1977.

⁷⁶ Michalski W., Działania desantowo-szturmowe ..., op. cit., s.110.

powietrznych odwodów specjalnych nie będą się różniły od znanych i sprawdzonych rozwiązań stosowanych do tej pory w ogólnowojskowych związkach taktycznych i oddziałach. Mogą one działać samodzielnie lub metodą zgrupowania odwodów specjalnych. Wtedy będą mogły odpierać ześrodkowane uderzenia sił powietrzno-lądowych przeciwnika. Ponadto jednostki kawalerii mogą, w wypadku włamań przeciwnika, obsadzać pozycje ryglowe oraz zamykać powstałe luki i wyrwy.

Takie elementy znalazły również akceptację w opiniach badanych ekspertów, którzy powszechnie dostrzegają takie możliwości.

Z kolei w ramach działań zaczepnych kawaleria powietrzna realizować może trzy grupy zadań. Pierwsze z nich, wykonywane na największej odległości od linii styczności wojsk to działania rajdowe. Doświadczenia z Wietnamu i Afganistanu mocno podkreślają efektywność tych działań. Wdarcie się jednostki kawalerii powietrznej w ugrupowanie bojowe przeciwnika realizowane będzie z reguły w warunkach ograniczonej widoczności. Celem rajdu może być odblokowanie (wsparcie) własnych sił walczących w okrażeniu lub zniszczenie ważnych obiektów przeciwnika (maszerujących kolumn, artylerii raketowej, stanowisk dowodzenia), przechwycenie i odbicie lotnisk oraz niszczenie ważnych obiektów logistycznych. Po dotarciu do zaplanowanego rejonu (grupy ważnych obiektów) następuje szybkie wykonanie zadań i powrót do ugrupowania wojsk własnych. Ponadto zgrupowania powietrzno-szturmowe mogą, we współdziałaniu np. oddziałami wydzielonymi lub batalionami desantowo-szturmowymi okrażać i niszczyć określone zgrupowania wojsk przeciwnika. Oddziały rajdowe mogą także dotrzeć do walczącego desantu operacyjnego, zasilić go swoim składem a następnie wykonywać działania manewrowe na jego korzyść. Pozwoli to skuteczniej zwalczać czołgi i inne środki walki przeciwnika, obchodzącego rejon działań desantu operacyjnego.

Druga grupa, w której zadania bojowe realizowane będą w taktycznej strefie obrony przeciwnika polegała będzie na wykonaniu uderzeń ześrodkowanych, których celem będzie jednoczesne zniszczenie kilku obiektów i poważna dezorganizacja systemu obrony przeciwnika. Obiektami uderzenia mogą być środki obrony przeciwlotniczej, stanowiska dowodzenia, środki dalekiego napadu ogniowego, samoloty i śmigłowce odtwarzające zdolność bojową na lotniskach oraz wojska

znajdujące się w rejonach utrudniających manewr. Można również tym sposobem niszczyć składy środków materiałowych lub obiekty komunikacyjne oraz opóźnić podchodzące z głębi odwody przeciwnika. Takie działanie na kierunkach głównego uderzenia może poważnie wpłynąć na końcowy sukces sił głównych.

Trzecia z kolei grupa zadań to działania w ramach zgrupowania powietrzno-ładowego, gdzie wysiłek jednostek kawalerii powietrznej ukierunkowany będzie na wyzwalenie ruchu zgrupowania lądowego poprzez tworzenie ognisk walki na kierunku głównego uderzenia. Niszczyć w tym czasie będzie z powietrza artylerię, manewrujące odwody ogólnowojskowe oraz oddziały zaporowe i odwody przeciwpancerne przeciwnika. Może wykonywać desanty a w ich ramach realizować podobne zadania jak brygady desantowo-szturmowe, jednak o większej skuteczności. Dysponując organicznymi śmigłowcami posiada bowiem przewagę w szybkości manewru i sile ogniowej a tym samym możliwość realizacji szerszej gamy różnych zadań.

Kawaleria powietrzna większość potencjalnych zadań realizuje niszcząc cele z powietrza akcjami powietrzno-szturmowymi, po wcześniejszej identyfikacji obiektu ataku i doborze właściwych środków rażenia. Ze względu na posiadane uzbrojenie i wyposażenie wykonuje działania bojowe przede wszystkim na śmigłowcach. Niekiedy celem jej działania może być uchwycenie kluczowego odcinka terenu (np. przepraw na przeszkodzie wodnej), przy czym będą to zadania o charakterze taktycznym.⁷⁷

Izolacja pola walki to specyficzna forma działań bojowych. Jej celem jest nie dopuszczenie kolejnych sił przeciwnika do rejonu toczącej się bitwy i stworzenie możliwości bicia go częściami. Konieczność skupiania zasadniczych sił w rejonach (na kierunkach) głównych będzie decydowało o tym, że do izolowania pola walki użyte zostaną tylko niezbędne, wysoce manewrowe siły. Wojskami, które spełniają stawiane wymogi jest kawaleria powietrzna. W czasie realizacji tych zadań może ona samodzielnie lub współdziałając z brygadą desantowo-szturmową wykonać desant operacyjny, wysadzony na kierunku podchodzących z głębi odwodów. Może również działać w połączeniu z okrążonymi zgrupowaniami wojsk zmechanizowanych czy pancernych.

---

⁷⁷ Kirchbach J.G., Einsatz luftbeweglicher ..., op. cit., s.72.

Przeciwnik dążąc do szybkiego podejścia do rejonu, rozstrzygającego niekiedy o losach bitwy - do działań tych - używał będzie swoich najszybszych jednostek. Biorąc powyższe pod uwagę należy skonstatować, że właśnie kawaleria powietrzna w tym przypadku ma największe szanse powodzenia. Jest w stanie wydzielić część sił na główny kierunek działań, natomiast do izolacji pola walki może wydzielić kolejne siły. Broniąc określonych rejonów i ważnych węzłów komunikacyjnych ma możliwość wypadami lub rajdami niszczyć obchodzące go kolumny. Silne uzbrojenie przeciwpancerne i artyleryjskie śmigłowców daje możliwość podjęcia skutecznej walki z przeważającymi siłami pancernymi i nie dopuszczania ich do rejonu (obszaru), na którym rozstrzygają się losy bitwy (operacji).

Wnioski z konfliktów lokalnych dowodzą, że w ramach izolacji pola walki jednostki kawalerii powietrznej mogą również wykonywać szereg działań blokujących, a w tym: przechwytywać, niszczyć teren i obiektów, itp.⁷⁸ Walcząc w ten sposób wojska powietrzno-manewrowe będą zamykać drogę szybkim zgrupowaniom przeciwnika. Stosując zasadzki powietrzne i naziemne, niszcząc drogi i mosty oraz wznecając przestrzenne pożary opóźnią ich podejście i rozwinięcie. Działania tego typu wymagały będą silnego uzbrojenia przeciwpancernego i przeciwlotniczego oraz szybkiego przenoszenia wysiłku z jednego kierunku na kolejny. Nie można tego osiągnąć bez sprawnej wymiany informacji.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że kawaleria powietrzna - posiadając specyficzne wyposażenie - będzie mogła szybko przemieszczać swoje pododdziały. Wykonując kolejne uderzenia oraz wysadzając desanty, niszcząc infrastrukturę terenu będzie wymuszać zatrzymanie kolumn i obchodzenie zniszczeń po nieplanowych drogach lub bezdrożach. Szturmem powietrznym, zasadzkami, napadami będzie niszczyć stanowiska dowodzenia, kolumny logistyczne, środki napadu ogniowego. Może stawać na drodze przelatujących desantów, urządzając na nie zasadzki powietrzno-lądowe. Wykorzystując maskujące właściwości terenu będzie unikać rozpoznania przez przeciwnika a w dogodnym momencie uderzać ogniem dział i pocisków raketowych, niszcząc przelatujące samoloty i śmigłowce.

---

⁷⁸ Znalazło to swoje potwierdzenie w powstającym Regulaminie działań wojsk lądowych. Por. RDWL (Tymczasowy), op. cit., s.155

Z kolei, w ramach działań opóźniających jednostki kawalerii powietrznej mogą prowadzić walki na wysuniętych pozycjach, ukierunkowane na powstrzymanie marszu i manewru awangard, oddziałów wydzielonych i kolumn sił głównych oraz zadawanie przeciwnikowi maksymalnych strat. W ramach działań opóźniających kawaleria powietrzna, posiadająca organiczne środki walki może działać następująco. Koncentrując wysiłek na kierunkach uderzeń przeciwnika w pierwszej kolejności przechwytywać będzie (z powietrza i na ziemi) jego oddziały rozpoznawcze i wydzielone oraz desanty taktyczne. W tym przypadku szeroko stosowane będą zasadzki powietrzne i naziemne oraz działanie bojowych patroli rozpoznawczych. Następnie, po określeniu parametrów ruchu sił głównych przeciwnika, zgrupowania kawalerii powietrznej, działając na wysuniętych pozycjach przed przednim skrajem, prowadzić mogą walkę metodą kolejnych uderzeń. Mechanizm tego działania polega na użyciu trzech zgrupowań bojowych:

- pierwszego, wykonującego uderzenia na maszerujące oddziały wydzielone, rajdowe oraz przelatujące desanty taktyczne;
- drugiego, które przemieszcza się do obiektów ataku w gotowości do przejęcia zadań pierwszego zgrupowania;
- trzeciego, które w tym czasie pod osłoną własnych wojsk odtwarza zdolność bojową sił szturmowych i wypracowuje decyzje do prowadzenia dalszej walki.⁷⁹

Powrót pierwszego zgrupowania jest sygnałem dla trzeciego, które startuje w celu wykonania kolejnego uderzenia. Taka rotacja sił umożliwi utrzymanie ciągłego oddziaływania na zgrupowania przeciwnika. Kolejnym sposobem prowadzenia działań opóźniających jest przemienne obsadzanie rubieży. Polega ono na tym, że niewielkie siły wykorzystując śmigłowce oraz właściwości terenu powstrzymują przeciwnika, zmuszając go do kluczenia w terenie i szukania dróg obejścia. A ponadto do ciągłego odpierania zaskakujących uderzeń mniejszych i większych sił.

---

⁷⁹ Michalski W., Działania desantowo-szturmowe..., op. cit., s.53.

Z przeprowadzonych dociekań wynika jednoznacznie, że jednostki kawalerii powietrznej są predysponowane do prowadzenia działań przeciwdesantowych oraz przeciwdywersyjnych. Desant w czasie lądowania i tuż po wylądowaniu jest stosunkowo łatwym celem. Szybko przemieszczające się zgrupowania kawalerii powietrznej mogą pojawić się w rejonie desantowania już w czasie lądowania i rozpocząć jego niszczenie jeszcze w powietrzu. Po czym, nie dopuszczając do zorganizowania skutecznej obrony zniszczyć go na ziemi. Walczące z desantem zgrupowanie może wydzielić część sił do powstrzymania oddziałów wydzielonych, podążających na spotkanie z desantowanymi wojskami. Takie użycie w walce wojsk desantowo-szturmowych przyspieszy czas reakcji, a jednocześnie rozwiąże problem utrzymywania odwodów przeciwdesantowych w ogólnowojskowych związkach taktycznych. Można zmniejszyć przez to ilość wojsk pozostających w odwodzie bądź drugim rzucie, przeznaczając je do realizacji innych zadań a problemy walki z desantem powierzyć jednostkom kawalerii powietrznej.

Kawaleria powietrzna zarówno w działaniach zaczepnych, jak i obronnych może z powodzeniem prowadzić działania rajdowe. Wspomniane wcześniej doświadczenia z wojny w Wietnamie i Afganistanie podkreślają efekty uzyskiwane w toku prowadzenia tych działań. Zasady prowadzenia działań rajdowych zostały zasygnalizowane przy okazji rozpatrywania działań zaczepnych. Biorąc pod uwagę to, że w działaniach obronnych kawaleria powietrzna będzie prowadzić działania o podobnym charakterze nie ma potrzeby ich dalszego rozpatrywania.

Reasumując. Z przeprowadzonych badań wynika jednoznacznie, że kawaleria powietrzna powinna być tym rodzajem wojsk, który osiąga gotowość i wchodzi do działań w bardzo krótkim czasie od podania sygnału lub otrzymania zadania w innej formie. Tym samym może z powodzeniem stanowić zasadniczy człon Sił Reagowania (Natychmiastowego lub Szybkiego).

2.3. Jednostki kawalerii powietrznej wybranych państw

Z ogólnych założeń walki powietrzno-lądowej oraz koncepcji głębokich uderzeń na drugie rzuty i odwody wynika, że jednym ze sposobów walki z przeciwnikiem jest jednoczesne oddziaływanie na jego siły na całej głębokości

ugrupowania operacyjnego (bojowego). Jednak - zadaniem wielu specjalistów wojskowych - zastosowanie tego sposobu utrudnia luka, jaka powstała między siłą uderzeniową wojsk lądowych a ich ruchliwością. Jednym ze sposobów rozwiązania tak postrzeganego problemu jest zwiększanie ruchliwości wojsk lądowych poprzez tworzenie i doskonalenie jakościowo nowego typu formacji – kawalerii powietrznej (wojsk desantowoszturmowych), zdolnych do prowadzenia operacji (działań) powietrznomanewrowych.

Zgodnie z regulaminami polowymi sił lądowych Stanów Zjednoczonych, *operacje powietrznomanewrowe - to działania bojowe, polegające na skrytym i szybkim przetrzucie, przy użyciu lotnictwa sił lądowych, oddziałów i pododdziałów powietrznomanewrowych do rejonów rozmieszczenia przeciwnika, a także na wykonaniu przez nich uderzeń z lądu i z powietrza w celu wykonania swych zadań bojowych.*⁸⁰

Działania powietrznomanewrowe organizuje się na szczeblu operacyjno-taktycznym, z reguły na korzyść korpusów (dywizji), we wszystkich rodzajach działań bojowych. Wykonywać je mogą oddziały i pododdziały kawalerii powietrznej we współdziałaniu z lotnictwem taktycznym, pododdziałami sił specjalnego przeznaczenia oraz siłami i środkami innych rodzajów wojsk i służb.

Można zatem przyjąć, że cechą szczególną jednostek kawalerii powietrznej jest ich zdolność do szybkiego przenoszenia wysiłku z jednego obiektu na inny. W tym celu wykorzystuje się śmigłowce desantowo-szturmowe, zdolne do transportu żołnierzy oraz silnych uderzeń ogniowych z powietrza. Bardzo dobre rezultaty można uzyskać wykorzystując jednostki kawalerii powietrznej w działaniach zaczepnych. Są one bowiem zdolne do łatwego pokonywania za pomocą śmigłowców różnego rodzaju przeszkód (w tym naturalnych), atakowania przeciwnika z zaskoczenia z dowolnych kierunków (w tym także z tyłu) i na dużą głębokość. W działaniach obronnych duża ruchliwość i siła ognia, w połączeniu z efektywnym rozpoznaniem powietrznym, sprzyja również pomyślnemu ich prowadzeniu. W Regulaminie Sił Lądowych Stanów Zjednoczonych (FM-90-4 - Air Assault Operations) podkreśla się, iż działania powietrznomanewrowe stały się faktycznie działaniami powietrznoszturmowymi,

---

⁸⁰ Garmas V., Ostrovnoj I, Działania powietrznomanewrowe, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/92, s.16-20.

w prowadzeniu których priorytet należy do sił powietrznoszturmowych, które można postrzegać w kategoriach kawalerii powietrznej.⁸¹

Wojska wyznaczone do działań powietrznomanewrowych powinny być zdolne do pokonywania przeszkód naturalnych i zapór, odcinków skażonych i zaminowanych, do obchodzenia zgrupowań wojsk przeciwnika, wykonywania uderzeń na określone obiekty z różnych kierunków, w tym przez niedostępny teren. Powinny też posiadać zdolność do lądowania z zaskoczenia w pobliżu planowanego do uchwycenia obiektu (lub w jego obrębie).

Do głównych zadań realizowanych w toku operacji powietrznomanewrowych zalicza się:

- prowadzenie rozpoznania;
- wykonywanie rajdów;
- wykonywanie zadań przeciwdesantowych i przeciwpartyzanckich;
- zabezpieczanie własnych wojsk przez blokowanie dróg przegrupowania przeciwnika;
- osłona boczna lub tyłowa ugrupowania wojsk.
- opanowanie ważnych obiektów, przyczółków na dużych przeszkodach wodnych, przełęczy, cieśnin, węzłów komunikacyjnych;
- wspieranie nacierających od frontu wojsk w rozwijaniu powodzenia i zwiększania tempa natarcia;
- dezorganizację pracy organów kierowania i służb logistycznych przeciwnika;
- wzmocnienie wojsk w okrążeniu, przerzut grup rozpoznawczych i ich ewakuacja;
- niedopuszczenie do podejścia i wejścia do walki drugich rzutów (odwodów) przeciwnika;
- odciążenie jednostek bojowych przeciwnika z pola walki do ochrony obiektów w obszarach (strefach) tyłowych i zapewnienia bezpieczeństwa.

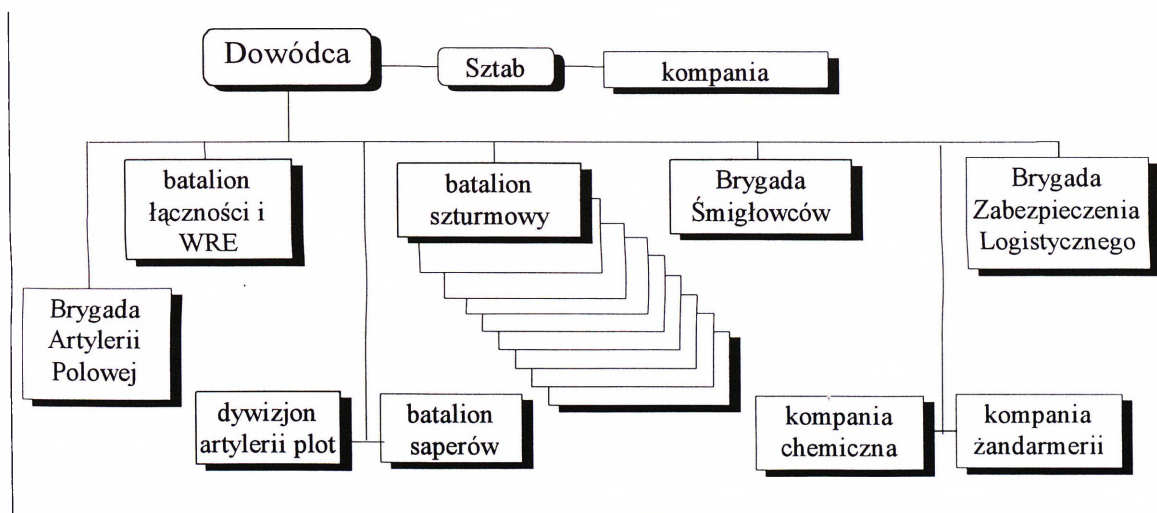
Dowództwa Sił Lądowych Stanów Zjednoczonych i NATO są zdania, że pododdziały powietrznomanewrowe mogą i powinny być również szeroko wykorzystywane do wprowadzania przeciwnika w błąd poprzez prowadzenie działań

---

⁸¹ Air Assault Operations FM – 90-4, wyd. AC Washington 1990.

pozornych i demonstracyjnych, prowadzonych w ramach planu maskowania (dezinformacji). Przyjmuje się, że użycie wojsk powietrznomanewrowych może mieć decydujący wpływ na przebieg działań bojowych w określonych warunkach (zwłaszcza nocą) oraz sprzyjać osiągnięciu zaskoczenia taktycznego, a w niektórych sytuacjach - także operacyjnego.

Eksperti wojskowi NATO są zdania, że formacje powietrznomanewrowe powinny posiadać samodzielność taktyczną, rozumianą jako zdolność do prowadzenia w określonym czasie autonomicznych działań bojowych na terenie zajęтым przez przeciwnika. Biorąc powyższe pod uwagę należy skonstatować, że do prowadzenia operacji powietrznomanewrowych najlepiej przygotowane są obecnie siły lądowe Stanów Zjednoczonych. Wyspecjalizowaną formacją wojsk powietrznomanewrowych Stanów Zjednoczonych jest 101 Dywizja Powietrznoszturmowa, która w jednym wylocie jest zdolna wysadzić na tyłach przeciwnika do 1/3 swych oddziałów bojowych, pododdziałów zabezpieczenia i obsługi. Jej brygady i bataliony (piechoty) są zdolne do wykonywania silnych uderzeń z powietrza, a także do działań w roli zwykłej piechoty, wspieranej z powietrza swymi etatowymi śmigłowcami szturmowymi. Stan osobowy dywizji sięga 16 tysięcy żołnierzy, a na wyposażeniu i uzbrojeniu posiada ona między innymi 155 mm haubice (72), 106,2 mm moździerce (36), wyrzutnie PPK TOW (216), wyrzutnie PPK DRAGON (414) oraz śmigłowce: AH-15 - 90; UH-60A - 176; OH-58 - 145; CH-47D - 48; rozpoznania i WRE - 3.

Rys. 3. Struktura organizacyjna 101 Dywizji Powietrznoszturmowej

Źródło: Komunikat Rozpoznawczy 1-30.09.1986 r.

Przeprowadzone analizy wskazują na kształtujące się nowe tendencje w teoretycznej myśli wojskowej oraz praktycznych rozwiązaniach dotyczących prowadzenia hipotetycznych działań bojowych. Amerykanie potwierdzają tezę, że na szczeblu operacyjnym głównym środkiem wykorzystania powietrznego wymiaru walki będą prawdopodobnie siły powietrznoszturmowe. Obok 101 DPSz mogą być tworzone w przyszłości kolejne związki taktyczne tego typu na bazie lekkich dywizji piechoty. Potrzeba ich rozbudowy może wynikać z wizji użycia mobilnych sił w ramach nowych koncepcji. Aby sprostać wymaganiom tego projektu nieodzowne jest posiadanie dużej ilości wysoce mobilnych jednostek. Istniejąca obecnie jedna dywizja nie będzie w stanie sprostać tej skali zadań.

Wymaganiom przyszłego pola walki chcą sprostać teoretycy wojskowi przedstawiając m.in. koncepcje jakościowo nowego rodzaju wojsk – tzw. wojsk powietrznozmechanizowanych.⁸² Gen. Ferdinand M. Von Senger und Etterlin zaproponował utworzenie zmechanizowanego związku powietrznego uzbrojonego w powietrzne pojazdy bojowe (tzw. Main Battle Air Vehicle – MBAV).⁸³ Według autora podstawowym trzonem dywizji powietrznozmechanizowanej byłaby brygada powietrznozmechanizowana. Oprócz niej w składzie dywizji powinna być brygada transportu powietrznego i piechoty przerzucanej drogą powietrzną.

Należy przypuszczać, że armia amerykańska jest zainteresowana powstaniem nowego rodzaju wojsk.⁸⁴ Związkiem taktycznym, który mógłby pierwszy osiągnąć nową jakość, jest 101 DPSz. Znajdująca się w dywizji brygada śmigłowców w swojej strukturze posiada załóżki zdolne do utworzenia na ich bazie pododdziałów śmigłowców uderzeniowych i desantowoszturmowych. Brak jest jednak odpowiedniego pododdziału śmigłowców myśliwskich (eskortowych). Trwają obecnie

---

⁸² Por. Koziej S., Podstawowe problemy działań powietrzno-łądowych, AON – Warszawa 1993 r., s. 12-13
...Wojska powietrznozmechanizowane to przyszłościowy rodzaj wojsk lądowych, w których podstawowym środkiem bojowym będzie prawdopodobnie śmigłowiec. Oprócz pododdziałów powietrznoszturmowych na śmigłowcach desantowoszturmowych będą się znajdować także pododdziały śmigłowców uderzeniowych (przeciwpancernych), pododdziały śmigłowców eskortujących (myśliwskich), rozpoznania, dowodzenia, łączności, walki radioelektronicznej, transportowe itd. Śmigłowiec ma być zatem odpowiednikiem współczesnego bojowego wozu piechoty w wojskach zmechanizowanych...

⁸³ Von SENGER FM und ETERLIN, Nowy wymiar działań bojowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny, 1/1984, s.17.

⁸⁴ Por. Brzozowski J., Desanty śmigłowcowe i działania powietrznoszturmowe w siłach zbrojnych państw NATO, AON – Warszawa 1993.

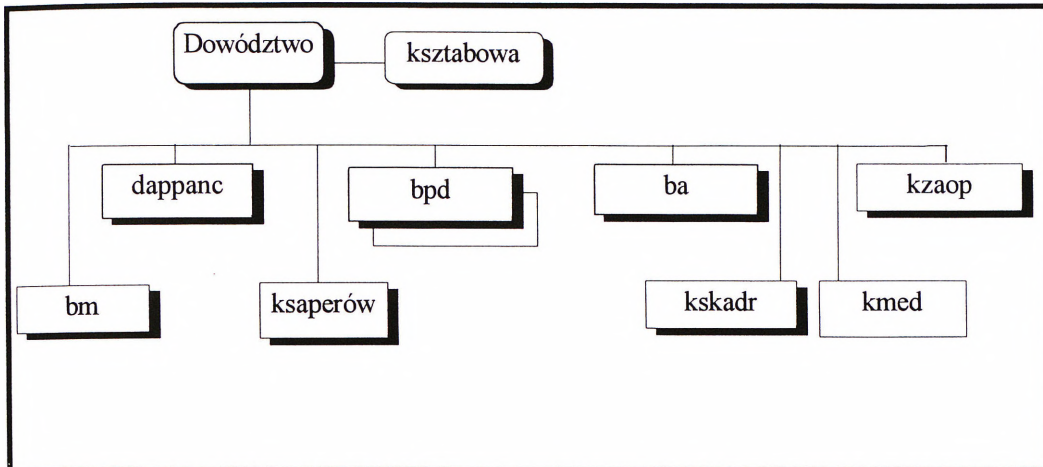
prace nad śmigłowcem RAH-66 „Comanche” mogącym w przyszłości wykonywać tego typu zadania.

Analiza prac nad nowymi typami śmigłowców nasuwa wniosek, że wojska powietrzno-mechanizowane mogą powstać w armii amerykańskiej na początku XXI wieku. Z kolei analiza zadań bojowych przewidywanych do realizacji przez siły powietrzno-szturmowe wskazuje, że nowo powstałe wojska powietrzno-mechanizowane osiągać będą cele walki poprzez szturm powietrzny w głębi ugrupowania przeciwnika.

Z kolei w armii niemieckiej mają być skoncentrowane komponenty zapewniające prowadzenie działań powietrzno-lądowych na szczeblu korpusu. Należy do nich zaliczyć brygady powietrzno-desantowe (dwie rozwinięte, trzecią – częściowo skadrowaną) i brygady lotnictwa sił lądowych. Powstałe Dowództwo Sił Powietrzno-maneurowych, odpowiedzialne jest za zapewnienie przestrzegania niemieckich interesów w ramach operacji wielonarodowych. Jest ono odpowiedzialne za przygotowanie planów i zabezpieczenie operacji niemieckich sił szybkiego reagowania. Dotyczy to zarówno zadań związanych z likwidacją klęsk żywiołowych, katastrof jak również kierowaniem siłami powietrzno-maneurowymi podczas prowadzenia operacji wielonarodowych na i poza terytorium Niemiec.

Brygada Powietrznodesantowa liczy około 2,5 tys. żołnierzy i składa się z dwóch bpd, dappanc oraz pododdziały wsparcia i zabezpieczenia logistycznego. Na okres wykonywania zadań bojowych brygada może otrzymać eskadry śmigłowców bojowych i transportowych. Do ważniejszego uzbrojenia brygady należy zaliczyć: BWD *Wiesel* z ppk TOW (37), BWD *Wiesel* z działkami 20 mm (24), wyrzutnie ppk *Milan* (27) oraz moździerz 81 mm (12). Brygada przeznaczona jest do prowadzenia maneurowych działań bojowych, głównie poszczególnymi batalionami, przy użyciu śmigłowców, natomiast walkę całością sił będzie prowadziła tylko w sytuacjach wyjątkowych. Jej przerzut do rejonu działań odbywa się przy użyciu średnich śmigłowców transportowych *CH-53G*. Do wysadzania desantu wykorzystuje się także lekkie śmigłowce *UH-1D Iroquois*, które prowadzą również rozpoznanie powietrzne rejonu działań bojowych i trasy przelotu. Śmigłowce wsparcia ogniowego *Bo-105P*, uzbrojone w przeciwpancerne pociski kierowane, są używane na korzyść desantu

powietrznomanewrowego do walki z celami pancernymi przeciwnika, przede wszystkim z czołgami. Działania wspólne dwóch komponentów (brygady powietrznodesantowej i śmigłowców) na szczeblu korpusu armijnego będą miały charakter działań desantowoszturmowych.

Rys. 3. Struktura organizacyjna Brygady Powietrznodesantowej

Źródło: Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne państw sąsiadujących z Rzeczypospolitą Polską, wyd. AON, Warszawa 1997, s. 61

Można zauważyć, że Niemcy posiadają teorię działań powietrznoszturmowych, jednak brak było oddziałów, które można nazwać powietrznoszturmowymi.

W roku 1988 Minister Obrony Niemiec zaproponował sformułowanie wielonarodowej powietrzno-mobilnej dywizji, oddanej do dyspozycji NATO. W roku 1993, na bazie 27 Brygady Powietrzno-Desantowej (ze składu 9 DPD) oraz 31 Brygady Zmechanizowanej (ze składu 11 DZ) sformowano 31 BPM w miejscowości Oldenburg.⁸⁵

Docelowo takie brygady, jak 31 BPM składać się mają ze wzmocnionych pułków: śmigłowców, powietrznodesantowego oraz jednostek zabezpieczenia. Brygada licząca około 12 450 żołnierzy ma mieć na swoim uzbrojeniu m.in.:

- 60 śmigłowców bojowych PAH-1 lub PAH-2;
- 48 lekkich śmigłowców transportowych UH-1D lub NH-90;

⁸⁵ Komunikat miesięczny 1-30,04,1992 r., Wojskowe Służby Informacyjne, Biuro Studiów i Analiz, Warszawa 1992 r.; Poluszyński M., Siły Szybkiego Reagowania, Przegląd WŁOP nr 5/1994 r.

- *64 średnie śmigłowce transportowe CH-53;*
- *15 śmigłowców Bo-105 (po 5 śmigłowców rozpoznawczych, łącznikowych oraz dowodzenia);*
- *4 śmigłowce Wre Elt-101.*

Z dużą dozą prawdopodobieństwa można przewidywać, że na bazie dwóch pozostałych brygad (25 i 26 BPD), do tej pory wchodzących w skład 9 DPD, w niedalekiej przyszłości również w 2 i 3 KA powstaną brygady powietrznomanewrowe (powietrznoszturmowe).

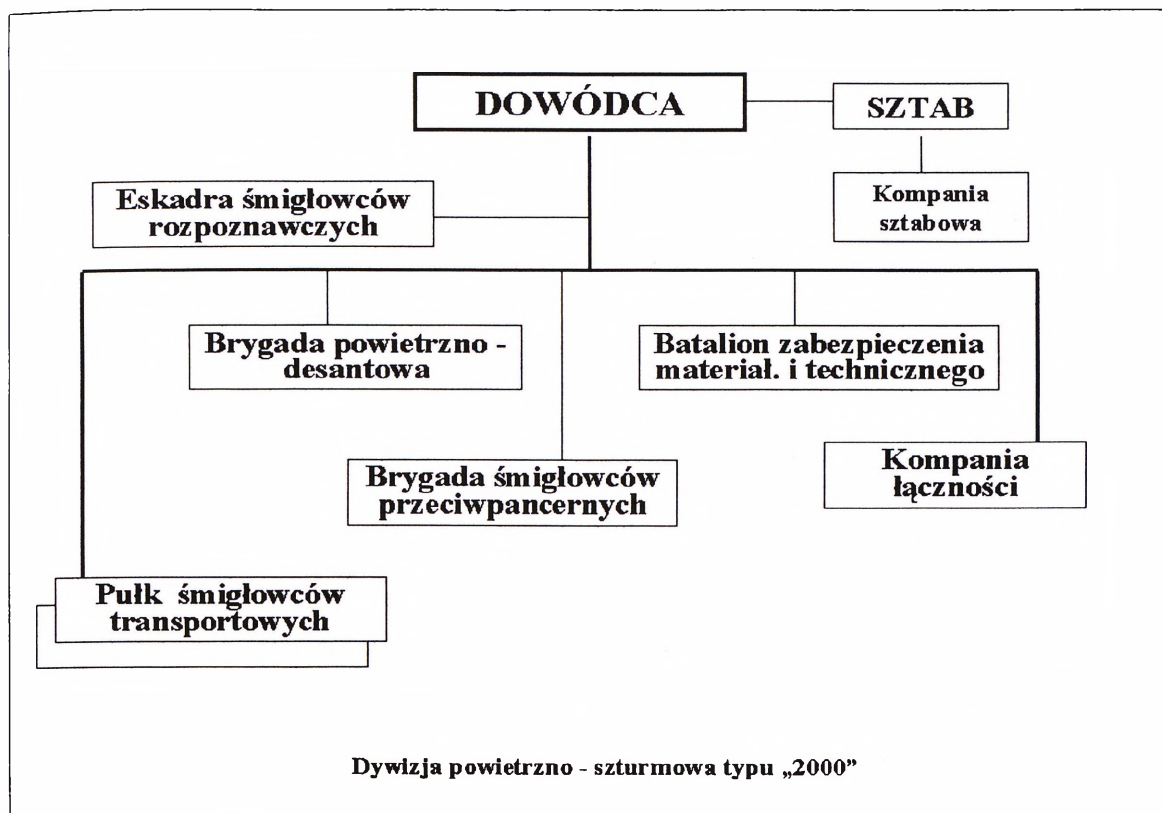
W ramach programu „Struktura 2000” zamierzano utworzyć w połowie lat 90 dywizje aeromobilne. Ministerstwo Obrony Republiki Federalnej Niemiec w planach rozwoju sił lądowych na lata 1989-2001 postawiło na nowe jakości z uwzględnieniem najnowszych tendencji. Sprecyzowano nowe struktury organizacyjne typu „2000”,⁸⁶ utrzymując trzy korpusy armijne, ale znacznie zmieniając ich składy w kierunku zwiększania manewrowości powietrznej. I tak planuje się rozformowanie dowództw lotnictwa sił lądowych korpusów. Lotnictwo ma wejść w skład dywizji powietrzno-szturmowych (w 1 i 2 KA) i brygady powietrzno-szturmowej (3 KA). Pozostaną natomiast eskadry lotnictwa w dywizjach.

Dowódcom dywizji powietrzno-szturmowych typu „2000” mają podlegać:

- *sztab i kompania dowodzenia (5 śmigłowców Bo-105M);*
- *eskadra śmigłowców rozpoznawczych (10 śmigłowców Bo-105M), brygada śmigłowców przeciwpancernych (120 śmigłowców Bo-105M,P i UH-2);*
- *brygada powietrzno-desantowa;*
- *dwa pułki śmigłowców transportowych (po 95 śmigłowców Bo-105M, CH-35G i UH-1);*
- *kompania łączności;*
- *batalion zabezpieczenia materiałowego i technicznego.*

---

⁸⁶ Informacja w sprawie planu rozwoju sił lądowych RFN w latach 1989-2001, Warszawa 1989 r.

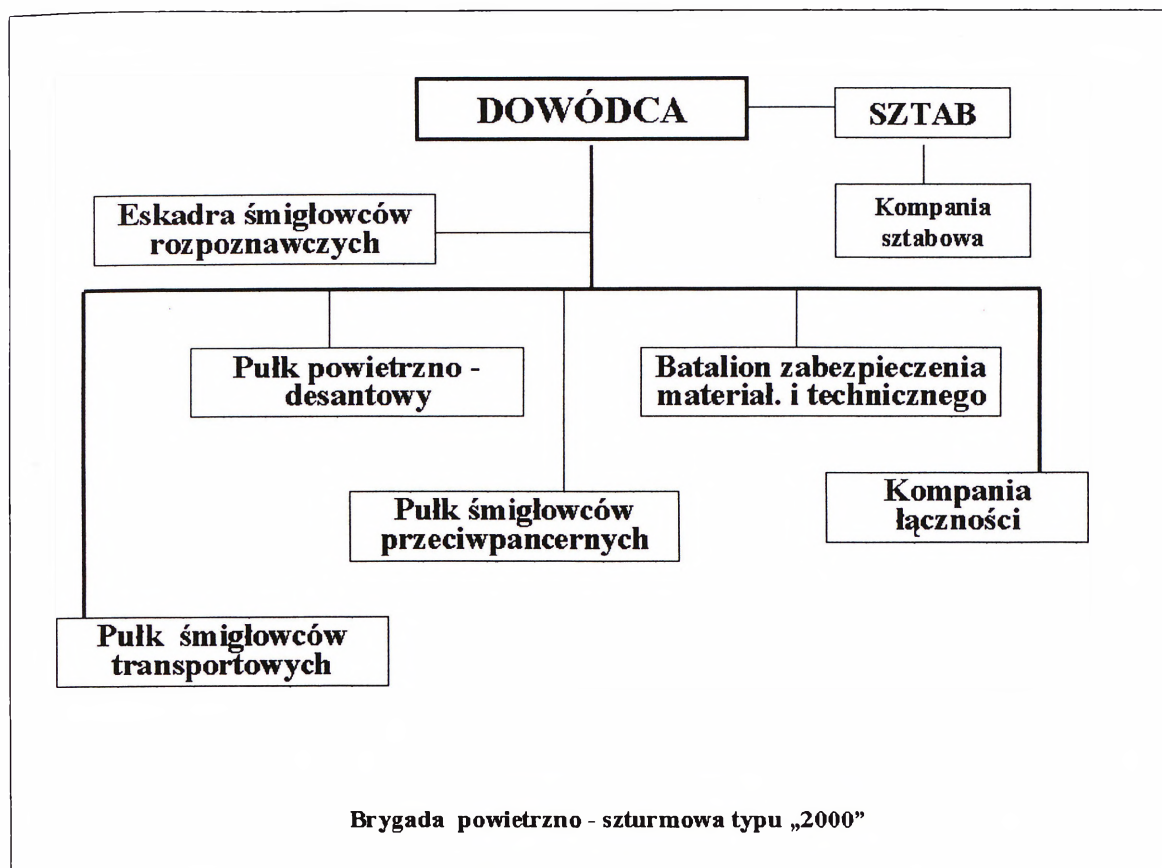

Łącznie dywizja ma posiadać 325 śmigłowców, z tego:

- 80 śmigłowców przeciwpancernych Bo-105P (PAH-1);
- 35 śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych Bo-105M (VBH);
- 20 śmigłowców myśliwskich Bo-105M (BSH-1);
- 10 śmigłowców wsparcia UH-1D USH);
- 80 śmigłowców transportowych CH-53G;
- 100 śmigłowców transportowych UH-1D.

Brygada powietrzno-szturmowa posiadać ma identyczne jak dywizja pododdziały zabezpieczenia, lecz o jej sile bojowej decydować będą:

- pułk śmigłowców przeciwpancernych;
- pułk powietrznodesantowy;
- pułk śmigłowców transportowych.

Ogółem w brygadzie mają być 153 śmigłowce, z tego:

- 56 śmigłowców przeciwpancernych Bo-105P (PAH-1);
- 25 śmigłowców rozpoznawczych i łącznikowych Bo-105M (VBH);
- 15 śmigłowców myśliwskich Bo-105M (BSH-1);
- 10 śmigłowców wsparcia UH-1D (USH);
- 15 śmigłowców transportowych UH-1D;
- 32 śmigłowce CH-53G.

Zjednoczenie Niemiec zahamowało realizację tych planów, bowiem w Lotnictwie Sił Lądowych wciąż istnieją stare struktury organizacyjne. Brak oficjalnych informacji na temat zmian w planach rozwoju lotnictwa śmigłowcowego Niemiec. Z dostępnych źródeł wynika jednak, że prowadzone są prace nad myśliwską wersją śmigłowca Bo-105 (BSH-1), kontynuowany jest rozwój wyspecjalizowanego

śmigłowca uderzeniowego PAH-2 oraz rozpoczęto próby średniego śmigłowca transportowego NH-90.⁸⁷

W armii brytyjskiej w styczniu 1990 roku, celem zwiększenia ruchliwości powietrznej, na szczeblu korpusu armijnego utworzono 24 Brygadę Powietrznomanewrową.⁸⁸ Struktura organizacyjna nowo utworzonego związku pozwala na prowadzenie działań desantowo-szturmowych, głównie batalionami. Zgodnie z przyjętą koncepcją, brytyjskie wojska powietrznomanewrowe są przeznaczone do użycia głównie w strefie odpowiedzialności 1 Korpusu Armijnego Brytyjskiej Armii Renu. Długoterminowe plany rozwoju wojsk lądowych Wielkiej Brytanii przewidują zwiększenie możliwości bojowych brygady powietrznomanewrowej do takiego stopnia, aby można było ją wykorzystać w całej strefie odpowiedzialności grupy armii.

Posiadanymi siłami i środkami brygada może rozwinąć się do walki w czasie do 4,5 godziny, w odległości ponad 120 km od rejonu rozmieszczenia oraz prowadzić intensywne działania bojowe w czasie 6 godzin na przygotowanie pozycji. Zabezpieczenie logistyczne na 48 godzin są w stanie zapewnić organiczne śmigłowce brygady typu Puma (18) i Chinook (18).

Stan osobowy brygady sięga 5 tysięcy żołnierzy. Na uzbrojeniu i wyposażeniu posiadają oni między innymi: 68 śmigłowców, 128 wyrzutni ppk MILAN, 18 105 mm haubic, 18 moździerzy oraz 24 zestawy plot. „JAVELIN”. Specjaliści brytyjscy oceniają, że w zależności od sytuacji operacyjno taktycznej brygada może z powodzeniem realizować następujące zadania bojowe:

– W obronie:

- zamykać powstałe wyłomy;
- obsadzić linię przyjęcia odpowiedzialności;
- ograniczać manewr sił przeciwnika;
- stanowić odwód szczebla nadrzędnego.

⁸⁷ Śmigłowiec NH-90 ma po 2000 roku wejść do uzbrojenia większości europejskich państw NATO. Planowana jest produkcja wersji: transportowo-desantowej, morskiej ZOP, walki radioelektronicznej i innych specjalistycznych wersji.

⁸⁸ Powietrznomanewrowe siły lądowe WB, Komunikat Rozpoznawczy nr 4/1990 r.

– W działaniach opóźniających:

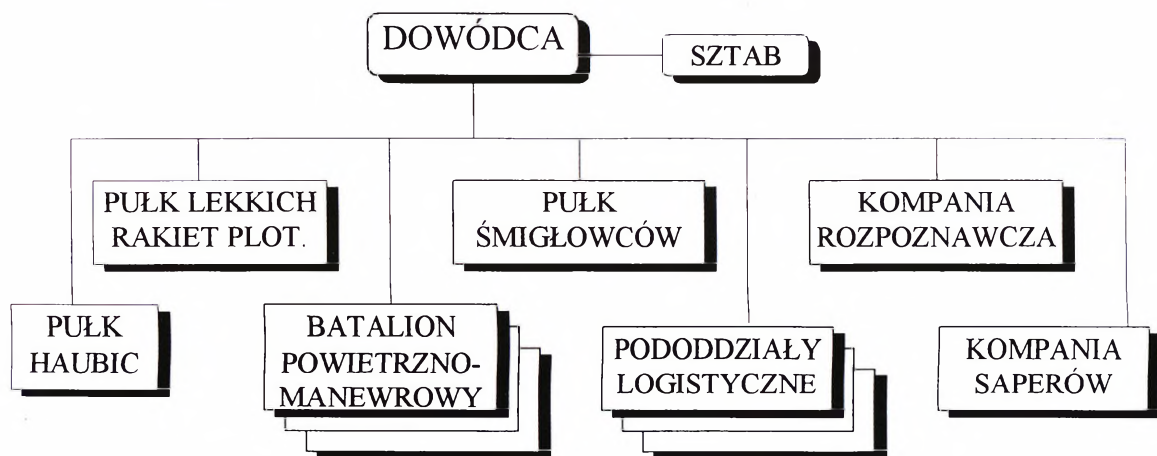
- uderzać na przeciwnika w tzw. „strefach śmierci”;
- opóźnić zasadnicze elementy ugrupowania uderzeniowego;
- osłaniać skrzydła głównych kierunków opóźniania.

– W natarciu:

- osłaniać skrzydła głównego zgrupowania uderzeniowego;
- ograniczać manewr odwodów przeciwnika.

W zależności od potrzeb brygada może realizować zadania alternatywne, których istota sprowadza się do:

- wsparcia sił osłonowych;
- wzmocnienia jednostek dywizji pierwszego rzutu w sytuacjach krytycznych;
- wzbronienia manewru przeciwnika na skrzydła;
- prowadzenia działań przeciwdesantowych;
- osłony i zabezpieczenia rubieży wprowadzenia do walki wojsk własnych;
- wprowadzanie w błąd przeciwnika poprzez prowadzenie działań demonstracyjnych.⁸⁹

Rys.4. Struktura organizacyjna Brygady Powietrznodesantowej

Źródło: Komunikat rozpoznawczy SOW nr 4, Wrocław 1990 r.

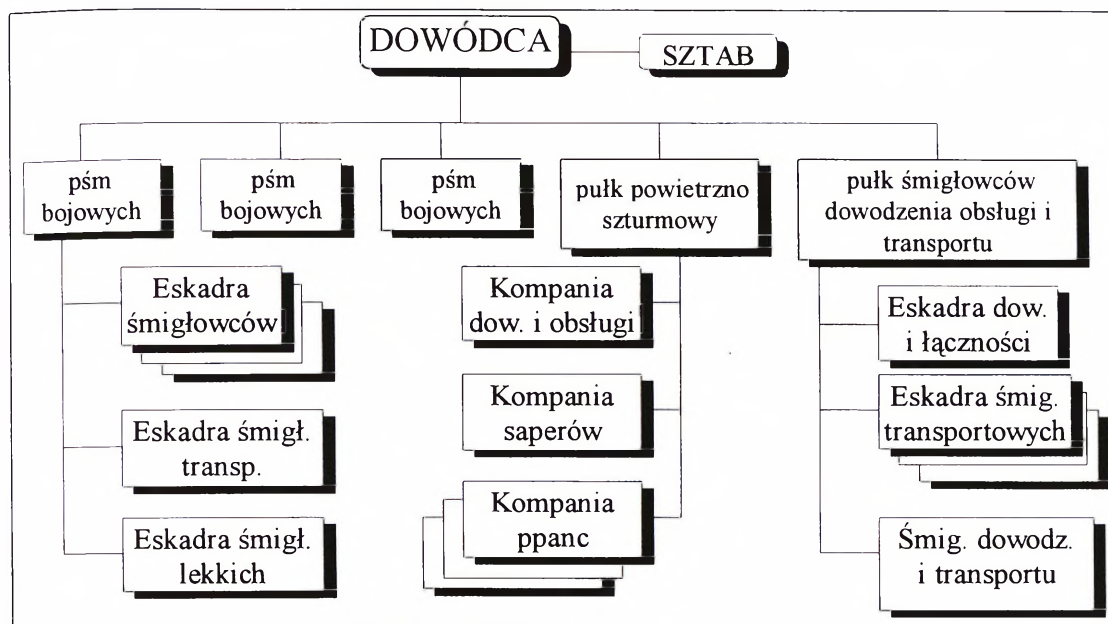
⁸⁹ 24 Airmobile Brigade - Training Notes, Essex 1994, s. 11.

W Siłach Zbrojnych Francji występuje 4 Dywizja Powietrznoszturmowa, która została sformowana na bazie czterech pułków śmigłowcowych, wcześniej podporządkowanym korpusom armijnym. Wspomniany związek taktyczny jest wszechstronnie przygotowany do przelotu w całości na odległość setek kilometrów w czasie do dwunastu godzin. Przewidywane, główne zadania dywizji to wykonywanie szybkich i zaskakujących uderzeń na obiekty o szczególnym znaczeniu oraz zwalczanie sił pancernych przeciwnika w głębi jego ugrupowania bojowego. Przy właściwym zabezpieczeniu własnych sił i odpowiednim wsparciu z powietrza, dywizja wykorzystując posiadane środki przeciwpancerne (400 szt.) jest w stanie zniszczyć w ciągu dwóch dni walki dywizję pancerną przeciwnika. W ocenie specjalistów francuskich dywizja ta jest idealnym związkiem do przełamania obrony przeciwnika, zadawania decydujących uderzeń oraz wsparcia działań wojsk własnych na wybranych kierunkach. Cechą szczególną dywizji jest jej zdolność do wielokrotnego ponawiania uderzeń na jedno zgrupowanie pancerne, przy jednoczesnym utrzymywaniu wydzielonych sił (odwodów) wykorzystywanych do przeciwdziałania niekorzystnym zmianom sytuacji na polu walki.

Dywizja dysponuje 240 śmigłowcami różnego typu i przeznaczenia, z których duża część znajduje się w trzech pułkach śmigłowców bojowych. Każdy taki pułk posiada trzy eskadry śmigłowców przeciwpancernych *SA-342 Gazelle* (po dziesięć w eskadrze - trzydzieści śmigłowców w pułku). Śmigłowce te są uzbrojone w ppk *HOT* (po cztery na śmigłowcu) i wyposażone w celownik *Viviane* firmy SFIM, umożliwiający dwukrotne powiększenie obrazu celu oraz noktowizor i laserowy wskaźnik celu.⁹⁰

---

⁹⁰ Turbe G., Siły szybkiego reagowania Francji, *Wojskowy Przegląd Zagraniczny* nr 1/1998, s. 84-85.

Rys. 5. Struktura organizacyjna 4 Dywizji Powietrznoszturmowej

Źródło: Komunikat Rozpoznawczy nr 2, Dowództwo Wojsk Lotniczych, Poznań 1986 r.

Obecnie 4 DPSz liczy ogółem 7700 żołnierzy. Co do liczby śmigłowców, każda publikacja podaje inną, a mianowicie od 216 do 274. Ale najczęściej podawana jest liczba około 240 śmigłowców. Zakładając stan etatowy, dywizja powinna posiadać: 27 rozpoznawczych Gazelle S.A. 341, 30 wsparcia Gazelle S.A. 341/342L1, 90 przeciwpancernych Gazelle S.A. 342M HOT, ponad 80 transportowych AS 330 Puma lub AS 532 Cougar (10 to śmigłowce dowodzenia) oraz około 20 łącznikowych i szkolnych Gazelle S.A. 341.

W ramach planu „Siły Zbrojne 2000” w armii francuskiej przewiduje się utworzenie kolejnych związków taktycznych wojsk powietrznoszturmowych najprawdopodobniej w składzie dwóch BPSz. Bowiem całość LWL Francji planuje się zgrupować na szczeblu centralnym, utrzymując jedną dywizję powietrzno-szturmową (4 DPSz) oraz z pozostałości dwie brygady powietrzno-szturmowe, które w pierwszej kolejności mają wspierać korpusy powietrznozmechanizowane.

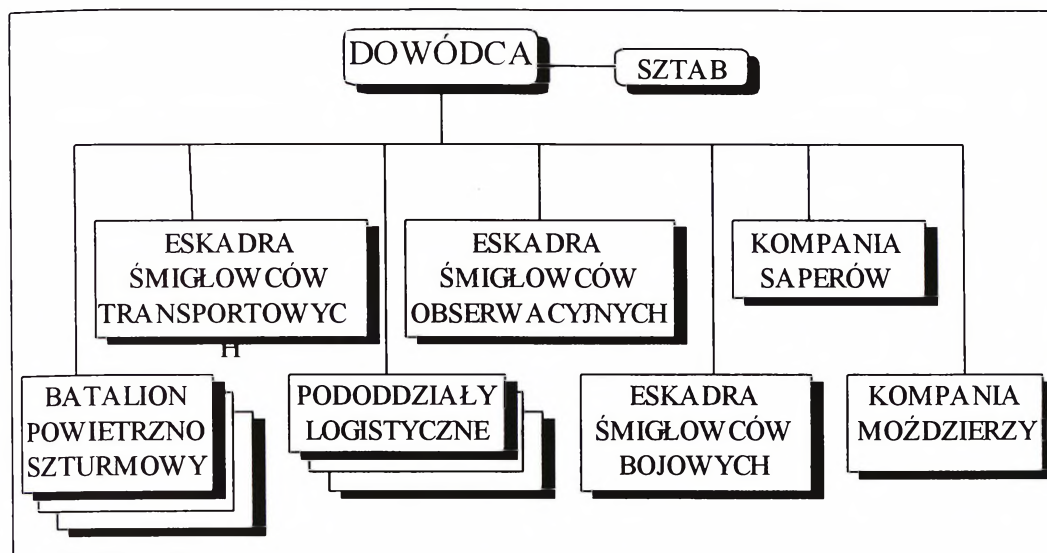
Prawdopodobnie doskonała będzie również istniejąca struktura organizacyjna 4 DPSz poprzez nasycenie jej śmigłowcami nowej generacji. Śmigłowce „Gazelle” mają być zastąpione sprzętem nowej generacji „Eurocopter Tigre” (wersja HAP – eskortowo-szturmowa oraz wersja HAC – szturmowa). Do roku 2000 dywizja ma

otrzymać nowy śmigłowiec transportowy NH-90 (o możliwościach transportu 20-24 żołnierzy lub 2 ton ładunku).

4 DPSz jako związek taktyczny o dużej manewrowości może być użyty jako odwód szczebla centralnego. Jej wykorzystanie w operacji zaczepnej będzie nakierowane na niszczenie SD szczebla operacyjnego, ważnych obiektów tyłowych, uchwycenia przyczółków i przepraw oraz prowadzenie działań rajdowych. Natomiast w obronie będzie głównie wykorzystana do prowadzenia działań opóźniających, zamykania luk oraz nękania przeciwnika na skrzydłach i tyłach w głębi operacyjnej.

Doświadczenia z wojny w rejonie Zatoki Perskiej wskazały na konieczność zapewnienia śmigłowcom obrony przeciwlotniczej. Odpowiedzią na to wyzwanie jest nowa Gazelle S.A. 342M, uzbrojona w dwie podwójne wyrzutnie rakiet przeciwlotniczych Mistral. Na razie nie ma informacji, ile ich będzie i jak będą zorganizowane. Znając jednak dotychczasowe zasady, w poszczególnych pułkach bojowych powstaną prawdopodobnie eskadry przeciwlotnicze. W skład 4 DPSz wchodzi obecnie: 1 pułk piechoty, 1, 3, 5 pułk śmigłowców bojowych, 4 pułk śmigłowców dowodzenia i manewru (transportu), 9 powietrzno-manewrowy pułk zabezpieczenia. Na podstawie prowadzonych analiz można stwierdzić, że Francuzi prawdopodobnie również dążą do powstania nowego rodzaju wojsk, nie będą to jednak wojska powietrzno-mechanizowane. Tezę taką można sformułować na podstawie wspólnych ćwiczeń 6 LDPanc i 4 DPSz. Wypracowanie sposobów zespołowego działania może doprowadzić do powstania na początku XXI wieku śmigłowcowo-pancernego związku operacyjnego.

Kolejną armią NATO, która dąży do posiadania wojsk powietrznoszturmowych jest armia holenderska. Na bazie 11 BZ ma być zorganizowana do 2001 roku 11 Brygada Powietrzno-Szturmowa z siedzibą w Arnheim. Jej strukturę organizacyjną obrazuje poniższy rysunek. Brygada ta obok 31 BPD (niemieckiej), 24 BPSz (brytyjskiej) oraz belgijskiej Brygady Powietrnodesantowej (Eversberg) tworzyłaby wielonarodową dywizję powietrznoszturmową wchodzącą w skład Sił Szybkiego Reagowania.

Rys. 6. Struktura organizacyjna 11 Brygady Powietrznoszturmowej

Źródło: 11 Brygada Powietrznoszturmowa Holandii. Komunikat miesięczny od 1-31.12.1992, Wojskowe Służby Informacyjne - Biuro Studiów i Analiz, s.26.

Kolejnym państwem, w którym powstają wojska desantowoszturmowe jest Rosja. Doświadczenia armii rosyjskiej z konfliktu afgańskiego przyczyniły się do udoskonalenia taktyki działań tego rodzaju wojsk. Pododdziały śmigłowców szturmowych Mi-24 zaczęły działać w sposób samodzielny w składzie tzw. powietrzno-ładowego zespołu uderzeniowego (PLZU). Przerzucony drogą powietrzną rzut naziemny w sile do batalionu piechoty wykorzystywany był jako m.in. oddział zaporowy na głównych kierunkach uderzeń przeciwnika⁹¹.

Wnioski z konfliktu afgańskiego stały się przyczyną do opracowania konstrukcji śmigłowców typu Mi-28, Ka-50, a także przyszłościowego śmigłowca desantowoszturmowego Mi-40 (przewóz 10 żołnierzy lub 2,5 ton ładunku), który mógłby zastąpić śmigłowiec Mi-24. Prawdopodobnie konstrukcja Mi-40 odpowiadałaby potrzebom „powietrznych wozów bojowych”⁹². Ponadto od 1990 roku biuro konstrukcyjne im. MILA pracuje nad przyszłościową konstrukcją oznaczoną umownie Mi-42, odpowiednikiem amerykańskiej koncepcji RAH-66 „Comanche”.

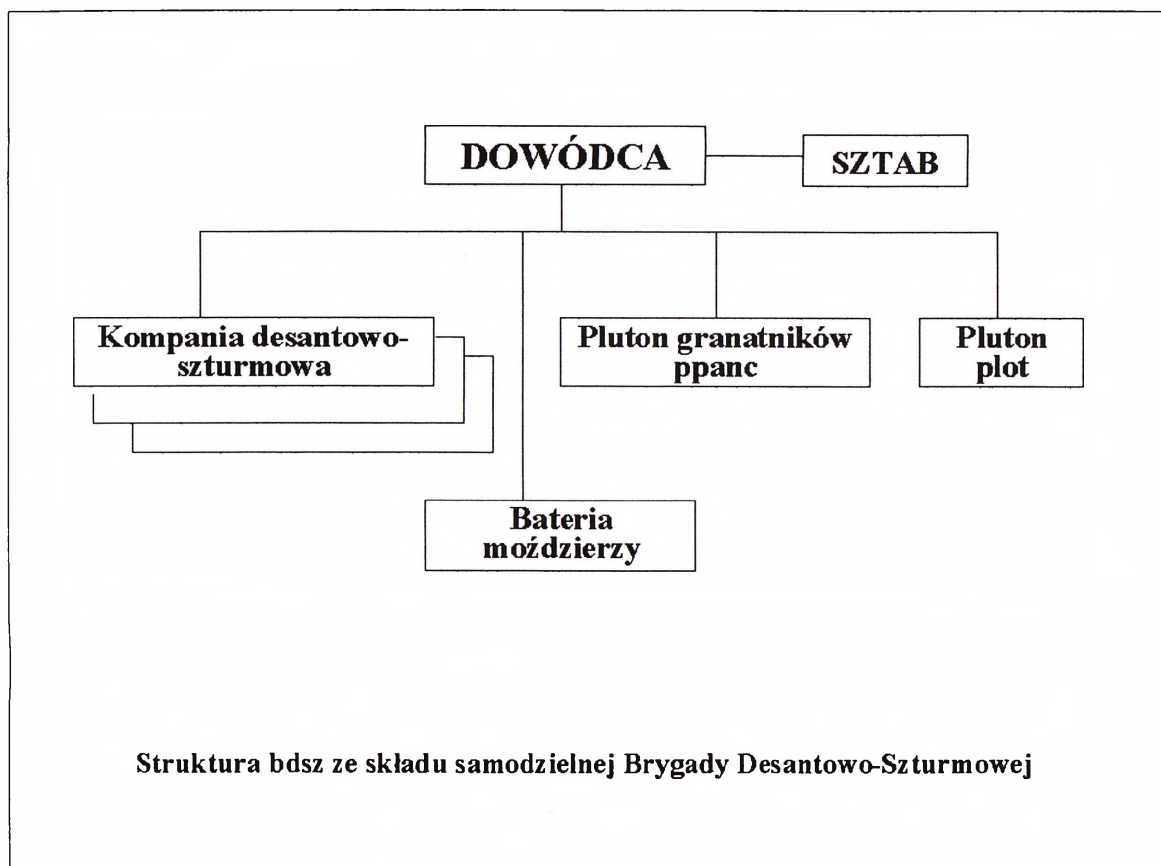
⁹¹ Por. Paluszyński M., Rozwój taktyki działań radzieckich śmigłowców w wojnie afgańskiej, Przegląd WLOP nr 1/1991 r.

⁹² Por. Koziej S., Podstawowe problemy działań powietrzno-ładowych, AON – Warszawa 1993 r., s.24.

W dotychczas utworzonych w Rosji brygadach powietrznoszturmowych występują 3-4 bataliony powietrznoszturmowe i batalion broni ciężkiej oraz pododdziały zabezpieczenia i obsługi.

W aeromobilnej brygadzie szturmowej obok trzech batalionów szturmowych występuje jeden batalion desantowoszturmowy, określany przez autorów publikacji zachodnich jako ciężki, wyposażony w BWD-1 przewożone za pomocą śmigłowców. Pozostałe siły tych brygad są w zasadzie oddziałami (pododdziałami) spadochronowymi. Z różnych struktur organizacyjnych na uwagę zasługują: batalion desantowoszturmowy będący w składzie samodzielnej brygady desantowoszturmowej oraz samodzielny batalion desantowoszturmowy występujący w strukturze armii⁹².

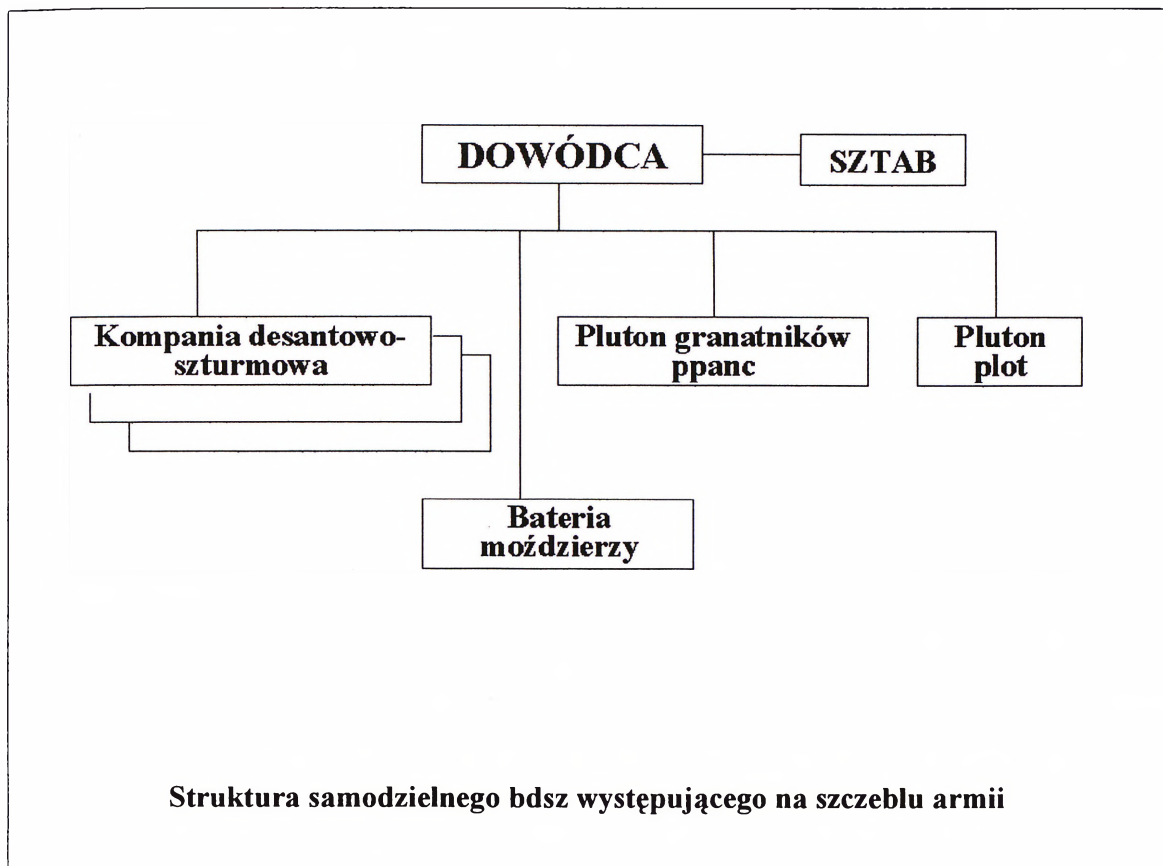
Strukturę bdsz ze składu Samodzielnej Brygady Desantowo-Szturmowej przedstawia poniższy rysunek:

⁹² Jendraszczak E., Działania oddziału desantowo-szturmowego w natarciu, ASG WP – Warszawa 1989 r., s.44-45.

Batalion liczy około 460 żołnierzy, a na wyposażeniu posiada, między innymi: 31 BWD, 12 TO BTR, 12m.-82mm „Wasilok”, 6 – M.120mm, 16 granatników AGS-17 oraz 9 wyrzutni plot S-3.

Struktura samodzielnego batalionu desantowoszturmowego występującego na szczeblu armii przedstawia poniższy rysunek:

Batalion liczy około 625 żołnierzy, a na wyposażeniu posiada, między innymi: 10 x BWD, 4 x TO BTR, 16 x 82mm „Wasilok”, 6 x M.-120mm, 6 granatników AGS-17 oraz 9 wyrzutni plot S-3.

Pierwszy z nich przystosowany jest wyłącznie do przetrzutu za pomocą śmigłowców, natomiast drugi także zrzutu na spadochronach. Należy zaznaczyć, że potrzeby sbdsz w zakresie transportu powietrznego zaspokajają istniejący na szczeblu armii samodzielny pułk śmigłowców transportowo-bojowych, który posiada 42 śmigłowce (Mi-8TB)) i 20 śmigłowców Mi-6.

Na dążenie do posiadania zdolności prowadzenia działań powietrzno-szturmowych wskazuje m.in. formowanie sił szybkiego reagowania w Rosji. Mają się one składać z jednostek powietrznodesantowych, lekkich brygad zmotoryzowanych, jednostek lotnictwa transportowego oraz pododdziałów śmigłowców bojowych. Ponadto, po przejściu w wojskach lądowych ze struktur armijno-dywizyjnych na korpusno-brygadowe, istnieje możliwość prowadzenia działań desantowoszturmowych w oparciu o brygadę śmigłowców (występuje na szczeblu korpusu armijnego) w sile 24 Mi-24, 22 Mi-8/17 i 18 Mi-2⁹⁴.

Reasumując można stwierdzić, że rozwój sił powietrznoszturmowych w czołowych armiach świata następuje w sposób zróżnicowany. Przewodzącą rolę w tym zakresie odgrywają Stany Zjednoczone, gdzie stopień nasycenia wojsk lądowych śmigłowcami jest największy. Należy jednak podkreślić, że tylko najbardziej nowoczesne armie będą mogły prowadzić walkę w wymiarze lądowo-powietrznym, co stanowić będzie jakościowo nowy sposób wykorzystania przestrzeni powietrznej przez zgrupowanie wojsk lądowych. Siły powietrznoszturmowe będą stanowiły coraz bardziej liczący się komponent sił lądowych. Prawdopodobnie armia amerykańska odegra w tych przemianach wiodącą rolę, możliwe jest bowiem tworzenie kolejnych związków taktycznych sił powietrznoszturmowych na bazie lekkich dywizji piechoty, posiadających już obecnie brygady śmigłowców.

Prowadzone badania wskazują, że w rozwoju sił powietrznoszturmowych można zaobserwować co najmniej dwa kierunki rozwoju:

- pierwszy, charakteryzujący się przewagą zadań ogniowych realizowanych z powietrza z użyciem śmigłowców nad zadaniami rzutu naziemnego;
- drugi, charakteryzujący się równowagą zadań ogniowych realizowanych z powietrza i zadaniami realizowanymi przez rzut naziemny.

Innymi słowy, śmigłowiec w pierwszej koncepcji będzie głównie środkiem walki, a dopiero następnie transportu. Jest to koncepcja śmigłowca wyspecjalizowanego w odróżnieniu od drugiego możliwego kierunku – śmigłowca wielozadaniowego, jako środka transportu i walki („latającego BWP”). Dotychczasowe tendencje rozwoju śmigłowców wskazują raczej na pierwszy kierunek tj. śmigłowca wyspecjalizowanego

---

⁹⁴ Informator o Siłach Zbrojnych państw sąsiadujących z Polską, SG WP Warszawa 1994 r.

(uderzeniowego, rozpoznawczego, transportowego, myśliwskiego, walki radioelektronicznej itd.).

Możliwy jest także, w bardziej odległej perspektywie czasu rozwój sił powietrznoszturmowych w stronę sił powietrznozmechanizowanych, w których śmigłowiec desantowoszturmowy byłby podstawowym środkiem walki. Niektórzy teoretycy wojskowi wskazują na możliwość tego typu przekształceń strukturalnych w wojskach lądowych USA, Francji czy też Rosji w XXI wieku. O tym, który z tych wariantów ma największą szansę realizacji zadecydują najbliższe lata.

Na podstawie przeprowadzonych badań można przewidywać, że rozwój sił powietrznoszturmowych będzie wielce zróżnicowany i w różnych państwach mogą znaleźć zastosowanie różne elementy z powyższych koncepcji. Z pewnością będzie wzrastała liczba śmigłowców na szczeblach taktycznych, w wyniku czego zmechanizowane i pancerne związki taktyczne posiadać będą własne silne formacje śmigłowcowe.

Należy sądzić, że w siłach zbrojnych czołowych państw utworzone zostaną na szczeblach operacyjnych związki taktyczne i oddziały powietrznoszturmowe, natomiast w wielu innych armiach tego rodzaju oddziały włączone zostaną do ogólnowojskowych związków taktycznych. Wiele symptomów wskazuje również na możliwość prowadzenia działań powietrzno-szturmowych w przypadku czołowych armii (USA, Francji i Rosji) na przyszłym polu walki już prawdopodobnie na poziomie taktycznym. Natomiast w przypadku pozostałych armii będzie to możliwe na poziomie operacyjnym. Zauważalna jest ponadto tendencja użycia sił powietrznoszturmowych w ramach Sił Szybkiego Reagowania.

W zakresie zastosowania sił powietrznoszturmowych na przyszłym polu walki na uwagę zasługuje koncepcja amerykańska najpełniej ujmująca problematykę użycia sił powietrznoszturmowych. Podkreśla się w niej zaczepny charakter działań, kładzie nacisk na zaskoczenie, inicjatywę, ruchliwość oraz znaczną głębokość oddziaływania. Cechą charakterystyczną tej koncepcji mogą być rajdy powietrznoszturmowe, wykonywane zarówno w operacjach zaczepnych, jak i obronnych.

2.4. Perspektywy rozwoju kawalerii powietrznej

Współcześnie każda licząca się armia jest w pełni zmechanizowana. Jednak czołgi, bojowe wozy piechoty i transportery opancerzone, postrzegane jako podstawowe środki walki i transportu żołnierzy ze względu na swoją dość znaczną masę, sprawiają olbrzymie trudności w trakcie przemieszczania. Stąd w trosce o sprzęt i jego reursy przebiegu przewozi się je na specjalnych platformach niskopodwoziowych bądź transportem kolejowym. Jednak ważnym problemem pozostaje zmniejszenie efektywności ciężkiego sprzętu w walce prowadzonej na obszarach niedogodnych do jego użycia (np. w rejonach zurbanizowanych, górskich oraz podmokłych).

Środki walki charakteryzujące się znaczną masą wymagają nadal silnego wsparcia inżynieryjnego, które umożliwi im pokonanie czasem nawet niewielkich przeszkód terenowych. Dobitym przykładem potwierdzającym powyższą tezę było pokonanie rzeki Sawa przez jednostki amerykańskiej dywizji pancerniej, podczas realizacji zadań pokojowych w Bośni⁹⁵. Z kolei „lekkie„ związki taktyczne (oddziały, pododdziały), uzbrojone jedynie w broń ręczną i artylerię wsparcia bezpośredniego o niewielkim kalibrze, nie są w stanie nawiązać równorzędnej walki z jednostkami pancernymi i zmechanizowanymi, nawet przy wykorzystaniu wsparcia śmigłowców z powietrza. Wprawdzie śmigłowce nie raz dowiodły swojej efektywności podczas starć z wojskami opancerzonymi, jednak obecne zmiany w uzbrojeniu czołgów oraz trudności wynikające podczas walki w terenie niedogodnym dla działań śmigłowców, powodują znaczne ograniczenia dla ich wykorzystania. Z punktu widzenia czynionych rozważań dodatkowym utrudnieniem jest fakt poruszania się formacji kawalerii powietrznej po wykonaniu desantu z zasady pieszo, co powoduje konieczność wyboru stref desantowania w pobliżu obiektów ataku, a nawet desantowania na sam obiekt.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że śmigłowce uderzeniowe nie mogą wspierać pododdziałów lądowych metodą ciągłą, natomiast w momencie pozbawienia wsparcia z powietrza, kawaleria powietrzna nie jest w stanie odparować ataków

---

⁹⁵ „For example, it took three days of intense bridging efforts to get M1 tanks across the Sava River in Bosnia.”
Por: Jarnot Ch. A., Air Mech Strike: Revolution in Maneuver Warfare, Military Review March-April 1998

zgrupowań pancernych. W tym kontekście ciekawym rozwinięciem teorii Tuchaczewskiego są prace brytyjskiego teoretyka Richarda E. Simpkin'a, który w swojej książce „Race To The Swift, Throughst on Twenty-First Century Warfare” przedstawia koncepcje bitwy powietrzno-lądowej jutra. Co ciekawe, praktyczne kroki w tym kierunku Rosjanie wykonali już w latach sześćdziesiątych wprowadzając na uzbrojenie jednostek powietrzno-desantowych BWD. Z kolei Niemcy na początku lat dziewięćdziesiątych utworzyli trzy brygady wyposażone w wozy Wiesel, które bez problemu można transportować przy pomocy śmigłowców. Dzięki takim rozwiązaniom możliwości manewrowe śmigłowców oraz możliwości bojowe wojsk zmechanizowanych udało się połączyć w jedną całość. Nadal jednak w przypadku starcia z wojskami pancernymi 4 tonowy Wiesel, czy też nawet 8 tonowy BWD - pomimo wyposażenia w nowoczesne ppk - nie były w stanie nawiązać równorzędnej walki.

Zmiany w zasadach wykorzystania kawalerii powietrznej rozpoczęły się w momencie udoskonalenia broni precyzyjnego rażenia. Wprowadzenie technologii cyfrowych, wzrost znaczenia informacji oraz nowe możliwości jej zdobywania, zmieniły współczesne pole walki. Bazując na doświadczeniach z wojen i konfliktów zbrojnych (między innymi na Bliskim Wschodzie) oraz opracowaniach małżeństwa Tofflerów w roku 1993 generał Sullivan i pułkownik Dubik sformułowali szereg nowych trendów, które mogą pojawić się w przyszłej wojnie. Wg ich koncepcji przyszłe pole walki to:

- *wzrost śmierteczności, siły i precyzji ognia;*
- *rozproszenie wojsk;*
- *coraz większa integracja poszczególnych technologii;*
- *osiąganie lepszych wyników;*
- *dojście do perfekcji w niewidzialności i niewykrywalności.*⁹⁶

W tym samym czasie Rosjanie opracowali własną koncepcję wojny jutra,

---

⁹⁶ Sullivan G. R., Dubik J., Land Warfare in the 21st Century, Military Review, Sempember 1993, s. 22-30.

sprowadzając ją do:

- niemożliwość precyzyjnego określenia rozmachu działań;
- połączenie działań zaczepnych z obronnymi;
- wzrostu znaczenia systemów informacyjnych w koordynacji działań;
- prowadzenia uderzeń przez duże zgrupowania śmigłowców, wykorzystujące skutki precyzyjnych uderzeń ogniwoelektronicznych.⁹⁷

Potwierdzeniem tych teorii była operacja Pustynna Burza, w trakcie której ogniem broni precyzyjnej zniszczono więcej czołgów irackich niż w trakcie starć czołg na czołg. Dzięki możliwości prowadzenia precyzyjnego ognia z dużych odległości nawet do pojedynczego i niewielkiego celu, istnienie olbrzymich pojazdów pancernych o masie 70 ton powoli traci swój sens. Ich miejsce muszą zająć lekkie, bardzo manewrowe wojska - zgrupowania kawalerii powietrznej, postrzeganej w kategoriach jednostek aeromobilnych.

Wyniki prowadzonych badań dowodzą, że jednostki kawalerii powietrznej powinny być konglomeratem zgrupowań wyposażonych w śmigłowce oraz lekko opancerzone pojazdy naziemne. Zapewnią mu one większą manewrowość dzięki czemu, uniezależniając się od powietrznego środka transportu będą mogły operować na znaczne odległości również na ziemi. Dodatkowym atutem takich zgrupowań jest możliwość ich wykorzystania również na obszarach (w warunkach), gdzie nie mogą być użyte śmigłowce.

W tym miejscu warto przyrzeć się koncepcjom nowych rodzajów broni, głównie przez pryzmat potrzeby przewartościowania sposobu myślenia. Na przykład Amerykanie już dzisiaj rozpoczęli prace nad nowymi rodzajami uzbrojenia, występującego pod roboczymi nazwami Future Air Mech Aircraft (FAMA) oraz Future Mech Vehicle (FAMV)⁹⁸. Bazując na swoich bogatych doświadczeniach określili oni wymagania jakie musi spełniać pojazd jutra. Dla FAMA transportowego są to:

- udźwig 15 ton;

⁹⁷ The Nonlinear Nature of Future War: A Soviet Commonwealth View, US Army Foreign Military Studies Office (FMSO), Fort Leavenworth 1992, s. 8-9.

⁹⁸ Ch. A. Jarrot, Air Mech Strike: Revolution in Maneuver Warfare, Military Review March-April 1998, s. 84-85.

- prędkość 300-350 km/godz;
- zasięg ponad 700 km, umożliwiający prowadzenie działań w głębi ugrupowania przeciwnika oraz powrót, bez potrzeby tankowania;
- luk załadowczy wyposażony w rampę, umożliwiającą załadunek i wyładunek FAMV;
- możliwość lądowania na przygodnych lądowiskach bez wcześniejszego ich przygotowania.

Powyższe wymogi wyraźnie wskazują na prawdopodobne sposoby prowadzenia walki oraz rozmach przyszłych działań wojennych.

Z kolei wymagania w stosunku do FAMA bojowego przedstawiane są następująco:

- prędkość 400 km/godz;
- wysoka odporność na ogień przeciwnika;
- możliwość prowadzenia lotów w bardzo trudnych warunkach pogodowych;
- zdolność do prowadzenia walki przy całkowitym braku widoczności.

Z punktu widzenia czynionych rozważań warto zwrócić uwagę na olbrzymie znaczenie uniezależnienia się tego środka od warunków pogodowych, tak aby zapewnić ciągłe wsparcie oddziałom naziemnym.

Wymagania stawiane FAMV są niewielkie. Głównym zadaniem jakie ma spełniać jest zapewnienie ochrony załodze. Musi zatem być odporny na pociski przeciwpancerne, miny wszelkiego rodzaju oraz zapewniać stałą łączność z siłami wsparcia. Do uzbrojenia samego pojazdu, przywiązuje się drugorzędne znaczenie, prawdopodobnie będzie to automatyczne działko 30 mm. Ciekawym przykładem prowadzonych prac są rozwiązania stosowane przez włoską firmę OTOBREDA, w której opracowano całą rodzinę uzbrojenia dla wozów bojowych.⁹⁹

W ten sposób koncepcja wojny trzeciej fali¹⁰⁰ powoli zaczyna się krystalizować. Prowadzić ją będą wysoce manewrowe zgrupowania, posiadające olbrzymie wsparcie z głębi własnego terytorium.

⁹⁹ Kryją się one pod roboczą nazwą HITROLE (Highly Integrated Turret, Remote Overhead, light, Elektrikal) oraz HITFIST (Highly Integrated Technology, Five in Small Turret).

¹⁰⁰ Toffler A., Trzecia fala, PIW, Warszawa 1997.

Tworząc koncepcje strukturalno-organizacyjne oraz zasady działania jednostek kawalerii powietrznej powinniśmy szeroko korzystać z doświadczeń innych. Czołowi teoretycy wojskowi wszystkich państw zdecydowanie widzą przyszłą wojnę jako wysoce manewrową i pozbawioną liniowości. „Oznacza to, że w działaniach zbrojnych dominował będzie zaskakujący i szybko wykonywany manewr w celu stworzenia przewagi w operacyjnie (strategicznie) ważnych rejonach, umożliwiający rozwinięcie zdecydowanych uderzeń na decydujących kierunkach.”¹⁰¹ Zgrupowania kawalerii powietrznej zapewniają zdolność bojową w powietrzu, umożliwiając kontrolę pola walki z powietrza i dają możliwość zapanowania nad chaosem informacyjnym, który będzie to pole walki cechował. Powinny zatem posiadać następujące cechy:

- uniezależnienie od sytuacji operacyjno-taktycznej oraz pokrycia i rzeźby terenu;
- dużą szybkość wykonywania zadań przy wykorzystaniu śmigłowców;
- olbrzymi zasięg działania i manewrowość pozwalające na wielokierunkowe uderzenie na przeciwnika;
- możliwość zaskoczenia przeciwnika;
- zdolność do działania zarówno w dzień jak i w nocy.¹⁰²

Należy jedna pamiętać o doświadczeniach z wojen i konfliktów zbrojnych, bowiem istnieje wiele czynników ograniczających działania jednostek kawalerii powietrznej. Zwykle zalicza się do nich:

- ograniczoną manewrowość środków naziemnych - aby rozwiązać ten problem należy rozpocząć prace nad stworzeniem lekkiego pojazdu opancerzonego, który można transportować śmigłowcami (odpowiednik amerykańskiego FAMV);
- ograniczenia spowodowane warunkami atmosferycznymi - w tym kontekście należy szczególną uwagę zwrócić na fakt pozbawienia wsparcia środków naziemnych, w przypadku nagłej zmiany pogody. W takiej sytuacji wsparcie jednostek kawalerii powietrznej powinny przejąć środki ogniowe występujące w ugrupowaniu sił

¹⁰¹ Kuczmański Z., Kwiasowski Z., Możliwości tworzenia zgrupowań (oddziałów aeromobilnych), Zeszyty Naukowe AON nr 1/1998, s. 123.

¹⁰² Brims O. R., Airmobile Brigade - Towards Airmechanization, Nato's Sixteen Nations nr 1/1996, s. 33.

głównych. Taką rolę może dzisiaj spełniać artyleria, pod warunkiem, że będzie posiadać odpowiednie środki walki;

- wrażliwość na oddziaływanie broni pancernej przeciwnika - rozwiązaniem tego problemu jest posiadanie broni precyzyjnego rażenia o dużej sile oddziaływania;
- ograniczenia spowodowane niedostępnością terenu dla śmigłowców – (zjawisko to bardzo często występowało w Afganistanie). Oczywiście w warunkach wojny obronnej istnieje małe prawdopodobieństwo prowadzenia działań zgrupowaniem aeromobilnym w takim terenie, jednak biorąc pod uwagę bliską integrację ze strukturami NATO, należy przewidzieć działanie naszych wojsk również w trakcie wykonywania zadań w tych strukturach.

Przyszłość jednostek kawalerii powietrznej nie jest pozbawiona znaków zapytania. Należy bowiem dążyć do silniejszych związków naszych rozwiązań z rozwiązaniami preferowanymi przez naszych sojuszników oraz do szerokiego wykorzystywania doświadczeń sojuszniczych armii w prowadzeniu działań powietrzno-manewrowych. Tym bardziej, że (...) przyszła wojna - jeśli do niej dojdzie - będzie miała charakter wybitnie manewrowy. Będzie to wojna prowadzona przez małe, dobrze wyćwiczone, operacyjne oddziały, korzystające z najnowocześniejszej techniki (...).¹⁰³ Między innymi dlatego należy dostrzegać konieczność szerokiego wykorzystania w walce trzeciego wymiaru. Już dzisiaj zgrupowania kawalerii powietrznej całkowicie zmieniły poglądy na rolę poszczególnych rodzajów wojsk, tworząc silne i wysoce manewrowe jednostki. Jeżeli dzisiaj przygotowujemy się teoretycznie do prowadzenia działań przez jednostki kawalerii powietrznej, to w chwili gdy otrzymamy na stworzenie ich odpowiednie środki będziemy w stanie skutecznie wykorzystać je w walce. „Historia pokazała, że siła ognia nie gwarantuje zwycięstwa. Aby odnieść zwycięstwo na przyszłym polu walki - precyzja rażenia i zdolność do sprawnego manewru muszą uzupełniać się nawzajem.”¹⁰⁴

¹⁰³ Koziej S., Jak bronić krainy przeciągów, Gazeta Wyborcza z dn. 16.05.1998, s. 12.

¹⁰⁴ Carey M. G., Firepower and Maneuver: Disrupting the Balance, Army January 1998, s. 14.

Rozdział 3

**MOŻLIWY CHARAKTER WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI
PROWADZONYCH NA OBSZARZE KRAJU**

Celem niniejszego rozdziału jest określenie ogólnego obrazu przyszłych działań wojennych, postrzeganych przez pryzmat założeń bitwy powietrzno-lądowej (air-ground operations). Odpowiedź na pytanie o to, jakie będą przyszłe działania wojenne oraz jaki kształt przybierze przyszłe pole walki stanowi przedmiot badań wielu teoretyków i praktyków wojskowych. Od trafnej prognozy zależą bowiem decyzje dotyczące kierunków rozwoju nowych środków walki oraz założenia, stanowiące podstawę programów szkolenia wojsk. Treści zawarte w niniejszej części pracy oparto na wynikach badań prowadzonych przez zespół kierowany przez płk. prof. dr. hab. Zbigniewa Ścibiorka,¹⁰⁵ które w zasadniczych kwestiach weryfikowano przez badanie opinii ekspertów.

3.1. Hipotetyczny przebieg przyszłych działań wojennych

Oceniając ewentualność wybuchu w bliższej lub dalszej przyszłości konfliktu zbrojnego w Europie można zaryzykować twierdzenie, że najbardziej prawdopodobny będzie lokalny konflikt przygraniczny, zwykle o ograniczonym zasięgu.¹⁰⁶ Wychodząc z powyższego można zatem sądzić, że działania wojenne zaczną się od niespodziewanych, zaskakujących uderzeń przeciwnika, który dążyć będzie do opanowania określonego terytorium (rejonu, obszaru). Można przyjąć, że będzie to część sąsiedniego państwa, w której występują konflikty narodowościowe, etniczne lub religijne, oraz - co bardzo istotne - w której określony procent ludności nastawiony jest przyjaźnie do potencjalnego najeźdźcy. Z badań prowadzonych nad współczesnymi wojnami i konfliktami zbrojnymi wynika, że agresor po wykonaniu uderzenia i opanowaniu spornego obszaru, dąży zwykle do utrwalenia powstałego

---

¹⁰⁵ Ścibiorek Z., [red. nauk.], *Przyszłe pole walki*, AON Warszawa 1995 oraz Kaczmarek W., Ścibiorek Z., *Przyszła wojna - jaka?*, Warszawa 1995

¹⁰⁶ Wg klasyfikacji przyjętej przez S. Dworeckiego. Por. Dworecki S., *Od konfliktu do wojny*, Warszawa 1996.

status quo. Prowadzi działalność zmierzającą do wygaszenia konfrontacji zbrojnej, skupiając dalszy wysiłek na rozwiązaniach politycznych oraz międzynarodowej mediacji np. pod egidą ONZ. Nie ulega zatem wątpliwości, że jeśli państwo, będące ofiarą agresji, nie będzie w porę zdolne do militarnego przeciwdziałania (rozumianego jako dążność do odzyskania utraconego obszaru) konflikt może przeciągać się w nieskończoność. Wiele dobitnych przykładów w tym obszarze dostarczają kolejne wojny izraelsko-arabskie, inne konflikty lokalne na Bliskim Wschodzie, a ostatnio także na Bałkanach. Może zatem powstać swoista sytuacja patowa, której próby rozstrzygnięcia podejmowane będą przez inne państwa lub organizacje międzynarodowe. Jeśli do tego dodamy wielce prawdopodobne rozdzielanie walczących stron przez wielonarodowe siły rozjemcze, to wspomniany wcześniej problem odzyskania utraconych obszarów może okazać się bardzo złożony.

Drugi z kolei, nieco mniej prawdopodobny konflikt może mieć inny przebieg. Państwo zostanie zaatakowane przez jednego z sąsiadów, dążącego do opanowania całego terytorium i okupowania go. W tej sytuacji obraz działań wojennych zmieniać się będzie wraz z upływem czasu, przechodząc ewolucję od regularnych działań sił zbrojnych do działań nieregularnych czy też partyzanckich w końcowej fazie konfliktu. U podstaw takiej prognozy leży założenie, że agresor od początku dysponował będzie taką przewagą, której nie uda się zniwelować pomimo stawiania twardego oporu.

Wychodząc z powyższych konstatacji dalsze rozważania skupione zostaną na próbie zarysowania prawdopodobnego obrazu działań wojennych prowadzonych w ramach konfliktu, w którym obie walczące strony dysponują centralnym aparatem kierowania państwem, organami dowodzenia wojskami oraz określonymi komponentami sił zbrojnych, posiadającymi stosowne zaplecze logistyczne. Analiza przebiegu konfliktów lokalnych prowadzonych po drugiej wojnie światowej, w szczególności zaś przywoływanych wcześniej wojen izraelsko-arabskich i wojny w rejonie Zatoki Perskiej, można z dużą dozą prawdopodobieństwa przyjąć pewne założenia, które zostaną rozwinięte w dalszej części rozważań.

Oceniając możliwy przebieg działań należy zaznaczyć, że istotnym założeniem koncepcji użycia sił zbrojnych będą cele wojny (konfliktu). Wystarczy przecież

porównać dwa - trzy ostatnie konflikty, np. w rejonie Zatoki Perskiej, byłej Jugosławii czy Czeczenii, aby dostrzec pewne specyficzne cechy, rzutujące na obraz toczonych zmagañ. Wojna w rejonie Zatoki Perskiej to zmagania toczone przez regularne siły zbrojne, podjęte po dość długim okresie przygotowawczym. Z jednej strony armia iracka, posiadająca dość czasu na zorganizowanie silnej, głęboko urzutowanej obrony. Z drugiej zaś strony koalicyjne siły zbrojne, w których główną rolę odgrywała, doskonale wyposażona w najnowocześniejsze środki walki, armia amerykańska. W działaniach wojennych wykorzystywano szeroko najnowsze zdobycze techniki bojowej, zaliczane niekiedy do rozwiązań XXI wieku. Wojna na obszarze byłej Jugosławii to z kolei zmagania toczone przez siły zbrojne¹⁰⁷ kilku państw, powstałych w wyniku rozpadu federacji. Dysponowały one zróżnicowanym, przeważnie lekkim uzbrojeniem, a jednocześnie występował widoczny brak jednolitego dowodzenia. Na przebieg walk w znaczny sposób rzutował fakt, że był to konflikt o podłożu etnicznym i religijnym. Z kolei wojna w Czeczenii to działania, w których armia rosyjska zmagala się z niewielkimi oddziałami czeczeńskimi, prowadzącymi działania nieregularne a niekiedy partyzanckie. Przewaga technologiczna i ilościowa armii rosyjskiej zniwelowana została przez doskonałą znajomość trudnego terenu i oparcie wśród ludności cywilnej strony czeczeńskiej.

W kontekście wcześniejszych rozważań na szczególne podkreślenie zasługuje to, że jeśli nawet wojna będzie się toczyła na obszarze jednego państwa bądź tylko jego części, realne będzie jej rozszerzenie na zdecydowanie większy obszar. Jej skutki mogą bowiem zachwiać podstawami bezpieczeństwa całego kontynentu.¹⁰⁸ Nietrudno dostrzec, że środki walki, którymi dysponować będą walczące strony już w początkowej fazie konfliktu, obejmowały będą teren całego państwa, a ich potencjalne możliwości sięgały będą daleko poza ten obszar. To one zdeterminują sposoby prowadzenia działań bojowych oraz zadania realizowane przez poszczególne składowe siły zbrojnych, w tym także związki taktyczne wojsk lądowych. Przy takim założeniu realne będzie planowanie i precyzowanie zadań dla wojsk na bardzo dużą głębokość. Fakt ten dotyczy nie tylko potencjalnej możliwości wykonania uderzeń

---

¹⁰⁷ Powstałe w wyniku podziału armii jugosłowiańskiej.

¹⁰⁸ Użycki J., *Wojna konwencjonalna w Europie?*, Warszawa 1989, s.95.

ogniowo-elektronicznych. Przyszłe działania wojenne będą się charakteryzować szerokimi możliwościami rażenia obiektów położonych na znacznej głębokości. Użycie środków rażenia przyniesie zatem negatywne skutki o skali wiele większej niż te, które zaobserwowano w poprzednich wojnach i konfliktach. Strefy zniszczeń obejmą nie tylko obszary zmagania wojsk ale również tereny położone w wielkiej od nich odległości. Niezależnie od rażenia wojsk i obiektów o znaczeniu militarnym uderzenia wykonane zostaną również na ważne obiekty infrastruktury obronnej państwa.

Należy przypuszczać, że termin uderzenia, siły i środki użyte do agresji oraz jej zakres (inaczej mówiąc cel) pozostanie do końca tajemnicą. Nie należy spodziewać się wcześniejszego ogłoszenia mobilizacji czy też oczekiwać zauważalnego rozwijania określonych komponentów sił zbrojnych. Nie należy także oczekiwać wzmożonych ruchów wojsk, zmiany dyslokacji wybranych jednostek czy innych, świadczących o przygotowaniach do agresji, przedsięwzięć. Pierwsze uderzenia, którego skutki mogą być katastrofalne dla ofiary agresji, zostaną prawdopodobnie wykonane przy użyciu wydzielonych sił lotnictwa, wojsk raketowych oraz wojsk powietrzno-szturmowych, powietrzno-desantowych (desantowo-szturmowych), zaliczanych do sił reagowania.¹⁰⁹ Pozostają one w okresie pokojowym w wysokim stopniu gotowości bojowej, nawet w okresach odprężenia w stosunkach międzynarodowych.¹¹⁰ Mogą one w ciągu kilku godzin osiągnąć pełną gotowość do wykonania zaplanowanych wcześniej uderzeń. Podkreślić należy także, że wspomniane jednostki w ramach pokojowego szkolenia trenują określone warianty zadań przewidywanych do realizacji na wypadek wojny. Jednym z wielu przykładów, które ilustrują wspomniane zjawisko było użycie francuskich sił szybkiego reagowania (FAR - *Force d'Action Rapide*) podczas ćwiczenia pod kryptonimem „Kecker Spatz”, prowadzonego na obszarze Niemiec. Francuskie związki taktyczne (4DPSz, 6LDPanc oraz 9DPZamorskiej)

---

¹⁰⁹ Zamiennie nazywa się je siłami szybkiego reagowania lub natychmiastowego użycia, a niekiedy siłami szybkiego przerzutu. Por.: Huzarski M., *Natarcie związku taktycznego (oddziału) w wymiarze powietrzno-lądowym oraz koncepcja użycia sił szybkiego reagowania*, AON Warszawa 1995, s.18. Obecnie zgodnie z poglądami obowiązującymi w NATO nazywamy je siłami reagowania, które dzielą się (w zależności od stopnia gotowości bojowej) na siły natychmiastowego reagowania i siły szybkiego reagowania.

¹¹⁰ Ich utrzymywanie usankcjonowane jest określonymi potrzebami, gdyż to one właśnie tworzą trzon sił szybkiego reagowania, które są zdolne podjąć działania w ramach misji pokojowych np. pod egidą ONZ, Unii Europejskiej, itd.

w pierwszej fazie ćwiczenia wykonywały przeciwuderzenie, a następnie przeszły do operacji zaczepnej.¹¹¹

Można prognozować, że w pierwszej kolejności zostaną wykonane uderzenia lotniczo-rakietowe na wybrane obiekty, decydujące o znacznym obniżeniu potencjalnych możliwości lub wręcz całkowitej dezorganizacji szeroko rozumianego systemu informacyjnego.¹¹² Wspomniane uderzenia wykonane zostaną w warunkach jednoczesnego oddziaływania silnych, zmasowanych uderzeń elektronicznych na wybrane obiekty systemu dowodzenia i rozpoznania elektronicznego, szczególnie zaś te, które wchodzi w skład podsystemu rozpoznania obrony powietrznej. Należy sądzić, że główną rolę w tym etapie działań bojowych spełni lotnictwo. Ono to, wykorzystując szeroki wachlarz rakietowych i elektronicznych środków rażenia, posiada najlepsze warunki do realizacji celów zakładanych przez agresora.

Siły zbrojne napadniętego państwa, szczególnie środki obrony powietrznej i przeciwrakietowej, dążąc do przeciwdziałania, zmuszone zostaną do uruchomienia całej gamy różnych, emitujących energię elektromagnetyczną, środków rozpoznania i dowodzenia. W tej sytuacji użycie przez przeciwnika pocisków samonaprowadzających się na źródła wspomnianej energii, może spowodować częściowe lub całkowite zniszczenie elementów systemu obrony powietrznej, dowodzenia i rozpoznania. Z kolei paraliż szeroko rozumianego systemu informacyjnego będzie impulsem (sygnałem) przejścia do realizacji kolejnej fazy agresji.

Wykorzystując skutki uderzeń i oddziaływania ogniowo-elektronicznego, częściową dezorganizację systemów dowodzenia oraz zakłócenia procesów mobilizacji sił zbrojnych przeciwnik wprowadzi do działania jednostki powietrzno-desantowe, powietrzno-szturmowe oraz inne formacje powietrzno-lądowe. Ich użycie będzie miało na celu głównie:

- ◆ izolowanie obszaru działań bojowych od spodziewanego napływu sił z głębi kraju;

---

¹¹¹ S.M., Zachodnioniemiecko-francuskie ćwiczenie wojsk lądowych pk. „Kecker Spatz”, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 2/88, s.47.

¹¹² Wariant taki można było zaobserwować w pierwszych dniach uderzeń NATO na Federacyjną Republikę Jugosławii.

- ◆ dezorganizowanie przebiegu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych;
- ◆ zniszczenie wojsk stacjonujących w okresie pokoju na obszarze konfliktu;
- ◆ zdeorganizowanie systemu wsparcia logistycznego.

W efekcie agresor uzyska możliwość bicia broniących się wojsk częściami. W pierwszej fazie zablokuje i zwiąże w walce wojska na obszarze toczonych zmaganiań, aby po ich rozbiciu w kolejnej fazie konfliktu uzyskać pełną możliwość odpierania spodziewanych zwrotów zaczepnych strony napadniętej.

W tym czasie należy się również spodziewać kolejnych uderzeń lotniczo-rakietowych. Ich główny wysiłek zostanie skupiony głównie na niszczeniu urządzeń komunikacyjnych (węzły drogowe i kolejowe, trudne do obejścia i odbudowy odcinki dróg, mosty, wiadukty, itp.), utrudniających a niekiedy wręcz uniemożliwiających manewr wojsk strony, będącej ofiarą agresji. W ten sposób utrudni zorganizowane przemieszczanie sił, które po osiągnięciu gotowości bojowej w głębi kraju podchodzić będą do rejonu toczonych zmaganiań. Niekiedy do działań związanych z opóźnieniem (dezorganizacją) podejścia kolejnych zgrupowań, użyte zostaną siły ze składu wojsk specjalnego przeznaczenia (SOF - Special Operations Forces).¹¹³ Może to w efekcie spowodować, że podchodzące wojska wchodzić będą do działań w różnym czasie i mniejszymi - od zakładanych - zgrupowaniami. Ułatwi to agresorowi w znaczny sposób ich zwalczanie. Pozwoli dalej utrzymać inicjatywę i tworzyć czasową przewagę w decydujących miejscach i czasie. W tym okresie należy liczyć się także z wykonaniem innych uderzeń, których celem jest również izolacja obszaru działań bojowych. W efekcie wspomnianych uderzeń, wykonywanych na obiekty infrastruktury terenu na zapleczu, mogą powstać rozległe strefy zniszczeń, zatopień i pożarów a także rejon, na których wystąpią silne skażenia toksycznymi środkami przemysłowymi.

Warto w tym miejscu podkreślić, że w początkowej fazie konfliktu nie należy spodziewać się wtargnięcia typowych, w dzisiejszym rozumieniu tego określenia, wojsk lądowych. Dopiero osiągnięcie celów pierwszego etapu agresji, to jest

---

¹¹³ Harned G.M., Special Operations and the Air Land Battle, Military Review September 1985, s.75.

wyeliminowanie bądź poważne ograniczenie skutecznego kierowania obroną państwa i dowodzenia siłami zbrojnymi, rozpoznania elektronicznego oraz zdezorganizowanie funkcjonowania zaplecza, stworzy warunki do podjęcia działań przez wojska lądowe. Nie ulega wątpliwości, że ich zasadniczym zadaniem będzie wtargnięcie na terytorium przeciwnika i zawładnięcie izolowanym wcześniej obszarem. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że wszystkie wymienione zadania realizowane będą w myśl założeń współczesnej operacji powietrzno-lądowej. Szczególnie lotnictwo, po wyeliminowaniu zasadniczych środków rozpoznania obrony powietrznej i przeciwlotniczej uzyska dogodne warunki do bezpośredniego wsparcia walk charakteryzujących się masowym stosowaniem desantów powietrznych, zwłaszcza desantów śmigłowcowych.

Wspomniany wcześniej cel działania wojsk lądowych osiągnięty zostanie poprzez likwidację pozostałych, utrzymujących się jeszcze ognisk oporu, których pokonanie przerastało siły i możliwości bojowe wojsk aeromobilnych. Należy liczyć się z tym, że pomimo zaskoczenia działaniem agresora część pododdziałów, oddziałów a nawet związków taktycznych operacyjnego komponentu wojsk lądowych zdoła zorganizować skuteczną obronę. Bronić się będą także wojska obrony terytorialnej w swoich - wyznaczonych wcześniej rejonach odpowiedzialności.

W warunkach wytworzonej sytuacji agresor ograniczy się zapewne do blokowania najsilniej bronionych ognisk oporu. Nie będzie bowiem początkowo posiadał możliwości ich rozbijania. Dopiero podejście kolejnych sił ze składu wojsk lądowych stworzy warunki sprzyjające likwidacji oporu. W tym okresie wojska przeciwnika przystąpią również do umacniania opanowanego terenu, w celu odparcia ewentualnych przeciwuderzeń oraz rozwinięcia natarcia na kierunkach dotychczas nie atakowanych. Ogólnowojskowe związki taktyczne i oddziały wykorzystywać będą bowiem efekty uzyskane przez wojska aeromobilne, dążąc do szybkiego łączenia się z masowo wysadzonymi desantami.

Liczba i potencjał bojowy desantów zależał będzie od wielu czynników. Wyniki badań wskazują, że w przyszłych działaniach wojennych, biorąc pod uwagę ich powietrzno-lądowy charakter, należy liczyć się z desantami wysadzonymi już na najniższych szczeblach organizacyjnych wojsk, niekiedy na niewielkiej głębokości. Bardzo często na szczeblach taktycznych klasyczny manewr oskrzydlenia czy też

obejścia będzie zastępowany manewrem pionowym. Punkt ciężkości prowadzonych działań będzie szybko przenoszony z jednego kierunku na drugi. Walka z desantami stanowić będzie zatem zjawisko powszechne, realizowane przez wszystkie rodzaje wojsk.¹¹⁴ Niebagatelną rolę w urzeczywistnianiu tak postrzeganego modelu walki odegrają zgrupowania aeromobilne oraz możliwość wykonywania precyzyjnych i powierzchniowych uderzeń na przeciwstawiające się wojska.

Rozpatrując problematykę przyszłych działań wojennych należy dostrzegać coraz większe znaczenie przewagi, postrzeganej nie tylko w aspekcie przewagi materialnej. O zwycięstwie decydować będzie w coraz większym stopniu przewaga intelektualna uczestników walki. Z kolei uzyskanie przewagi materialnej będzie problemem o wiele bardziej złożonym niż to było dotychczas. Rozważania o jej tworzeniu można w zasadzie sprowadzić do dwóch aspektów. Jeden z nich to przewaga w potencjale wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej (pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych). Drugi aspekt to możliwość i umiejętność uzyskania przewagi w środkach rażenia. O ile w przyszłości uzyskanie przewagi w środkach rażenia nie będzie sprawiało większych trudności, o tyle zgromadzenie określonego, niezbędnego potencjału wojsk stwarzało będzie wiele problemów.

Wspomniano wcześniej, że łatwiejsze będzie stworzenie choćby chwilowej przewagi środków rażenia, na wybranym obszarze. Z przeprowadzonych badań wynika, że duży zasięg i precyzja podstawowych środków rażenia umożliwi realizację planowanych zadań bez potrzeby tworzenia wielkich zgrupowań np. artylerii. Środki rażenia będą mogły wykonywać przewidywane dla nich zadania z tych rejonów, w których się chwilowo znajdują. Automatyzacja procesów dowodzenia i kierowania uderzeniami sprawi, że określone środki rażenia otrzymywać będą precyzyjne dane. Tym samym zmasowanie w ściśle określonym czasie precyzyjnych uderzeń na wybranych kierunkach (rejonach) nie będzie stanowiło większej trudności.

Dotychczasowe rozważania skupiały się na przedstawieniu możliwego wariantu działania sił zbrojnych agresora. Wydaje się, że w tym miejscu warto - biorąc pod uwagę ich charakter - zaprezentować omawiane zjawiska z punktu widzenia strony,

---

¹¹⁴ Powyższą tezę potwierdziły głosy w dyskusji na sympozjum naukowym, które odbyło się w maju bieżącego roku w Katedrze Sztuki Operacyjnej AON.

która będzie ofiarą agresji. Po odtworzeniu naruszonego systemu dowodzenia dążyć będzie ona do przegrupowania sił, które w pierwszej kolejności osiągną gotowość bojową, na obszar toczonych zmagania. Jednak ze względu na całkowite lub choćby częściowe zaskoczenie ze strony przeciwnika straci ona bardzo istotny czynnik jakim jest czas. Zmuszona zostanie do operacyjnego rozwinięcia swoich wojsk w warunkach silnego oddziaływania przeciwnika. Dopiero w następnej kolejności uzyska możliwość zorganizowania przeciwuderzenia w celu rozbicia wojsk przeciwnika i wyparcia ich z zajmowanego obszaru.¹¹⁵ Przedsięwzięcie to będzie nad wyraz trudne, gdyż jak już wspomniano, przeciwnik posiadając odpowiednią ilość czasu zdąży zorganizować silną obronę oraz co bardzo istotne - przygotować do niej wojska.

Z powyższych konstatacji wynika, że w zaistniałej sytuacji bardzo trudnym zagadnieniem będzie operacyjne rozwinięcie sił zbrojnych. Od sprawnego przeprowadzenia tego przedsięwzięcia zależy zdolność do zorganizowania skutecznej obrony oraz podjęcia prób odzyskania utraconego terytorium. Podkreślić należy, że rozpatrując problematykę rozwinięcia trzeba dostrzegać dwa zasadnicze elementy, które stanowią istotę zagadnienia. Pierwszy, polegał będzie na wprowadzeniu do działań jednostek wojskowych funkcjonujących w okresie pokoju. Zakres niezbędnych czynności zależał będzie od stopnia ukończenia danej jednostki, poziomu wykształcenia stanów osobowych oraz jej położenia w stosunku do obszaru konfliktu. Drugi, bardziej skomplikowany polegał będzie na powiększeniu liczebności sił zbrojnych w wyniku przeprowadzonej mobilizacji powszechnej. Dodatkowo należy dostrzegać skomplikowany problem przestawienia całości lub części gospodarki na tory wojenne i zaspokojenia bieżących potrzeb walczących wojsk.

W rozważaniach o problemach związanych z rozwinięciem sił zbrojnych nie można pominąć jednego, bardzo istotnego zjawiska. Otóż, w przypadku konfliktu rozpoczętego w warunkach zaskoczenia, rozwinięcie sił zbrojnych zmuszone będą prowadzić obie walczące strony, na dodatek mniej więcej w tym samym czasie. Która z nich wcześniej zgromadzi niezbędne siły i środki, ta może liczyć na sukces w kolejnych starciach i bitwach. Uzyska bowiem możliwość stworzenia przewagi

---

¹¹⁵ Podobny wariant zastosowano w ćwiczeniu Eurokorpusu [w składzie 1DZ(B), 10DPanc(N), 1DPanc(F) oraz brygada francusko-niemiecka] pod kryptonimem „PEGASUS 95”. Por.: S.P., Ćwiczenie Eurokorpusu pk. „Pegasus 95”, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr4/96, s.8.

w wybranym miejscu i czasie, w którym decydowały się będą losy toczonych walk. Niezwykle istotna będzie również problematyka przejścia bądź utrzymania inicjatywy. W kontekście zarysowujących się wniosków są podstawy do twierdzenia, że wojska wejdą do działania kolejno, w zróżnicowanym czasie, natomiast ogniska walki rozrzucone będą na dużej przestrzeni. Zatem łączyć je powinna jedna, wcześniej precyzyjnie określona myśl przewodnia (zamiar i cel działania). Jest to istotne tym bardziej, że nie należy spodziewać się w żadnej fazie konfliktu powstania tzw. styczności łokciowej. Należy również dostrzegać problem zapewnienia warunków wejścia do działań wojsk sojusznicznych.

Reasumując, należy stwierdzić, że w przyszłych działaniach wojennych dowódcy na wszystkich szczeblach zmuszeni będą do działań prowadzonych z dużą samodzielnością. Z przytoczonych faktów wynika potrzeba posiadania struktur organizacyjnych zapewniających samodzielność i elastyczność działania w wymiarze powietrzno-lądowym.

3.2. Charakterystyka współczesnych działań operacyjnych

Operacja, postrzegana jako całokształt działań bojowych i manewrów zgrupowań wojsk na lądzie, morzu i powietrzu prowadzonych na znacznym obszarze i w różnym czasie, lecz połączonych wspólną myślą przewodnią, ukształtowała się ostatecznie podczas pierwszej wojny światowej. Zmieniała ona swój charakter wraz z rozwojem społeczeństw i środków walki zbrojnej. W początkowym okresie myślą przewodnią operacji było skupienie sił w czasie i przestrzeni, w celu wykonania zdecydowanego uderzenia na przeciwnika bądź stawienia zdecydowanego oporu. Zasadę koncentrowania sił stosowano praktycznie we wszystkich koncepcjach operacyjnych, poczynając od operacji prowadzonych w okresie pierwszej i drugiej wojny światowej, a na operacjach planowanych i realizowanych w wojnach prowadzonych współcześnie kończąc.¹¹⁶

Pojawienie się koncepcji bitwy, a następnie operacji powietrzno-lądowej postrzegane było jako jeden ze sposobów odchodzenia od tradycyjnego masowania wojsk w określonym miejscu i czasie. We wspomnianej koncepcji nie chodziło już

---

¹¹⁶ Por. Herman H., *Operacja w Sztuce Wojennej AON*, Warszawa 1992, s.33.

wyłącznie o wykonanie zdecydowanego uderzenia lub – w operacjach obronnych – utrzymanie określonego obszaru, lecz o połączenie efektów oddziaływania na przeciwnika różnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk oraz uzyskania w efekcie zjawiska synergii. Operacja powietrzno-lądowa stanowi zatem stosunkowo nową kategorię sztuki operacyjnej, w myśl której dotychczasowe współdziałanie (rodzajów sił zbrojnych lub wojsk) zastąpione zostało ich połączonym działaniem, planowanym i realizowanym przez jeden organ dowodzenia.

We współczesnej teorii sztuki operacyjnej swoje miejsce uzyskała również koncepcja operacji połączonych, w ramach których ma miejsce pełna integracja biorących w niej udział rodzajów sił zbrojnych. Inaczej rzecz ujmując operacja połączona to operacja, w której biorą udział komponenty co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych pod jednolitym dowództwem. W operacji takiej ma miejsce pełne zespolenie biorących w niej udział komponentów. Jej istota wyraża się w synchronizacji wysiłków wojsk i środków walki podczas realizacji zadań operacyjnych, wykorzystaniu ich zróżnicowanych możliwości tak, aby w rezultacie efektu synergiczności skutki połączonych działań były większe niż zwykła suma skutków działania rodzajów sił zbrojnych z osobna.¹¹⁷

W wyniku doświadczeń uzyskanych podczas wojny w rejonie Zatoki Perskiej w teorii sztuki operacyjnej pojawiły się kolejne, nowe koncepcje rozgrywania operacji. Analiza poglądów specjalistów zachodnich wskazuje, że w przyszłych operacjach, nazywanych rozstrzygającymi, dążyć się będzie nie tyle do fizycznego unicestwienia przeciwnika, co raczej do wyłączenia elementów decydujących o możliwości prowadzenia działań, a w tym systemów dowodzenia i kierowania. Tak więc operacje będą miały nieliniowy charakter, a działania prowadzić się będzie na całej głębokości obszaru operacyjnego.

Wnioski z wieloletnich badań specjalistów nad charakterem przyszłych operacji pozwalają z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że operacje prowadzone w nowych uwarunkowaniach będą się charakteryzować:

---

¹¹⁷ Por. Zieliński J, *Zarys teorii Sztuki Operacyjnej Wojsk Lądowych Rzeczypospolitej Polskiej*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 1998, s.106.

– **niepewnością sytuacji** – bowiem bardzo rzadko uzyskać będzie można pełne wiadomości o przeciwniku, o sąsiadach, a nawet o własnych wojskach. Co istotne informacje mogą być niepełne lub też zaginać w nadmiarze informacji, równie niebezpiecznym jak jej brak;

– **działaniami połączonymi** – wszelkie operacje prowadzone będą w myśl koncepcji sojuszniczych (Alied) bądź wielonarodowych (Multinational) operacji połączonych (Joint Operations), polegających na ścisłym współdziałaniu rodzajów sił zbrojnych w ramach sojuszu lub koalicji;

– **dużymi obszarami działania** – operować na nich będą stosunkowo niewielkie siły z rozszerzonymi obszarami odpowiedzialności i zainteresowania, nie będą one w stanie zająć całego przydzielonego im obszaru, świadomie więc należy założyć istnienie nieobsadzonych odcinków terenu, luk i odkrytych skrzydeł;

– **nieprzerwanym prowadzeniem działań o dużej intensywności** – działania prowadzone być mogą z różnym tempem, niezależnie od pory dnia i pogody, powodować to będzie szybką zmianę sytuacji, w których wojska koncentrować się będą do wykonania zadania, następnie rozśrodkowywać i ponownie koncentrować do kolejnego zadania, prowadzić to będzie do częstej zmiany rodzaju działań;

– **precyzyjnym ogniem** – również w głębi ugrupowania przeciwnika;

– **walką na różnych kierunkach** – również na tyłach przeciwnika (operacje głębokie) i własnych wojsk (operacje tyłowe), trzeba więc będzie stale się liczyć z możliwością znalezienia się w okrążeniu;

– **szerokim wykorzystaniem przestrzeni powietrznej, spektrum elektromagnetycznego oraz przestrzeni kosmicznej** – wszelkie operacje wojsk lądowych prowadzone będą co najmniej w wymiarze powietrzno-lądowym;

– **współpracą z instytucjami wojskowymi i cywilnymi znajdującymi się na obszarze działań** – która będzie niezbędna ze względu na potrzebę wsparcia np. logistycznego, w myśl założeń HNS oraz CIMIC;

– **współpraca z mediami** – jej szczególne znaczenie wynika z wpływu, jaki środki masowego przekazu wywierają na politykę, opinię publiczną i morale wojsk;¹¹⁸

---

¹¹⁸ Ze szczególną ostrością problem ten zarysował się podczas „amerykańskiego” okresu wojny w Wietnamie.

- przestrzeganiem reguł prawa międzynarodowego.¹¹⁹

Z kolei wyniki badań specjalistów amerykańskich dotyczących przyszłych operacji sugerują, że cechować je będzie:

- wielowymiarowość;
- integracja działań;
- precyzyjne oddziaływanie;
- nieliniowość;
- równoczesność;
- ogniskowość.¹²⁰

Warto w tym miejscu poświęcić im nieco komentarza. Wielowymiarowość obszaru operacji oznacza, że prowadzenie działań nie będzie ograniczać się do trzech podstawowych wymiarów. Coraz większego znaczenia nabierać będzie spektrum elektromagnetyczne,¹²¹ czas i informacja. Umożliwiają one lokalizację czasową i przestrzenną wojsk i obiektów na obszarze operacji. Właściwe wykorzystanie możliwości technologii informatycznej pozwolić może na zyskanie czasu, na wyprzedzenie przeciwnika, co z kolei ułatwić powinno osiągnięcie przewagi operacyjnej. Walka o przewagę informacyjną i jej utrzymanie wydają się decydującym warunkiem uzyskania rozstrzygnięcia w operacjach przyszłości.

Integracja z kolei oznacza nie tylko połączone działania rodzajów sił zbrojnych, lecz również wspólne poczynania sojuszników, koalicji oraz instytucji (organizacji) niemilitarnych. Konieczność integracji wydaje się pochodną wielowymiarowości pola walki.

Automatyzacja procesów dowodzenia i kierowania ogniem oraz dokładność trafienia środków rażenia umożliwi precyzyjne, selektywne oddziaływanie na przeciwnika. Uderzenia takie pozwalają również na uniknięcie nadmiernych strat osobowych. Wiele przykładów tego typu dostarcza przebieg operacji w Kosowie.

¹¹⁹ Hofeditz K. M., Zasady prowadzenia operacji, Myśl Wojskowa nr 5/1998, s. 90-91.

¹²⁰ Field Manual FM 100-5, „Operations”, Washington 1993.

¹²¹ Grabau R., Sześć wymiarów wojny – walka o spektrum elektromagnetyczne, Wojskowy Przegląd Zagraniczny 3/1987 r., s. 19-28.

Jest to szczególnie ważne podczas prowadzenia operacji na własnym obszarze lub operacji zwanych „kryzysowymi”.

Z uwagi na szerokie możliwości rozpoznania, siły zbrojne zmuszone będą do działania w rozproszeniu na znacznym obszarze. W warunkach posiadania dostępu do aktualnej informacji sytuacyjnej, koncentrowanie sił może okazać się potrzebne tylko na czas decydującego rozstrzygnięcia. W efekcie powstanie zjawisko, które określa się jako nieliniowy charakter operacji i walki.¹²² Można więc przypuszczać, że operacje będą mogły być prowadzone jednocześnie na wielu kierunkach, na całej szerokości i głębokości obszaru, jednocześnie na ziemi i w przestrzeni powietrznej.

W ścisłym powiązaniu z obszarem należy postrzegać kolejny aspekt operacji, to jest równoczesność uderzeń na przeciwnika na całym jej obszarze. Dotychczas system dowodzenia skupiał się zwykle na skoordynowaniu uderzeń i innych działań sił głównych z działaniami w głębi. Należy sądzić, że w przyszłości wymagane będą jednoczesne uderzenia na obiekty znajdujące się na całym obszarze odpowiedzialności i zainteresowania.

Wielowymiarowość operacji oraz ich nieliniowy charakter prowadzić będzie do rozdzielenia działań, to jest do powstawania niezależnych od siebie ognisk walki. Powstanie zatem sytuacja, w której planowanie będzie centralne, ale realizacja działań będzie zdecentralizowana. Na podstawie dotychczasowych konstatacji można z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że w przyszłych operacjach może dojść do rezygnacji z koncentracji sił w określonym miejscu i czasie na rzecz koncentracji wysiłków (skutków oddziaływania).

Na podstawie analizy wielu dokumentów normatywnych sygnowanych przez NATO można stwierdzić, że podstawowe znaczenie w przyszłości będą miały operacje obronne, realizowane w ramach tzw. defensywy strategicznej. Klasyczny model operacji obronnej zawiera cztery zasadnicze elementy realizacyjne:

- rozpoznanie;
- sterowanie;
- zatrzymanie;

---

¹²² Porównaj. Wiatr M., Charakterystyka współczesnych operacji wojsk lądowych, Myśl Wojskowa nr 5/1998, s. 50.

– uderzenie rozstrzygające.¹²³

Współczesne poglądy na prowadzenie operacji zaczepnych uwypuklają ich powietrzno-lądowy charakter, skuteczne przeciwstawienie się im wymaga takiego samego charakteru operacji obronnej. W operacjach tych nie będzie się gromadzić głównej masy wojsk na rubieży styczności. Tak więc operacje będą miały „nieliniowy” charakter, a działania będzie się prowadziły jednocześnie na całej głębokości obszaru operacyjnego (teatru wojny). Można przyjąć, że decydujący wpływ na formę operacji obronnej ma przewaga określonych form działania. Jeżeli więc w operacji obronnej dominują działania statyczne, to można mówić o obronie pozycyjnej. Jeżeli przeważa manewr, mamy do czynienia z manewrową operacją obronną.

Pozycyjna operacja obronna charakteryzować się będzie dużą siłą ognia i głęboko rozbudowanymi pozycjami obronnymi. Jej głównym wyznacznikiem będzie zdecydowany opór, mający doprowadzić do utrzymania zajmowanego obszaru. Istotną cechą pozycyjnej operacji obronnej będzie dążenie do załamania natarcia przeciwnika przez wojska pierwszego rzutu operacyjnego poprzez uporczywe utrzymywanie ważnych rejonów i obiektów. Wykonanie przeciwwuderzenia przez odwód planowane jest w razie włamania się przeciwnika w głąb obrony. Realizowane jest więc w przypadku niepomyślnego przebiegu działań wojsk pierwszego rzutu. Siły główne zawczasu obsadzają głęboko rozbudowane, ale mające raczej charakter linearny, czołowe pozycje i pasy obrony i są wykorzystywane przede wszystkim do walki ogniowej z nacierającym przeciwnikiem. Wprawdzie punkty i rejony oporu są wcześniej przygotowane do obrony okrężnej, ale na wyższym szczeblu dowodzenia każde przełamanie frontu obrony i wyjście przeciwnika na skrzydło lub tyły jest niebezpieczne dla całego systemu obrony oraz broniących się wojsk ze względu na stosunkowo małą elastyczność i manewrowość ugrupowania.

Manewrowa operacja obronna charakteryzuje się dążeniem do zniwelowania przewagi przeciwnika przy pomocy manewru umożliwiającego skupienie wysiłku w decydującym miejscu i czasie. Podstawowym wyróżnikiem tej formy operacji obronnej jest zamierzona i celowa ruchliwość broniących się wojsk. Główny wysiłek

---

¹²³ Wiatr M., Charakterystyka współczesnych ..., op. cit., s. 54-56.

(punkt ciężkości) skupiony jest więc na rubieży w głębi obrony, a działania wojsk pierwszego rzutu mają na celu rozpoznanie kierunku głównego uderzenia przeciwnika i dezorganizowanie jego podejścia i rozwinięcia.

Można zatem przyjąć, że manewrowa operacja obronna jest formą operacji przeciwko przeważającym siłom przeciwnika polegającą na stopniowym wyhamowywaniu zgrupowania uderzeniowego, zatrzymaniu go najpóźniej przez wojska będące w odwodzie, a następnie na jego rozbiciu. Tak w pozycyjnej, jak i w manewrowej operacji obronnej istotą działań jest obrona, a więc połączenie oporu z ogniem w celu rozbicia nacierającego przeciwnika. Różnica między tymi formami operacji obronnej tkwi w sposobie osiągnięcia ich celu.

Operacje obronne przyszłości powinny uwzględniać dwa zasadnicze wymogi tj.: szybkie zakończenie konfliktu oraz ograniczenie szkód i strat. Dlatego też muszą być one prowadzone w sposób umożliwiający ich szybkie rozstrzygnięcie. W przyszłych operacjach nie będzie się bowiem dążyć do fizycznego unicestwienia przeciwnika, ale raczej wyłączenia z walki elementów decydujących o możliwości prowadzenia działań.

Do powodzenia operacji przyczynia się szereg działań realizowanych przez wojska na całym obszarze jej prowadzenia. W ramach operacji wyróżnić można tzw. działania bezpośrednie, działania głębokie i działania tyłowe.¹²⁴

Działania bezpośrednie to działania wojsk walczących w styczności z przeciwnikiem. To właśnie te działania decydują najczęściej o sukcesie lub niepowodzeniu operacji. Ich prowadzenie zapewnia utrzymanie lub uzyskanie swobody działania. Starcia z przeciwnikiem są prowadzone zgodnie z zasadami walki broni połączonych, a ich główny ciężar ponoszą wojska pancerne i zmechanizowane. Do cech charakterystycznych działań bezpośrednich zaliczyć należy aktywne wykorzystanie całego obszaru, jednoznaczne skupianie głównego wysiłku przy jednoczesnej osłonie obszarów mniej zagrożonych, częstą zmianę rodzaju działań bojowych oraz dążenie do utrzymania swobody operacyjnej.

Działania głębokie prowadzone są na własnym obszarze odpowiedzialności ale w głębi ugrupowania przeciwnika w celu dezorganizacji jego działań, pozbawienia go

---

¹²⁴ Hofeditz K.M., Zasady prowadzenia ..., op. cit., s. 91-94.

swobody operacyjnej, rozbicia określonych sił lub opóźnienia ich manewru oraz pozyskania pełnego obrazu przeciwnika. Działania te umożliwić mają uzyskanie panowania nad polem walki przez uniemożliwienie przeciwnikowi tworzenia punktów ciężkości, obniżanie jego możliwości bojowych oraz oddziaływanie na jego źródła siły i możliwości działania. Działania w głębi wywierają wpływ na działania bezpośrednie, to właśnie one przyczyniają się do powodzenia w działaniach bezpośrednich. Obiektami głębokich działań obrońcy powinny być przy tym:

- systemy rozpoznania;
- systemy dowodzenia;
- zgrupowania uderzeniowe;
- systemy rozpoznawczo-uderzeniowe (broń precyzyjna);
- broń masowego rażenia,

a więc te systemy i elementy ugrupowania, które decydują o możliwości skutecznego prowadzenia operacji.

Działania tyłowe prowadzone są na obszarze własnych tyłów i służą zapewnieniu sprawności dowodzenia i wsparcia oraz swobody operacyjnej własnym wojskom. Jednym z zadań realizowanych podczas działań tyłowych jest przeciwdziałanie głębokim operacjom przeciwnika. Zadania te realizowane są głównie przez wojska terytorialne.

Takie spektrum zadań i możliwości poszczególnych rodzajów sił zbrojnych w operacjach wskazuje na konieczność koordynacji i uzgodnienia działań. Przyszłe operacje prowadzone będą z reguły na dużych obszarach, a osiągnięcie rozstrzygnięcia uzależnione będzie od możliwości swobodnego przegrupowania sił na dużą odległość i skoncentrowania wysiłków w decydującym miejscu i czasie. Wymagać to będzie zarówno strategicznej, jak i operacyjnej ruchliwości wojsk. Konieczność działania zmniejszonymi siłami na dużym obszarze wymaga zdolności do skupienia wysiłków tam, gdzie z punktu widzenia własnych celów będzie to najbardziej korzystne, a dla przeciwnika najmniej dogodne. Niezbędna jest do tego ruchliwość powietrzna, czyli strukturalna zdolność związków lądowych do przemieszczania się i prowadzenia działań z powietrza. Zadania te skutecznie realizować będą związki aeromobilne, których ruchliwość zdecydowanie przewyższa możliwości klasycznych formacji

wojsk lądowych. Związki powietrzno-zmechanizowane są szczególnie przydatne do przeprowadzenia, jeszcze w okresie kryzysu, błyskawicznej przeciwkoncentracji¹²⁵ na zagrożonym obszarze.

Ze względów doktrynalnych ewentualne działania wojenne mają być prowadzone na własnym terytorium. Wojska będą więc się znajdować w defensywie strategicznej, a główną treścią ich działań będą operacje obronne. Ponieważ celem wojny ma być nie tylko odparcie agresora, lecz także uzyskanie rozstrzygnięcia, to działania nie powinny ograniczyć się tylko do obrony. Przeciwnik odparty na jednym kierunku – po niezbędnym przegrupowaniu sił – może szukać rozstrzygnięcia w innym miejscu. Dlatego też model operacji obronnej powinien wykorzystywać klasyczną zasadę „tarczy i miecza”. Uzyskanie rozstrzygnięcia bez elementu zaczepnego nie jest bowiem możliwe. Rolę „tarczy” spełnia ogólna defensywa strategiczna, „miecza” zaś zwrot zaczepny w skali operacyjnej.¹²⁶

Reasumując należy skonstatować, że dynamiczny postęp naukowo-techniczny ostatnich lat będzie miał wiele konsekwencji dla charakteru i przebiegu ewentualnej przyszłej wojny. Sprawí on, że między innymi zmienią się środki walki, co spowoduje określone przeobrażenia w prowadzeniu walk, bitew i operacji.¹²⁷ Osiągnięcia nauki i techniki znajdują swoje odzwierciedlenie w wyposażeniu wojsk w coraz doskonalsze systemy uzbrojenia i techniki bojowej, powodując zmiany na prognozowanym polu walki. Wizje prowadzenia walki stymulują w wielu wypadkach rozwój określonych dziedzin nauki. Na podstawie doświadczeń z konfliktów zbrojnych oraz obserwacji problemów badawczych można wytyczyć prawdopodobne kierunki, w których będą się rozwijać obecne i przyszłościowe systemy uzbrojenia wojsk.¹²⁸

W najbliższej przyszłości oczekiwany jest dalszy postęp jakościowy w rozwoju broni konwencjonalnej, szczególnie środków precyzyjnego rażenia oraz elektronicznego oddziaływania. Przewidywany jest również szybki postęp w dziedzinie automatyzacji systemów informacyjnych, co w połączeniu

¹²⁵ Zieliński J., *Zarys teorii sztuki ...*, op. cit., s. 65.

¹²⁶ Wiatr M., *Charakterystyka współczesnych ...*, op. cit., s. 52.

¹²⁷ Ścibiorek Z., *Kierunki przeobrażeń w sztuce operacyjnej i taktyce wojsk lądowych*, *Myśl Wojskowa* nr 3/1997, s. 67.

¹²⁸ Kaczmarek W., *Kierunki rozwoju środków walki wojsk lądowych*, *Myśl Wojskowa* nr 6/1995, s. 19.

z przewidywanymi zmianami organizacyjnymi zdeterminuje charakter przyszłych działań operacyjnych i taktycznych wojsk lądowych. Nie bez znaczenia dla charakteru przyszłych działań operacyjnych jest wprowadzanie do struktury wojsk lądowych lotnictwa wojsk lądowych. Rozwój śmigłowców oraz masowe ich wprowadzanie do uzbrojenia powoduje, że są one ważnym elementem struktury wojsk lądowych. Stały się bowiem jednym z podstawowych środków walki, poszerzając ją o trzeci wymiar tzn. „powietrzny”. W tych warunkach realne staje się prowadzenie powietrzno-lądowych walk i operacji. Stosowanie desantów powietrznych, użycie pododdziałów (oddziałów) desantowo-szturmowych i wykonywanie rajdów przy użyciu śmigłowców jest obecnie czymś naturalnym, powszechnym, nie wymagającym szczególnego traktowania.¹²⁹ Odmienne od dotychczasowego charakter działań operacyjnych wojsk lądowych pozwala na wykonywanie zsynchronizowanych precyzyjnych uderzeń w różnych miejscach ugrupowania przeciwnika. Może to doprowadzić do powstania wielu ognisk walki, a tym samym zmusi potencjalnego przeciwnika do rozdrobnienia wysiłku oraz częstych korekt we wcześniej opracowanych planach walki. Powietrzno-lądowy charakter działań pozwala na szybkie, kierunkowe wdzieranie się w ugrupowanie przeciwnika. Powoduje to wymieszanie się wojsk stron przeciwnych, a tym samym mało prawdopodobne staje się precyzyjne określenie rubieży styczności wojsk. Wspólne działania komponentów lądowego, powietrznego i innych dynamizują walkę oraz rzutują na czas i sposób osiągnięcia jej celów. Jednak dla osiągnięcia wymiernych efektów prowadzonych działań konieczne będzie posiadanie przewagi w powietrzu oraz przygotowanie i prowadzenie operacji radioelektronicznej. Współczesne możliwości prowadzenia wojny radioelektronicznej oraz jej skutki można było zaobserwować już podczas konfliktu w rejonie Zatoki Perskiej.

Nowy model działań operacyjnych wojsk lądowych charakteryzować się może większą liczbą krótkotrwałych starć. Będą to zatem nagłe, zaskakujące i precyzyjne uderzenia, zakończone szybkim wyjściem z walki oraz manewry przeprowadzone w celu przygotowania korzystnych warunków do kolejnego starcia. Dlatego osnową operacji powinien być manewr, powiązany z silnym oporem wojsk w newralgicznych

---

¹²⁹ Ścibiorek Z., *Kierunki przeobrażeń .....*, op. cit., s. 66.

(kluczowych) rejonach oraz uzupełniony precyzyjnym ogniem (niszczącym wybrane obiekty przeciwnika) i destrukcyjnym oddziaływaniem informacyjnym.

W teorii współczesnych działań operacyjnych definiuje się trzy podstawowe kategorie:

- uprzedzanie – postrzegane jako wykorzystywanie istniejących możliwości, zanim zrobi to przeciwnik;
- osłabianie (zakłócanie równowagi) – polegające na pośrednim osłabianiu siły przeciwnika, poprzez wciągnięcie go w niekorzystne dlań położenie lub zneutralizowanie jego silnych stron;
- rozbicie – pozbawienie możliwości zorganizowanego działania realizowane poprzez atakowanie punktów ciężkości przeciwnika. Są nimi najbardziej wrażliwe i ważne dla funkcjonowania całości elementy ugrupowania przeciwnika. Często będą to elementy system dowodzenia, czyli – jak określa Tadeusz Kotarbiński – człon uzależniający.¹³⁰

Z powyższych konstatacji wynika, że w dobie operacji manewrowych coraz większe znaczenie będą miały takie zagadnienia jak: obrona ważnych rejonów (obiektów), działania opóźniające, sprawne wyjście z walki i wycofanie, bitwy i boje obronne na kolejnych rubieżach obronnych i opóźniających, obrona przeciwdesantowa, zwroty zaczepne (przeciwuderzenia i kontrataki), współdziałanie jednostek obrony terytorialnej z jednostkami operacyjnymi oraz tworzenie warunków przejścia do działań zaczepnych.

Przeobrażenia społeczno-polityczne powodują kształtowanie się nowego modelu sił zbrojnych, złożonych z trzech podstawowych komponentów: sił reagowania, sił głównych i sił odwodowych (wsparcia).¹³¹ Siły reagowania zostały już zorganizowane w wielu krajach, w innych są lub będą tworzone. Są to formacje wojsk manewrowych, bardzo dobrze wyszkolonych i wyposażonych w najnowocześniejsze uzbrojenie i sprzęt, pozostających w najwyższym stopniu gotowości do

---

¹³⁰ Kotarbiński T., *Z zagadnień ogólnej teorii walki*, wyd. Sekcja Psychologiczna Towarzystwa Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1938, s. 29.

¹³¹ AJP (A) – *Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych Sił Sojuszu*, wyd. Military Agency For Standardization (MAS), NATO, September 1997, s. 1-2.

natychmiastowego reagowania w dowolnych obszarach. Mają zadania wyznaczone na okres pokoju, kryzysu i wojny.¹³² Do ich podstawowych zadań można zaliczyć:

– w okresie pokoju: udział w akcjach humanitarnych, głównie podczas klęsk żywiołowych, awarii technologicznych itp., zapobieganie wybuchom konfliktów i kryzysów politycznych mogących przerodzić się w konflikty zbrojne, a w razie ich powstania – szybkie opanowanie sytuacji;

– w okresie kryzysu i wojny: zabezpieczenie rejonów zagrożenia (głównie przygranicznych) oraz obrona granic państwa do czasu rozwinięcia sił głównych i przemieszczenia ich w rejon zagrożenia, zabezpieczanie mobilizacyjnego rozwinięcia sił głównych, odparcie – wraz z siłami głównymi – agresji przeciwnika.

Sojusz Północnoatlantycki dysponuje rozwiniętymi związkami zdolnymi do natychmiastowej reakcji na pojawiające się zagrożenia, a w ramach sił zbrojnych NATO wyróżnia się siły główne, wojska reagowania i siły wzmocnienia.¹³³ Część sił reagowania utrzymywana jest w stałej gotowości do działania, część z nich potrzebuje jednak około dziesięciu dni na osiągnięcie pełnej gotowości. Siły główne Sojuszu potrzebują na ten cel do trzech miesięcy, a siły wzmocnienia jeszcze więcej.

Jest to o tyle ważne dla rozważań dotyczących obrony Polski, że na obszarach państw nowych sojuszników nie będą stacjonować na stałe wojska obecnych państw członkowskich. Oznacza to, że w przypadku niespodziewanej agresji, początkowa faza wojny w wymiarze lądowym prowadzona będzie wyłącznie siłami narodowymi. Dopiero po jej rozpoczęciu napływać będą siły szybkiego reagowania, a następnie kolejne siły NATO. Zatem nasze wojska muszą być tak dyslokowane i przygotowane, aby możliwa była realizacja różnorodnych zadań operacyjnych. Siły Zbrojne mają być zdolne do szybkiego przemieszczania się do wysuniętych rejonów działania i natychmiastowego odparcia ograniczonego natarcia przeciwnika, a po odpowiednim przygotowaniu również do odparcia szeroko zakrojonej ofensywy. Decydujące znaczenie będzie więc miała zdolność wszystkich komponentów Sił Zbrojnych do szybkiego mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia.

---

¹³² Zieliński J., Zarys teorii sztuki..., op. cit., s. 107.

¹³³ Por. Allied Joint ..., op. cit., s. 1-2, 1-3.

3.3. Zadania kawalerii powietrznej w operacjach

Udział kawalerii powietrznej w operacjach oraz skalę wykorzystania jej zgrupowań w ewentualnych działaniach bojowych można określić na podstawie oceny zagrożeń. Obecna sytuacja polityczno-militarna Polski jest bardzo korzystna. Istnieją wprawdzie niepokojące przesłanki związane z niestabilną sytuacją polityczną u wschodnich sąsiadów, ale nie powinny one wpłynąć znacząco na rozwój sąsiedzkich stosunków wobec naszego członkostwa w NATO. Tym niemniej zagadnienia obronności państwa należy rozpatrywać w szerszej skali i istnieje potrzeba określenia możliwych kierunków zagrożeń, pokrywających się z reguły ze sprawdzonymi historycznie kierunkami agresji.¹³⁴

Z analizy poszczególnych kierunków zagrożenia w obszarach odpowiedzialności okręgów wojskowych wynika, że ewentualny przeciwnik będzie mógł prowadzić działania wojenne na dwóch, trzech kierunkach operacyjnych, na których może użyć siły, które w znaczący sposób - szczególnie w pierwszej fazie konfliktu przewyższały będą możliwe do użycia siły własne i wydzielone siły NATO.

Charakter zagrożenia, wielkość osłanianego obszaru, długość granicy państwowej na jego obrzeżach, właściwości operacyjno - taktyczne, stopień urbanizacji i zasiedlenia terenu są wielkościami rzutującymi na sposób wykorzystania wojsk. Z analizy terenu wynika, że występujące w obszarach okręgów kierunki dogodnie do prowadzenia działań zaczepnych mają szerokość od 80 do 100 - 150 kilometrów każdy, między nimi może roztaczać się teren trudnodostępny o szerokości około 50 km i więcej.¹³⁵

W związku z powyższym w strefach odpowiedzialności okręgów aktywnymi działaniami wojennymi może być objęty obszar szerokości 160 - 200 i więcej kilometrów, natomiast jego głębokość będzie uzależniona od celu i charakteru prowadzonej operacji. W warunkach zdecydowanej przewagi przeciwnika, na tak rozległym terenie operacja obronna może przyjąć charakter manewrowej operacji obronno-opóźniającej zakładającej osiągnięcie celu operacji poprzez stopniowe

---

¹³⁴ Por. Marczak J., Pawłowski J., „O obronie militarnej Polski przelomu XX i XXI wieku”, wyd. Bellona, Warszawa 1995, s. 32, 44.

¹³⁵ Tamże, s. 48-66

wyhamowanie impetu zgrupowań uderzeniowych przeciwnika, rozcięcie ich i uwikłanie w lokalnych walkach na dużym obszarze, odcięcie odwodów operacyjnych i osłabienie potencjału uderzeniowego przeciwnika kosztem czasowej i zamierzonej utraty terenu.

Powyższe zadania powinny realizować - między innymi - wydzielone siły szybkiego i natychmiastowego reagowania. Należy sądzić, że siły te będą realizowały zadania w dwóch okresach - w okresie poprzedzającym wybuch konfliktu zbrojnego oraz w trakcie działań wojennych.

Celem użycia sił reagowania w pierwszym okresie będzie stworzenie warunków do sprawnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz zapewnienie skutecznej ochrony granicy państwowej. Natomiast celem użycia sił reagowania w drugim okresie będzie osłabienie potencjału bojowego przeciwnika na wybranych kierunkach i utrudnienie, a w szczególnych przypadkach udaremnienie prowadzenia przez niego zorganizowanych działań bojowych, a tym samym stworzenie dogodnych warunków do wykonania zadań strategicznych lub operacyjnych.

Z przeprowadzonych ocen i analiz wynika, że cel działania sił reagowania będzie możliwy do osiągnięcia poprzez:¹³⁶

- osłonę mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił głównych;
- zniszczenie elementów systemów: dowodzenia, rozpoznawczo-uderzeniowych, obrony przeciwlotniczej, środków napadu powietrznego i WRE oraz elementów systemu zaopatrzenia materiałowo-technicznego i infrastruktury przeciwnika;
- opanowanie i utrzymanie do czasu podejścia sił głównych, ważnych obiektów, rubieży (rejonów), węzłów dróg przepraw, przełęczy i przejść górskich, lotnisk (lądowisk) usytuowanych na zapleczu (w ugrupowaniu) wojsk przeciwnika;
- niedopuszczenie (dezorganizowanie) podejścia odwodów przeciwnika w kierunku dofrontowym;
- niszczenie desantów i innych wojsk przeciwnika, które wtargnęły w ugrupowanie wojsk własnych;

---

¹³⁶ Dywizja Kawalerii Powietrznej jako element sił szybkiego użycia, pk. Most, Kraków 1996, s. 4.

- osłonę otwartych skrzydeł i luk.

Istotą działań sił reagowania powinny być gwałtowne uderzenia z lądu, z powietrza lub kombinowane (powietrzno-lądowe) na uprzednio określone obiekty przeciwnika, znajdujące się za linią styczności wojsk lub w głębi ugrupowania bojowego. Tym samym będzie to dążenie do zdobycia przewagi nad przeciwnikiem, w celu stworzenia dogodnych warunków do skutecznego użycia posiadanych sił i środków. Ponadto wykonanie nieoczekiwanego uderzenia w wyniku efektywnego wykorzystania właściwości terenu do przesunięcia (przerzutu) wojsk drogą lądową i powietrzną, a przez to, postawienie przeciwnika w niekorzystnej dla niego sytuacji i w efekcie rozstrzygnięcia walki na swoją korzyść, kosztem jak najmniejszych strat czasowych.

Zasadnicze zadania na obszarze kraju siły reagowania będą realizować głównie działaniami powietrzno-manewrowymi. Ich użycie powinno stworzyć warunki do uzyskania zaskoczenia, przyczyniając się w ten sposób do zdobycia lokalnej przewagi i inicjatywy operacyjnej. Zwiększy się tym samym możliwość jednoczesnego oddziaływania na przeciwnika, pozwalająca na skrócenie czasu między uderzeniami ogniowymi na dalekie cele, a wykonaniem na nie ataku przez wojska lądowe.

W efekcie tych działań na całej głębokości ugrupowania operacyjnego przeciwnika powstawać będą ogniska walki, które zmuszą go do zaangażowania większych sił, a tym samym wpłyną na osłabienie potencjału uderzeniowego sił wykonujących manewr na zagrożone kierunki. Działania te powinny być czynnikiem wyzwalającym ruch wojsk i przyspieszającym tempo działań. Z przeprowadzonych badań wynika, że wśród różnych poglądów użycia kawalerii powietrznej można wyróżnić następujące główne koncepcje:¹³⁷

- *W zależności od obszaru prowadzonych działań:*
  - zwalczanie przeciwnika na własnym terytorium;
  - zwalczanie obiektów pola walki w głębi ugrupowania przeciwnika.
- *W zależności od rozmachu prowadzonych działań:*
  - samodzielne działania zgrupowań kawalerii powietrznej

¹³⁷ Dywizja Kawalerii Powietrznej jako element sił szybkiego użycia, pk. Bratek, Kraków 1996, s. 15-16.

podporządkowanych różnym dowódcom i w różnych rejonach (kierunkach);

- całością sił podporządkowanych jednemu dowódcy.

Jednostki kawalerii powietrznej, zaszeregowane do sił reagowania, będą wykorzystywane do realizacji zadań strategicznych, operacyjnych i taktycznych. Kawaleria powietrzna jako element wspomnianych sił może zatem wykonywać zadania w okresie poprzedzającym wybuch wojny jak i po rozpoczęciu działań zbrojnych. Szczególnie predysponowana jest do użycia w okresie poprzedzającym wybuch wojny i w początkowym etapie operacji obronnej. Dowódcy dysponujący takimi siłami mają możliwość szybkiej reakcji na pojawiające się zagrożenia. Nie będzie zatem celowe przydzielanie kawalerii powietrznej samodzielnych pasów obrony lub natarcia. Bowiem w takim wypadku jej największe atuty tj. ruchliwość i elastyczność działania wykorzystywane będą w niewystarczającym stopniu. Dlatego też bardziej celowe będzie użycie kawalerii powietrznej do wsparcia lub wzmocnienia działań obronnych czy zaczepnych wykonywanych przez ogólnowojskowe związki taktyczne.

Użycie kawalerii powietrznej nadaje działaniom operacyjnym dużego rozmachu przestrzennego oraz dynamicznego charakteru, przyczyniając się do powstawania ognisk walki na całej głębokości ugrupowania bojowego przeciwnika, stwarzając warunki do uzyskania zaskoczenia i przejęcia inicjatywy operacyjnej.

Analizując miejsce i rolę zgrupowań kawalerii powietrznej w operacji należy skonstatować, że powiązane są z nimi integralnie otrzymane do realizacji zadania.

Stąd głównym celem użycia kawalerii powietrznej w operacji i walce jest osłabienie potencjału bojowego przeciwnika i utrudnienie prowadzenia przez niego skutecznych działań zbrojnych. Z powyższego wynika, że kawaleria powietrzna może być przeznaczona do zwalczania zgrupowań wojsk przeciwnika oraz niszczenia obiektów w jego ugrupowaniu. Dla realizacji tak określonych, ogólnych zadań wykorzystuje możliwości manewrowe i siłę ognia, stanowiącą konglomerat powietrznych i naziemnych elementów szturmowych. Dążąc do uzyskania maksymalnych efektów jednostki (zgrupowania) kawalerii powietrznej powinny ściśle współdziałać z lotnictwem (myśliwskim i uderzeniowym), wojskami powietrzno-

desantowymi, ogólnowojskowymi związkami taktycznymi (oddziałami) oraz z wojskami prowadzącymi działania nieregularne na terenach opanowanych przez przeciwnika.

W zależności od skali i rodzaju konfliktu zbrojnego (wojny) kawaleria powietrzna powinna realizować określone zadania, integralnie powiązane z planami operacyjnego użycia Sił Zbrojnych. Szczególną rolę kawaleria powietrzna może spełniać w operacjach początkowego okresu wojny. W ramach osłony strategicznej jej zadania powinny się skupić na osłonie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. W tym celu może prowadzić działania obronne i obronno-opóźniając na kierunkach uderzeń przeciwnika, zwłaszcza w strefie osłony i opóźniania.

Z kolei w ramach strategicznej operacji obronnej jej zadania mogą ogniskować się na wsparciu wojsk broniących rejonów kluczowych (decydujących o trwałości obrony) oraz zgrupowań walczących w okrażeniu. W takich warunkach podstawowa funkcja kawalerii powietrznej może się sprowadzać do wzbraniania podejścia i wejścia do walki odwodów przeciwnika oraz dezorganizowania systemów dowodzenia i wsparcia logistycznego jego wojsk.

Natomiast podczas przeciwwuderzenia strategicznego zadania kawalerii powietrznej polegać będą zwykle na niszczeniu wojsk i wybranych obiektów w ugrupowaniu przeciwnika, zwłaszcza na kierunku wejścia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego. Ponadto może ona wzbraniać wprowadzenie do bitwy świeżych sił przeciwnika, realizując zadania w ramach izolacji pola walki.¹³⁸ W takich warunkach kolejnym, istotnym zadaniem kawalerii powietrznej będzie opanowanie przyczółków za przeszkodami wodnymi oraz istotnych punktów (obiektów) terenowych (przełęczy, ciałnin, węzłów komunikacyjnych itp.), których utrzymanie zapobiegnie oderwaniu się przeciwnika od wojsk prowadzących pościg. Ważnym zadaniem realizowanym w ramach operacji może być utrzymanie określonych obiektów oraz zwalczanie desantów operacyjnych przeciwnika w tyłowym obszarze obrony.

W ramach koalicyjnych operacji połączonych (sojuszniczych lub wielonarodowych) kawaleria powietrzna, zwykle we współdziałaniu z innymi siłami

---

¹³⁸ Regulamin działań ..., op. cit. s.17.

aeromobilnymi powinna realizować zadania polegające na wykonaniu uderzeń na skrzydła i tyły, kanalizowaniu ruchu przeciwnika oraz wiązanie w walce i rozbijanie jego odwodów. Wielce istotnym zadaniem będzie izolacja pola walki, sprowadzająca się do zabezpieczenia skrzydeł i swobody manewru własnych wojsk.

Podczas realizacji zadań w ramach likwidacji konfliktów lokalnych (np. przygranicznych) kawaleria powietrzna może prowadzić samodzielne działania w wymiarze taktycznym. Polegać one będą na samodzielnej lokalizacji i likwidacji grup (zgrupowań) przeciwnika, naruszających granicę państwową i prowadzących działania dywersyjno-terrorystyczne w rejonach przygranicznych lub w głębi kraju. Należy także uwzględnić wariant wykorzystania kawalerii powietrznej do udziału w misjach pokojowych poza granicami kraju oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych i katastrof.

Powyższe konstatacje umożliwiają sformułowanie kilku istotnych wniosków o charakterze ogólnym. Działania bojowe zgrupowań kawalerii powinny być prowadzone z zaskoczenia, dlatego możliwości bojowe jej zgrupowań będą zdecydowanie większe niż innych rodzajów wojsk. Jednak dla osiągnięcia takiej możliwości niezbędna jest ich samowystarczalność w zakresie zabezpieczenia bojowego i logistycznego. Zgrupowania kawalerii powietrznej mogą prowadzić walkę we wspólnej strefie odpowiedzialności z ogólnowojskowymi związkami taktycznymi oraz oddziałami obrony terytorialnej, przy założeniu, że dowodzenie będzie realizowane centralnie przez jednego dowódcę operacyjnego.

Wykorzystanie kawalerii powietrznej we wszystkich rodzajach działań będzie się charakteryzowało: zaskoczeniem, zdecydowaniem, dużą dynamiką, nieszablonowością wykonywanych uderzeń, częstymi zmianami położenia wojsk i sytuacji oraz dużą efektywnością oddziaływania na przeciwnika.

Użycie zgrupowań w różnym czasie, w sposób rozśrodkowany oraz w lukach lub na skrzydłach ugrupowania bojowego, będzie miało sens pod warunkiem uzyskania zaskoczenia i zapewnienia możliwości prowadzenia działań w wymiarze powietrzno - lądowym. Poważnym utrudnieniem działania zgrupowań kawalerii powietrznej będzie realizacja zadań w oderwaniu od sił głównych, w warunkach ciągłego oddziaływania powietrznych i lądowych środków ogniowych przeciwnika,

często w warunkach ograniczonych możliwości uzupełnienia środków materiałowych z własnych baz zaopatrzeniowych. Wszystkie te czynniki należy brać pod uwagę podczas precyzowania zadań dla tego, specyficznego rodzaju Wojsk Lądowych.

Rozdział 4

**MOŻLIWOŚCI I WYZNACZNIKI PROWADZENIA
DZIAŁAŃ BOJOWYCH PRZEZ JEDNOSTKI
KAWALERII POWIETRZNEJ****4.1. Możliwości bojowe kawalerii powietrznej**

W toku prowadzonych badań największe kontrowersje budziło zestawienie czynników, które wpływają na powodzenie kawalerii powietrznej w walce. Ich źródłem była różnorodność kryteriów przyjętych jako podstawę klasyfikacji. Nawet oddzielenie czynników materialnych od niematerialnych okazało się niełatwe. W efekcie przyjęto jedną z możliwości zakładając, że praktycznie każdy wybór będzie dyskusyjny.

Za główne kryterium podziału przyjmuje się zwykle istnienie określonej bazy na której opiera się rozważany czynnik powodzenia na polu walki. Kolejnym kryterium może być wymierność samej bazy jak i też występujące w jej sferze elementy. Cała sztuka powodzenia kawalerii powietrznej na współczesnym polu walki polegać będzie na umiejętnym i racjonalnym łączeniu czynników materialnych i niematerialnych w określonym miejscu i czasie, w stosunku do konkretnego przeciwnika.

Dla potrzeb czynionych rozważań za *czynnik materialny* uznano przewagę ilościową (bowiem opierała się na fizycznym istnieniu ściśle określonej ilości środków walki) i przewagę jakościową (bowiem wyrażała dokładnie wymierne parametry, które można zmierzyć, policzyć i jednoznacznie ocenić). Poza tą sferą, a więc po stronie *czynników niematerialnych* usytuowano całą gamę tych elementów, których podstawą są działania ludzi oraz podejmowane przez nich rozstrzygnięcia. Czynniki te są trudne do zmierzenia. Wybitny francuski znawca i propagator patrzenia na wojnę i walkę zbrojną z punktu widzenia człowieka, Ardant du Picq stwierdza m.in., że „(...) ostatecznym zadaniem wojska jest walka, a człowiek jest jej głównym narzędziem; nie znając dokładnie głównego narzędzia walki, to jest człowieka i stanu jego ducha w rozstrzygającym momencie walki, nie możemy odpowiednio zorganizować wojska,

nie możemy mu dać dobrego ustroju ani organizacji, wytworzyć karność, ani wreszcie określić zasad taktyki, które to sprawy łączą się ze sobą, jak palce jednej ręki".¹³⁹ Równie ciekawą sentencję o czynnikach niematerialnych przedstawił Gebhard Blücher, który stwierdził, iż „ (...) *samo ukazanie się Napoleona na polu bitwy warte było 40 tysięcy żołnierzy*".¹⁴⁰

Podobne wypowiedzi i sentencje można mnożyć. Przytoczone maksymy wskazują na to, że w sztuce wojennej istnieje ogromna ilość różnych czynników niematerialnych, które wpływają na powodzenie na polu walki. Nie są to wskaźniki (wartości), które już przez samo swoje istnienie zapewnią osiągnięcie zwycięstwa i minimalizują straty własne. Przeciwnie, doświadczenia historyczne wskazują, że aby osiągnąć zwycięstwo trzeba nie tylko mądrze je mozolnie tworzyć, lecz jednocześnie - i to jest najważniejsze - rozumnie wykorzystać je w bezpośrednim starciu z przeciwnikiem. Warto sięgnąć w tym miejscu do chlubnych tradycji oręża polskiego, obfitującego w błyskotliwe zwycięstwa, które w zdecydowanej mierze osiągnano dzięki lepszym, skuteczniejszym sposobom walki, mądrym tworzeniu i wykorzystaniu przewagi. Zmagając się z reguły z przeciwnikiem liczebnie silniejszym, Polacy dążyli do uzyskania nad nim przewagi zwłaszcza w sztuce dowodzenia, w lepszym żołnierskim wyszkoleniu, w szybkości działania czy poprzez stosowanie nieoczekiwanego manewru i wprowadzenia przeciwnika w błąd w celu uzyskania zaskoczenia, podejmowanie rozsądnego ryzyka oraz bardzo wielu innych elementów. Jednak we wszystkich tych działaniach polscy dowódcy kierowali się niezmienną zasadą, polegającą na osiągnięciu celu walki lub bitwy przy minimalnych stratach własnych. Troska o życie żołnierza, oszczędne nim szafowanie dominowały w każdym zbrojnym działaniu. Dlatego też od najwcześniejszych lat historii Polski rozwijano i doskonalono nieustannie polską sztukę wojenną i polską myśl wojskową. Marszałek Józef Piłsudski twierdził że: „*Zwycięstwo w 3/4 zależy od siły i postawy moralnej wojska i społeczeństwa, a w 1/4 od przygotowania pod względem technicznym*".¹⁴¹

Prowadząc rozważania nad czynnikami niematerialnymi, które determinują

¹³⁹ Picq A., Studium o walce. Warszawa 1927.

¹⁴⁰ Nożko K., Maksymy, sentencje i myśli refleksyjne. Warszawa 1993, s.19.

¹⁴¹ Tamże, s.71.

powodzenie na współczesnym polu walki, można zauważyć, że na czoło wysuwają się dwa czynniki: stan moralny i wyszkolenie.¹⁴² Umiejętności i wola walki poparte wiarą w słuszność bronionych wartości - to jeden z ważniejszych kluczy do zwycięstwa.

Wyszkolenie żołnierzy jest drugim, obok ich moralnych wartości miernikiem jakości współczesnych armii. Dowodem na poparcie tej tezy może być przykład wojen toczonych przez armię izraelską. Według opinii licznych fachowców, główną przyczyną zwycięstw armii izraelskiej, a niepowodzeń jej przeciwników były różnice w poziomie wyszkolenia. Objawiły się one zwłaszcza w słabszym przygotowaniu żołnierzy armii krajów arabskich, a szczególnie brak niezbędnych umiejętności do obsługi najnowszych, skomplikowanych środków walki.

Wyniki badań prowadzonych w wielu armiach świata wskazują, że przygotowanie ogólne stanowi niezbędną bazę dla specjalistycznego szkolenia stanów osobowych. Im wyższy jest jego poziom, tym oddziaływanie w kierunku fachowego przygotowania żołnierzy staje się bardziej skuteczne. Ogólny poziom wiedzy promieniuje jednak szerzej, wykracza bowiem swym zasięgiem poza sferę szkolenia, rozciągając się także na walkę. Przygotowanie politechniczne żołnierzy jest swoistym przedłużeniem i uzupełnieniem wykształcenia ogólnego. Podobnie jak ono spełnia rolę ważnej bazy szkolenia wojsk, zwłaszcza tych specjalności, które są związane z obsługą nowoczesnych rodzajów uzbrojenia.

Przygotowanie fizyczne żołnierzy na współczesnym polu walki wcale nie jest mniejsze od tradycyjnego. Raczej wzrasta. Długa historia wojen wykazuje, że zastosowanie techniki nie potrafiło wyeliminować fizycznego wkładu człowieka w walkę. Owszem w pewnym stopniu ograniczyło go, ale zawsze wymagało pełnej gotowości żołnierzy do rezygnacji dobrowolnej lub wymuszonej z dobrodziejstw techniki bojowej. Wyposażenie wojsk w najnowszą technikę nie wyklucza walki na bagnety lub walki wręcz. Równie ważna jest odporność psychiczna żołnierzy na warunki współczesnej walki. Wielką rolę czynnikowi psychologicznemu przypisuje Sun-Tzu. Na nim właśnie buduje podstawy swej teorii sztuki wojennej, wskazując, iż złamanie lub tylko osłabienie woli walki przeciwnika prowadzi do zwycięstwa stosunkowo niskim kosztem lub nawet w ogóle bez kosztów. W ramach wojny

---

¹⁴² Galewski Z., Czynniki powodzenia w współczesnej walce. Warszawa 1986.

psychologicznej zaleca kierowanie się takimi m.in. wskazówkami, jak: „(...) *nie udaremniaj przeciwnikowi powrotu do domu; okrążonemu przeciwnikowi należy pozostawić drogę ucieczki (teoria złotego mostu); pokaż przeciwnikowi drogę do bezpieczeństwa i następnie wyrób u niego przekonanie, że jest ona jedynym alternatywnym wyjściem wobec śmierci - i wtedy uderzaj; nie naciskaj na osaczonego przeciwnika.*”¹⁴³

Przygotowanie lingwistyczne, znajomość języka obowiązującego w danym sojuszu i potencjalnego przeciwnika zawsze dawała określone korzyści. Obecnie staje się wręcz niezbędna na współczesnym polu walki, przy wypracowywaniu wspólnych decyzji oraz przy dowodzeniu powstającymi międzynarodowymi jednostkami wojskowymi.

Umiejętności organizatorskie wymagane są przede wszystkim od wszystkich dowódców różnych szczebli, ale nie tylko one. Zwyczaj doraźnego powierzania kierownictwa i odpowiedzialności wybranym żołnierzom w warunkach braku etatowego dowódcy wskazuje na to, że zapotrzebowanie na umiejętności organizatorskie wykracza poza etatowe organa dowodzenia.

Struktura organizacyjna wojsk odgrywa również znaczącą rolę na współczesnym polu walki, chociaż na ogół przyczyn zwycięstwa lub porażki poszukiwano poza nią. Właściwie przyjęta organizacja powinna zapewniać sprawność dowodzenia, optymalne wykorzystanie posiadanego sprzętu, dużą mobilność, sprawność manewrową, dużą samodzielność i umiejętność do realizacji zadań na izolowanych kierunkach. Na czele każdej struktury stoi dowódca, który ma ogromny wpływ na wynik walki. Walory wodza rekompensowały często braki w przygotowaniu jego żołnierzy, były źródłem bohaterstwa, warunkowały wiarę w zwycięstwo, były środkiem, który potrafił niwelować niekorzystny stosunek sił. Bardzo często o zwycięstwie decydowali wodzowie – ich osobiste cechy i umiejętności. Przytoczyć tu można choćby Napoleona, którego osoba wywierała bardzo duży wpływ na przebieg walki. Warto przytoczyć w tym miejscu jego odpowiedź na pytanie, *„Jak on to robi, że często mniejszymi siłami rozbija silniejszego przeciwnika? To nieściste - odrzekł Napoleon - bo i w tych przypadkach słabsze siły ulegały silniejszemu. Mając*

¹⁴³ Handel M. I., Sun Tzu and Clausewitz. Carlisle Barracks 1991.

naprzeciw siebie większą liczebnie armię nieprzyjacielską, jak błyskawica rzuciłem się na jej skrzydło, rozbijałem je i korzystając z zamieszania powstałego w szeregach wroga, znów uderzałem z całą siłą na inny punkt. W ten sposób zadawałem klęskę tylko poszczególnym częściom sił wroga, mając nad nimi zdecydowaną przewagę. Było to więc w praktyce zwycięstwo silniejszego nad słabszym".¹⁴⁴ Przytoczony przykład pokazuje, jak sztuka dowodzenia może być czynnikiem wzmacniającym siłę.

Drugą grupą czynników, które decydują o powodzeniu na współczesnym polu walki są **czynniki materialne**. Związane są one bezpośrednio z możliwościami destrukcyjnego oddziaływania określonego oddziału (pododdziału) na przeciwnika. Wynikają one głównie z ilości oraz rodzaju sił i środków pozostających na wyposażeniu oddziału (pododdziału).

Potencjał bojowy *jest liczbą niemianowaną, która jest sumą iloczynów ilości posiadanych środków walki i ich współczynników jakościowych*. Służy głównie do obliczania jakościowo-ilościowego stosunku sił, jaki uzyska pododdział, oddział, związek taktyczny w konfrontacji z określonym zgrupowaniem wojsk przeciwnika.¹⁴⁵ Do określenia potencjału bojowego korzystamy z całej gamy czynników, pośród których można wyróżnić, np. parametry taktyczno-techniczne uzbrojenia i sprzętu bojowego, odporność wojsk na uderzenia przeciwnika. Należy więc stwierdzić, że potencjał bojowy jest uniwersalną miarą jakościowo-ilościową, która z pewnym uproszczeniem pozwala na porównanie różnych typów broni i uzbrojenia, a nawet całych związków taktycznych. Jest to możliwe głównie poprzez uwzględnienie ich efektywności bojowej, rozumianej jako zdolność do rażenia sił przeciwnika.

Potencjał bojowy będzie więc sumą iloczynów poszczególnych rodzajów uzbrojenia i sprzętu bojowego znajdującego się na wyposażeniu przez odpowiadające im współczynniki jakościowe. Oblicza się go za pomocą wzoru:

$$P_B = N \times W$$

P_B – potencjał bojowy

N - ilość sprzętu danego rodzaju

¹⁴⁴ Handel M. I., Sun Tzu ..., op. cit., Carlisle Barracks 1991.

¹⁴⁵ Galewski Z., Czynniki ..., op. cit., Warszawa 1986.

W - współczynnik (potencjał bojowy danego środka)

Na przestrzeni dziejów intensywny proces rozwoju nauki i techniki wyrażał się powstawaniem nowych, nie używanych dotychczas środków walki. W jego wyniku narodziła się artyleria, powstał karabin maszynowy, samochód pancerny, czołg, samolot, śmigłowiec, rakieta. W ślad za rozwojem środków walki postępował rozwój rodzajów wojsk i Sił Zbrojnych, a w ich obrębie doskonalenie specjalistycznego wyposażenia technicznego. Wraz z upływem czasu porównania ilościowe traciły na uniwersalności na rzecz postępującej specjalizacji. Można na podstawie dokonanych wyżej odniesień sformułować pewne wnioski, precyzujące jej dzisiejszy charakter:

- przewaga ilościowa, pomimo wzrastającej roli jakości, pozostaje ważnym czynnikiem powodzenia w walce;
- we współczesnych warunkach kalkulacje ilościowe mają charakter kompleksowy i wyrażają przewagę w różnych kategoriach.

Wraz z postępującym różnicowaniem uzbrojenia wojsk przewaga jakościowa staje się coraz wyraźniejsza. Współcześnie przez „jakość” rozumiemy określony poziom lub stan sprzętu technicznego, a także ludzi i ich działań, obrazujący możliwości techniczne i bojowe. Potocznie odbiciem ocen dokonywanych w tych płaszczyznach są skrótowo wyrażone opinie - lepszy sprzęt, lepszy żołnierz, sprawniejsza organizacja wojsk (ale też i działań). Przewaga jakościowa w obrębie techniki wyraża jednocześnie pewną wartość średnią, jest wypadkową zestawień dokonywanych w licznych kategoriach sprzętu i uzbrojenia.

Na podstawie prowadzonych dociekań należy skonstatować, że dziś liczy się bardziej precyzja trafienia, osłona radioelektroniczna, automatyzacja procesów sterowania, prostota obsługi, bezawaryjność użytkowania, zabezpieczenia załóg przed promieniowaniem. Otrzymuje się odpowiednie współczynniki jakości określonego typu, które mają odniesienie do traktowanego jako jedność modelowego, najczęściej stosowanego sprzętu, albo też wybranego typu używanego przez przeciwnika.

Innym aspektem zagadnienia jest przemieszczanie się przewagi jakościowej. Chodzi o to, że punkt ciężkości, a więc miejsce maksymalnego wpływu jakości na wyniki walki, zmienia wyraźnie swoje położenie. Częściową odpowiedź na pytanie, gdzie należy szukać jej punktu ciężkości dały powojenne konflikty zbrojne, w tym

zwłaszcza kolejne wojny na Bliskim Wschodzie. Była więc wojna pancerno-zmechanizowana (1956), wojna lotnicza (1967), wojna przeciwlotniczo-pancerna (1973) i wreszcie wojna radioelektroniczna (1982). Określają one wyraźnie jakie środki techniczne odegrały rolę decydującą o wyniku działań bojowych. Obszarem, na którym przewaga jakościowa zdaje się odgrywać ostatnio szczególną rolę, są środki walki, pozwalające na jej prowadzenie w wymiarze powietrzno-ładowym.

Podsumowując zagadnienie czynników decydujących o powodzeniu należy podkreślić, że ma ono sporo odcieni, które różnicują wpływ na wynik walki. Jedno wydaje się bezsporne - przewaga materialna jest niezwykle ważnym, a jednocześnie stosunkowo wymiernym i wywierającym bezpośredni wpływ na powodzenie działań, czynnikiem. Nie przesądza o zwycięstwie, ale w znacznym stopniu je warunkuje. Jest niejako bazą, swoistym punktem wyjścia dla funkcjonowania innych, pozamaterialnych czynników współdecydujących o powodzenie działań bojowych. Ze względu na charakter czynionych rozważań istotne jest określenie możliwości bojowych jednostki kawalerii powietrznej. Badaniom poddano jednostkę, której wyposażenie i uzbrojenie jest adekwatne do przyjętej struktury organizacyjnej.

Tabela 1. Wykaz podstawowego sprzętu bojowego będącego na wyposażeniu jednostki kawalerii powietrznej

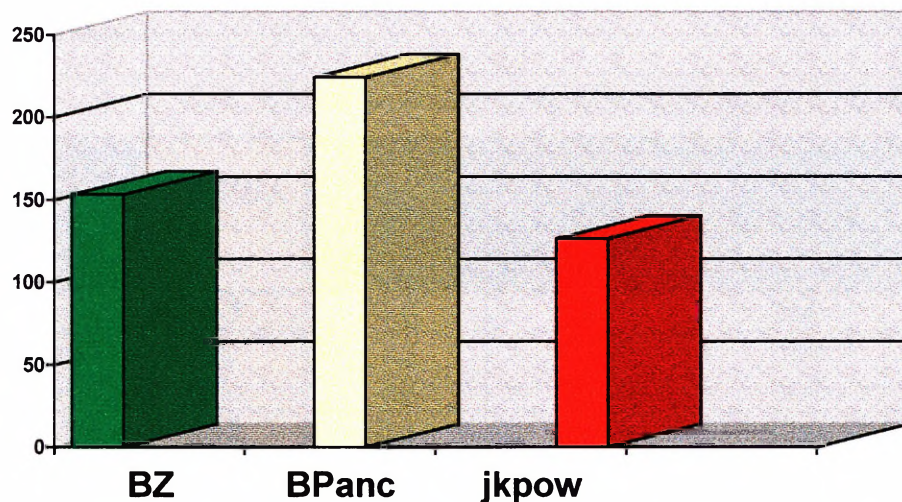
SPRZĘT	LICZBA	POTENCJAŁ BOJOWY¹⁴⁶	RAZEM
śmigłowce			
Mi-8TB (17TB)	45	1.2	54
Mi-24(W-3)	14	2.0	28
ppk			
9P135	8	0,60	4,8
9P151	8	0,80	6,4
moździerz 82 mm	63	0,45	28,35
RPG-7	42	0,12	5,04
RAZEM			126,59

¹⁴⁶ Podstawowe kalkulacje operacyjno-taktyczne. MON 1988, s.32 (tabela5)

Dla lepszego zobrazowania jej możliwości bojowych dokonano porównania (na podstawie tych samych założeń) z potencjałem bojowym BZ i BPanc.¹⁴⁷

Tabela 2. Potencjały bojowe

Źródło: Opracowanie własne

Możliwości ogniowe oznaczają zdolność do wykonania w określonym czasie typowych zadań ogniowych, przy użyciu wydzielonej ilości amunicji. Są one w pewnym sensie pochodną posiadanego potencjału bojowego, gdyż te dwie kategorie wzajemnie się warunkują. Dla ogólnego zobrazowania możliwości ogniowych w obronie, najbardziej reprezentatywnym i powszechnie stosowanym wskaźnikiem jest zdolność załamania nacierających zgrupowań czołgów i BWP przeciwnika przez własne środki przeciwpancerne. Określa się to sumując iloczyny stanu własnych środków przeciwpancernych i odpowiadających im współczynników skuteczności. Możliwości te wyraża się w oczekiwanej liczbie czołgów obliczeniowych, których natarcie może być załamane z prawdopodobieństwem 0,9.

Można to przedstawić za pomocą wzoru:

$$M_o = N \times W$$

M_o – Możliwości ogniowe

N - liczba sprzętu danego rodzaju

W - współczynnik możliwości ogniowych

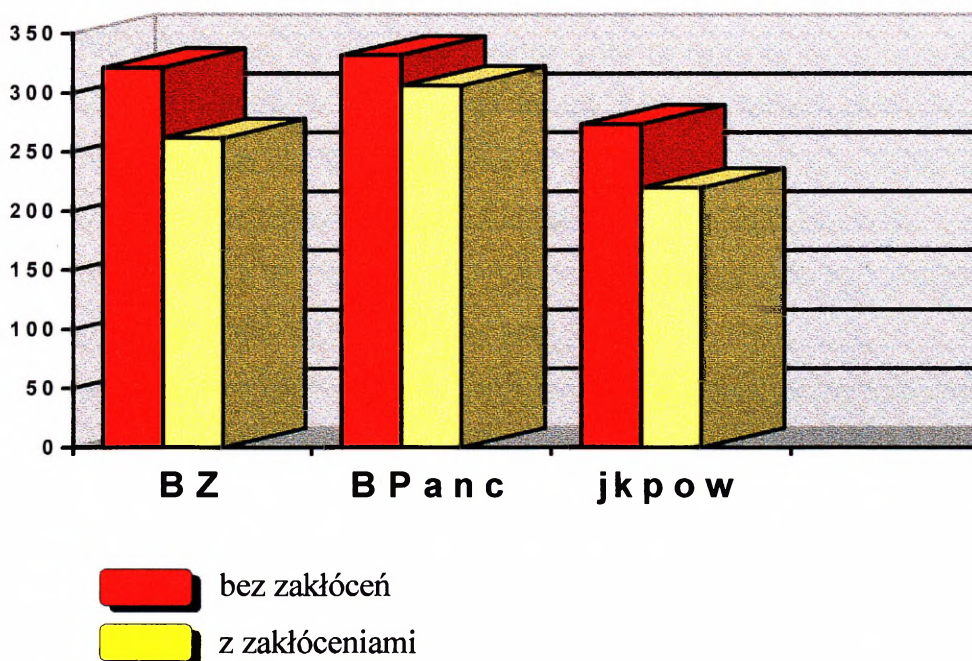
¹⁴⁷ Korzeniowski S., Wołeszo J., Możliwości bojowe pułku kawalerii powietrznej w obronie, Myśl Wojskowa nr 3/1998, s. 60

Oczywiście liczba ta będzie się zmieniać w zależności od typu sprzętu, w który będą wyposażone wojska przeciwnika (im bardziej będzie nowoczesny, tym mniejsze będą możliwości ogniowe). I tak np. dla odparcia natarcia przeciwnika wyposażonego w czołgi T-55 i BWP otrzymany wynik mnożymy przez współczynnik 0,7, a dla przeciwnika wyposażonego w czołgi T-72, Leopard-2 M-1 wynik obliczeń dzielimy przez 2¹⁴⁸.

Tab. 3. Możliwości ogniowe jednostki kawalerii powietrznej

SPRZĘT	LICZBA	MOŻLIWOŚCI OGNIOWE ¹⁴⁹		RAZEM	
		bez zakłóceń	z zakłóceniami	bez zakłóceń	z zakłóceniami
śmigłowce	59	4.0	3.2	236	188.8
ppk 9P135	8	1.3	0.9	10.4	7.2
ppk 9P151	8	1.8	1.4	14.4	11.2
RPG-7	42	0.3		12.6	12.6
RAZEM	117			273.4	219.8

Tab.4. Porównanie możliwości ogniowych jednostki kawalerii powietrznej BZ i BPanc¹⁵⁰

¹⁴⁸ Użycie wojsk raketowych i artylerii w operacji i walce. Część I, Warszawa 1995 s.64

¹⁴⁹ Podstawowe kalkulacje- ..., op. cit., s.37.

¹⁵⁰ Korzeniowski S., Wołęjszo J., Możliwości bojowe ..., op. cit., s. 62.

Z kolei na możliwości manewrowe (czasowe)¹⁵¹ skutecznego prowadzenia działań przez jednostkę kawalerii powietrznej wpływają następujące czynniki:

- cel i charakter zadania;
- liczba oraz rodzaj obiektów przeciwnika będących przedmiotem ataku kawalerii powietrznej;
- teren, warunki meteorologiczne.

Czas w jakim śmigłowce mogą przebywać w powietrzu (bez konieczności uzupełniania paliwa) jest czynnikiem wpływającym na liczbę obiektów, możliwych do zniszczenia (obezwładnienia) w jednym wylocie przez oddział (pododdział) kawalerii powietrznej. Na czasowe możliwości skutecznego prowadzenia działań taktycznych przez kawalerię powietrzną składa się:

- czas podjęcia przez nią działań taktycznych (akcji bojowej) z gotowości nr 1 (2 lub 3);
- czas przejścia z gotowości bojowej nr 1 do gotowości startowej śmigłowców;
- średni czas lotu śmigłowców w zwykłych (trudnych) warunkach atmosferycznych.

Średnio przyjmuje się, że czas trwania jednego wylotu bojowego śmigłowca wynosi od 2 do 3,5 godziny. Biorąc pod uwagę czas użycia śmigłowców w walce (np. z ochroną naziemną obiektu) równy od 20 do 30 minut oraz czas dolotu do rejonu działań powietrzno-szturmowych i powrotu ich do własnych lądowisk - około 40 minut- można przyjąć, że podczas jednego wylotu załoga jednego śmigłowca ma możliwość podjęcia walki z 2-4 obiektami przeciwnika.

Kolejny wylot śmigłowców kawalerii powietrznej jest możliwy po odtworzeniu zdolności bojowej tj. średnio za około 60 do 90 minut. Ogółem przyjęta do rozważań i kalkulacji jednostka kawalerii powietrznej ma możliwość w ciągu doby wykonać średnio 4-5 wylotów bojowych, w czasie których prowadząc od 1,5 do 2,5 godzin bezpośrednich działań szturmowych, może zniszczyć od 40 do 100 obiektów przeciwnika.

---

¹⁵¹ Por. Taktyka lotnictwa wojsk lądowych. Poznań 1983

Aby zapewnić wysoką dyspozycyjność taktyczno-ogniową śmigłowców, zasadnym jest wprowadzenie dla ich poszczególnych rzutów czasów gotowości do startu (działań), przyjmując gotowość startową: 20 i 30 minutową.

Możliwości czasowe prowadzenia działań przez załogi śmigłowców wyrażają wielkości czasowe jakie są potrzebne personelowi latającemu na wykonanie zadania oraz technicznemu personelowi zabezpieczającemu na przygotowanie śmigłowców do wykonania lotów bojowych. Możemy przyjąć, że średni czas potrzebny na wykonanie np. rajdu śmigłowcowego na maksymalną głębokość (do 100 km) wyniesie ok. 3 godzin. Składa się na to:

- ⇒ średni czas startu śmigłowca z gotowości bojowej nr 1 - 10 min., z gotowości bojowej nr 2 - 30 min.;
- ⇒ średni czas opuszczenia śmigłowca przez grupę szturmową - 10-15 min.;
- ⇒ średni czas przelotu (i powrotu) śmigłowca do rejonu działań taktycznych - 40-60 min.;
- ⇒ średni czas wyczekiwania śmigłowca na wysuniętym (doraźnie zorganizowanym lądowisku podskokowym) lądowisku położonym w pobliżu strefy działań - 40-60 min.

Czas potrzebny na ponowne wykonanie zadania przez jednostkę kawalerii powietrznej z wykorzystaniem śmigłowców determinuje moment wykonania lotu z rejonu działań do lądowiska bazowania i z powrotem oraz czas odtworzenia gotowości bojowej. Przyjmując, jeżeli średni czas odtworzenia gotowości bojowej wynosi od 60-90 minut (dla śmigłowca Mi-8 TB) oraz do 140 minut (dla śmigłowca Mi-17 TB), to sumaryczny czas potrzebny na powtórne wykonanie zadania taktycznego może wynosić około 3 godzin. Powyższe obliczenia wskazują, że codzienne natężenie działań kawalerii powietrznej nie będzie wysokie.

Wyniki prowadzonych badań wskazują, że na możliwości przestrzenne prowadzenia działań przez załogi śmigłowców będących na wyposażeniu kawalerii powietrznej składają się:

- taktyczny promień działania;
- odległość, głębokość i szerokość pasa działania;
- obszar rejonu działania i głębokość bazowania.

Parametry przestrzenne zadań określonych dla śmigłowców zależą od ilości i wariantu zabieranego uzbrojenia lub (paliwa), wysokości lotu i składu grupy. Głębokość bojowego oddziaływania śmigłowców zależy dodatkowo od ich głębokości bazowania od linii frontu, przy założeniu, że *głębokość bazowania to odległość położenia lądowisk śmigłowców od rubieży styczności bojowej wojsk*. Jest ona uzależniona głównie od ich podporządkowania operacyjnego i ma decydujący wpływ na głębokość oddziaływania na przeciwnika. Oznacza to, że głębokość oddziaływania bojowego śmigłowców stanowi różnicę pomiędzy taktycznym promieniem działania a głębokością bazowania. Będące na wyposażeniu kawalerii powietrznej śmigłowce transportowe mają możliwość bazowania na głębokość 80-100 km, co przy promieniu taktycznym rzędu 140-150 km umożliwia prowadzenie skutecznych działań średnio na głębokość około 60 km.

Działania kawalerii powietrznej prowadzone w ugrupowaniu przeciwnika każdorazowo powinny być osłaniane (wspierane) przez śmigłowce bojowe. Specyfika prowadzonych działań przez te śmigłowce wynika z konieczności zapewnienia wsparcia działań grup szturmowych oraz osłony przed uderzeniami z powietrza śmigłowców przeciwnika. Oznacza to, znaczne zmniejszenie (o około 15-20%) głębokości i możliwości czasowo-przestrzennych śmigłowców bojowych w stosunku do parametrów śmigłowców transportowych.

Głębokość działań prowadzonych przez kawalerię powietrzną każdorazowo uzależniona jest od sytuacji na polu walki, otrzymanego zadania oraz posiadanych sił i środków. Organizacja zgrupowania bojowego do uderzenia uzależniona będzie od koncepcji walki ogólnowojskowej na ziemi. Wielkość poszczególnych elementów będzie zależała od wniosków z przeprowadzonej wnikliwie oceny sytuacji. Jednym z elementów oceny sytuacji jest prowadzenie kalkulacji oraz prowadzenie badań nad tymi problemami i wyrażenie ich w postaci rachunku prawdopodobieństwa pokonania poszczególnych utrudnień w czasie dolotu do celu. Najważniejsze z nich to:

- pokonanie środków OPL;
- pokonanie lotnictwa myśliwskiego;
- pokonanie śmigłowców przeciwnika.

Całość analizowanego etapu zamyka się w ocenie sytuacji prawdopodobieństwa dotarcia do celu, które można wyrazić wzorem:

$$P_{do} = P_{OPL} \times P_{LM} \times P_S \times K_S$$

P_{do} - prawdopodobieństwo dotarcia do celu

P_{OPL} - prawdopodobieństwo pokonania OPL

P_{LM} - prawdopodobieństwo pokonania lotnictwa myśliwskiego

P_S - prawdopodobieństwo pokonania śmigłowców przeciwnika

K_S - ogólny współczynnik niezawodności technicznej śmigłowców

Z tego prawdopodobieństwo pokonania OPL można obliczyć kilkoma metodami. Najczęściej stosowana jest metoda analityczna polegająca na wyliczeniu szerokości pasa przelotu i hipotetycznego wariantu rozmieszczenia środków OPL oraz wyliczenia ich ilości. Znając dane taktyczno-techniczne tych środków można wyniki tych kalkulacji zamknąć następującym wzorem ogólnym.

$$P_{OPL} = P_{ART} \times P_{PKR}$$

gdzie:

- P_{ART} - prawdopodobieństwo pokonania artyleryjskich środków OPL
- P_{PKR} - prawdopodobieństwo pokonania przeciwlotniczych rakiet kierowanych i samonaprowadzających

Z kolei do obliczenia prawdopodobieństwa pokonania lotnictwa myśliwskiego możemy wyjść z kalkulacji prowadzonych przez potencjalnego przeciwnika, tj. wyliczeń możliwości przechwycenia naszego zgrupowania, co wyraża się wzorem:

$$P_P = P_W \times P_A \times P_R \times K_N$$

gdzie:

- P_P - prawdopodobieństwo przechwycenia naszego zgrupowania
- P_W - prawdopodobieństwo wykrycia
- P_A - prawdopodobieństwo wykonania ataku
- P_R - prawdopodobieństwo rażenia
- K_N - ogólny współczynnik niezawodności sprzętu, stacji radiolokacyjnej, środków naprowadzania, rażenia i człowieka.

Z powyższych wzorów wynika, że:

$$P_{LM} = 1 - P_P$$

gdzie:

- P_{LM} – prawdopodobieństwo pokonania lotnictwa myśliwskiego
- P_P - prawdopodobieństwo przechwycenia naszego zgrupowania

Takie same wyliczenia możemy wykonywać do obliczenia prawdopodobieństwa pokonania śmigłowców przeciwnika.

Współcześnie wojska dysponują odpowiednimi programami informatycznymi, które umożliwiają w krótkim czasie dokonanie obliczeń niezbędnych do podjęcia decyzji. Na podstawie tych kilku przykładowych kalkulacji oraz analiz możemy każdorazowo ocenić opłacalność użycia naszych sił. Historycznie i pragmatycznie przyjęto uznawać, że granicą opłacalności wykonania zadania jest prawdopodobieństwo gwarantowane nie mniejsze jak 0,8. Jeżeli z wyliczeń wynika, że jest ono mniejsze czyli, że straty będą wynosiły więcej jak 20%, zadanie nie powinno być stawiane, bądź należy szukać środków umożliwiających podniesienie tego wskaźnika do granicy opłacalności. Najczęściej jest to realizowane poprzez zwiększenie ilości sił bądź organizowanie dodatkowych przedsięwzięć przygotowawczych.

4.2. Wybrane aspekty prowadzenia działań bojowych w operacjach o charakterze obronnym

W obecnych uwarunkowaniach polityczno-militarnych podstawowym rodzajem działań operacyjnych będą operacje obronne, przygotowane i prowadzone w ramach defensywy strategicznej. Manewrowy w swej istocie charakter współczesnych operacji obronnych zmusza do stosowania na niektórych kierunkach działań opóźniających, prowadzonych w celu zadania przeciwnikowi maksymalnych strat, zyskania na czasie kosztem utraty terenu i unikania rozstrzygającego starcia. Do prowadzenia działań opóźniających są predestynowane głównie wojska posiadające

dużą ruchliwość, szczególnie kawaleria powietrzna, wsparte lotnictwem taktycznym i uderzeniami ogniowo-elektronicznymi.

W początkowej fazie działań obronnych niebagatelną rolę odegra zwalczanie przeciwnika przed przednim skrajem głównego (pierwszego) pasa i bitwa o utrzymanie głównego obszaru operacji obronnej (pasów obrony związków taktycznych wchodzących w skład sił głównych), w ramach działań bezpośrednich. Poważnym problemem będzie również zwalczanie zgrupowań przeciwnika w głębi obrony (w ramach działań w strefie tylowej). Jednostki kawalerii powietrznej są przygotowane głównie do prowadzenia działań o charakterze manewrowym i w związku z tym nie mają odpowiednich sił i środków umożliwiających stawianie zdecydowanego oporu nacierającym wojskom pancernym lub zmechanizowanym. Niemniej jednak, w wyjątkowych przypadkach, mogą one być użyte do obrony określonego rejonu, po uprzednim wzmocnieniu innymi rodzajami wojsk.

Podczas prowadzenia manewrowej **operacji obronnej** punkt ciężkości przesuwa się z „twardego” oporu na prowadzenie działań opóźniających oraz planowe oddawanie terenu połączone z manewrem i wykonaniem nieoczekiwanych dla przeciwnika zwrotów zaczepnych.¹⁵² Podkreślić należy, że stopniowe sukcesy nacierających zgrupowań wojsk przeciwnika powinny być okupione dużymi stratami. Niewielkie zdobycze terenowe muszą kosztować go wiele wysiłku i czasu. Początkowo duża przewaga przeciwnika będzie stopniowo zmniejszana, a jego natarcie ostatecznie zatrzymane na rubieży, która została przygotowana w głębi pasa obrony. Zakłada się również wykonanie zdecydowanego przeciwuderzenia, które pozwoli przejąć inicjatywę i odzyskać czasowo utracone terytorium.

Obronę manewrową można przyrównać do giętkiej różgi, która nachyla się pod uderzeniem silnego zgrupowania wojsk przeciwnika, a jednocześnie smaga i rani jego siły. Taka obrona nie przypomina suchej gałęzi pękającej pod uderzeniem. Będąc bardzo elastyczną, reaguje ona na określone postępy natarcia i napręża się. W odpowiednim momencie, na wcześniej przygotowanej rubieży, powstrzymuje przeciwnika i – jak napięta cięciwa łuku – odrzuca go. Odrzut ten może być różnej

---

¹⁵² Kaczmarek W. Ścibiorek Z. Przyszła ..., op. cit., s. 115.

wielkości, od przywrócenia położenia wyjściowego aż do przejścia do przeciwnatarcia.¹⁵³

Ze względu na szczególną ruchliwość, jednostki kawalerii powietrznej mogą być z powodzeniem wykorzystane w trakcie prowadzenia działań opóźniających, prowadzonych również w strefie osłony. Prowadząc te działania zgrupowania kawalerii powietrznej mogą atakować metodą szturmową powietrznego wyselekcjonowane kolumny przeciwnika, urządzenia tyłowe oraz elementy systemu dowodzenia, nie wiążąc się w rozstrzygającą walkę z jego siłami głównymi.

Kawaleria powietrzna może prowadzić działania opóźniające na szerokim froncie, wykorzystując kolejne rubieże opóźniania. Może być użyta także do obsadzenia i prowadzenia działań z rubieży ryglowych, w celu zmuszenia wojsk przeciwnika do zatrzymania pościgu i rozwinięcia swych wojsk oraz opóźnienia tempa ich działań. W czasie działań opóźniających zgrupowania kawalerii powietrznej mogą celowo ukierunkowywać wojska przeciwnika w tak zwane „worki” ogniowe, stwarzając tym samym dogodne warunki do wykonania zmasowanych uderzeń ogniowych. W ślad za tymi uderzeniami, wykonywane będą kontrataki wojsk pancernych i zmechanizowanych, realizowane wspólnie z jednostkami kawalerii powietrznej.

Prowadząc działania opóźniające jednostka kawalerii powietrznej może być ugrupowana w dwa lub trzy zgrupowania, których skład będzie uzależniony od specyfiki realizowanych zadań.¹⁵⁴ W skład każdego zgrupowania mogą wchodzić dwa, trzy pododdziały kawalerii powietrznej, wraz ze środkami wzmocnienia i wsparcia ogniowego.

Zadaniem pierwszego zgrupowania będzie zazwyczaj powstrzymanie lub zmniejszenie tempa natarcia wojsk przeciwnika, głównie poprzez zadanie im maksymalnych strat, a tym samym niedopuszczenie lub utrudnienie opanowania kluczowej rubieży terenowej. Kolejne zgrupowanie przeznaczone jest do zorganizowania obrony na następnej rubieży opóźniania. Jego zadaniem będzie zatrzymanie wojsk przeciwnika oraz stworzenia tym samym warunków do oderwania

---

¹⁵³ Ścibiorek Z., Rozważania o obronie, wyd. Bellona, Warszawa 1993, s. 31..

¹⁵⁴ Por. Michalski W., Działania desantowo- ..., op. cit., s. 53

się pododdziałów pierwszego zgrupowania od jego wojsk. Następne zgrupowanie pozostaje z zasady w gotowości do wykonywania szturmów powietrznych na prowadzące pościg wojska przeciwnika, celem umożliwienia pododdziałom drugiego zgrupowania oderwania się od przeciwnika. Ponadto zgrupowanie to może być wykorzystane do prowadzenia działań przeciwdesantowych. Należy podkreślić, że duża ruchliwość kawalerii powietrznej umożliwia jej szybkie wchodzenie do walki na kierunkach, na których przeciwnik uzyskał znaczne powodzenie, oraz szybkie oderwanie się od przeciwnika w celu wejścia do walki na innym kierunku lub w innym rejonie.

W czasie prowadzenia działań opóźniających szczególną uwagę należy zwracać na niszczenie i powstrzymywanie wojsk pancernych i zmechanizowanych przeciwnika, na które zwykle wykonuje się uderzenia lotnictwem taktycznym oraz grup śmigłowców przeciwpancernych i szturmowych. Ponadto, na kierunkach dostępnych dla czołgów zaleca się stosować w szerokim zakresie pola minowe i inne zapory przeciwpancerne.

Prowadząc działania opóźniające zgrupowania kawalerii powietrznej będą się zbliżały do zasadniczej rubieży obronnej sił głównych, a następnie przechodziły przez ich ugrupowanie w ściśle wyznaczonych korytarzach. Po zajęciu stosownego miejsca w ugrupowaniu wojsk własnych będą odtwarzały zdolność bojową. Jednocześnie sztaby zajmą się planowaniem udziału jednostek powietrznomanewrowych w obronie. W miarę upływu czasu wojska zrealizują niezbędne czynności i zakończą proces przygotowania do walki. W tym czasie będzie toczyła się walka o przedni skraj obrony i może powstać potrzeba rozpoczęcia działań na korzyść broniących się wojsk. W przypadku włamania się przeciwnika może bowiem zaistnieć konieczność obsadzenia pozycji w głębi obrony, pozycji ryglowych lub zamknięcia powstałych wyłomów. Możliwe będzie również wsparcie ogniowe walczących związków taktycznych, między innymi poprzez wychodzenie na rubieże ogniowe.

Z przeprowadzonych badań wynika, że najmniej efektywne jest użycie jednostki kawalerii powietrznej (w sile ekwiwalentnej brygady) całością sił, bowiem możliwe będzie wykonanie 2 - 3 uderzeń w ciągu doby.

W myśl powyższego założenia jednostka kawalerii powietrznej może zostać użyta całością sił kolejny raz po trzech, czterech godzinach. Stwarza to poważne zagrożenia. Przeciwnik może bowiem w tym czasie wykonać decydujące uderzenia.

Natomiast jeśli wykorzystana się wspomniane siły w postaci dwóch - trzech samodzielnych zgrupowań bojowych, to można będzie wykonać sześć - dziewięć uderzeń. Natomiast jeśli będzie walczyło 5 - 6 zgrupowań, to wykonają łącznie 15-18 uderzeń. Będą to uderzenia o różnej sile, nie zawsze jednak będzie potrzeba i możliwość użycia jednostki kawalerii powietrznej całością.¹⁵⁵

W ugrupowaniu wojsk własnych kawaleria powietrzna może obsadzać pozycje w głębi obrony (np. pozycje ryglowe), zamykać powstałe wyłomy, prowadzić działania z rubieży ogniowych, wspierać wojska walczące o utrzymanie przedniej linii obrony, a nawet spełniać rolę odwodu specjalnego.

Manewrowość kawalerii powietrznej i jej możliwości prowadzenia walki stwarzają warunki do działania w ugrupowaniu przeciwnika poprzez wykonanie wypadu, uderzenia ześrodkowanego czy rajdu. Zadania te dają się zblokować w czterech grupach, w których sposób ich wykonania i przyjmowane ugrupowanie bojowe będą podobne:¹⁵⁶

- pierwsza - zamykanie luk i wyłomów, obsadzanie pozycji ryglowych oraz wzmocnienie (obsadzenie pozycji) w głębi obrony;
- druga - działania z rubieży ogniowych oraz realizacja zadań w ramach wsparcia kontrataku;
- trzecia - wypad, uderzenie ześrodkowane, rajd;
- czwarta - działanie w ramach powietrznych odwodów specjalnych.

Do działań pierwszej grupy zgrupowania kawalerii powietrznej mogą przejść na wcześniej zaplanowanych i rozpoznanych rubieżach. Zależnie od otrzymanego zadania, będą przyjmowały specyficzne elementy ugrupowania bojowego. Przechodząc z kolei do obrony będą ją organizować pod osłoną własnych śmigłowców walczących na przedpolu i stopniowo wycofujących się do głównego ugrupowania,

---

¹⁵⁵ Por. Korzeniowski S. Pułk kawalerii ... op. cit., s. 63.

¹⁵⁶ Michalski W., Działania desantowo-..., op. cit., s. 97.

względnie wykonywać przedsięwzięcia organizacyjne pod osłoną wojsk, wycofujących się lub utrzymujących rubieżę obronne. Najbardziej dynamicznym i najczęściej stosowanym sposobem będzie przechodzenie do obrony zapoczątkowane szturmem lub uderzeniem z rubieży ogniowej na nacierającego przeciwnika względnie za wykonaną przez własne śmigłowce zaporą z min narzutowych.

Wyniki prowadzonych prac wskazują, że w trakcie przechodzenia do obrony można zdefiniować kilka charakterystycznych faz, mających zasadniczy wpływ na ugrupowanie i sposób prowadzenia walki. Będzie to start i formowanie ugrupowania, przelot, rozwinięcie w ugrupowanie przedbojowe, wejście do walki, jej prowadzenie oraz wyjście z walki. Wszystkie one będą zależały od sposobu działania przeciwnika powietrznego i naziemnego, od położenia wojsk własnych oraz miejsca w ugrupowaniu i zadań jakie do tej pory zgrupowanie kawalerii powietrznej wykonywało. Niekiedy jednostka kawalerii powietrznej walcząca na korzyść korpusu będzie startowała w ugrupowaniu przedbojowym. Zwykle będzie ugrupowywać się w fale i kolumny. Powinny to być następujące fale:¹⁵⁷ rozpoznawczo-eskortowa, powietrzno-szturmowa i desantowo-szturmowa oraz kolumny pododdziałów uszykowanych do działania z marszu, zależnie od zadania realizowanego przez poszczególne fale.

Wyniki badań wskazują, że mechanizm walki zgrupowania kawalerii powietrznej w najczęściej powtarzającym się wariantcie może przebiegać wg. następującego schematu. Fala eskortowa rozpoznaje przeciwnika oraz zakłóca funkcjonowanie jego systemu informacyjnego. Po naprowadzeniu kolejnej fali przechodzi do jej osłony z powietrza. Zadania te może wykonać jeden z pododdziałów, stosownie uzbrojony i wyposażony oraz współdziałający z pododdziałem rozpoznawczym, tworząc samodzielną grupę bojową. Natomiast druga fala - powietrzno-szturmowa uderza na przeciwnika, niszcząc go ogniem posiadanych środków. Może także zaminować teren, stwarzając dogodne warunki do wykonania zadań przez trzecią falę. Z kolei trzecia fala – po wysadzeniu desantu,

---

¹⁵⁷ Tamże, s. 99-100.

organizuje obronę, tworząc system walki powietrzno-lądowej. Ponadto osłania odejście fali powietrzno-szturmowej.

Po starciu z przeciwnikiem i zatrzymaniu jego czołowych sił nastąpi proces organizowania obrony. Należy bowiem liczyć się z tym, że przeciwnik wprowadzając kolejne siły będzie dążył do wznowienia działań zaczepnych. W tym okresie walki zgrupowania kawalerii powietrznej będą prowadziły typowe działania obronne. Realizowane one będą tak długo, aż podejną odpowiednie siły, wyznaczone do przeprowadzenia luzowania.

Zgrupowania kawalerii powietrznej będą walczyły w obronie, wykorzystując możliwości jakie posiadają środki ogniowe desantu, pododdziałów wsparcia i osłony oraz śmigłowców. Należy zaznaczyć, że zasadniczą część zadań powietrzno-lądowych w walce obronnej realizuje zgrupowanie desantowo-szturmowe, niszcząc siłę żywą i środki ogniowe przeciwnika ogniem artylerii, PPK oraz broni strzeleckiej pod osłoną własnych śmigłowców, uderzających na wezwanie z pola walki. Wsparcie to będzie efektywne wtedy, gdy śmigłowce będą uzbrojone w środki umożliwiające prowadzenie działań powietrzno-szturmowych. Tę część zadań mogą wykonywać siły dwóch - trzech pododdziałów, działające wspólnie z elementami osłony przeciwlotniczej, artylerii i wojsk inżynieryjnych, połączonych w samodzielne grupy bojowe. Niekiedy pododdziały wsparcia i osłony mogą działać samodzielnie. Rejon zajmowany przez te elementy ugrupowania (jego wielkość i położenie) będzie zależał od sił przeciwnika, jego ugrupowania oraz terenu. W odwodzie rozmieszcza się pododdziały uzbrojone według wersji eskortowej i powietrzno-szturmowej. Spełniają one rolę ruchomych odwodów. Po załamaniu natarcia przeciwnika lub w przypadku organizowania obrony bez styczności mogą one wykonywać zadania rozpoznawcze, realizować uderzenia przed przednią linią obrony oraz dokonywać wypadów. W tej sytuacji pod osłoną śmigłowców ze składu innych pododdziałów i artylerii będą niszczyć środki artyleryjskie, stanowiska dowodzenia lub odwody przeciwnika na drogach marszu.

Rejony obrony pododdziałów kawalerii powietrznej powinny zapewnić osłonę własnych śmigłowców i utrzymanie pod ogniem kluczowych punktów terenowych, zarówno w dzień jak i w nocy. Walka w nich będzie wspierana i osłaniana przez

śmigłowce, natomiast luki - pokryte narzutowymi polami minowymi. W ten sposób uzyskuje się możliwość objęcia nimi dużego obszaru. Jednostka w sile ekwiwalentnej brygady, w zdefiniowanych wyżej warunkach może bronić rejonu o szerokości 10 km i głębokości do 15 km. W odwodzie rozmieszcza się wysoce manewrowe pododdziały kawalerii, uzbrojone w wersji eskortowej i powietrzno-szturmowej. Po załamaniu natarcia przeciwnika lub w przypadku organizowania obrony bez styczności, mogą one realizować zadania rozpoznawcze oraz uderzenia na przeciwnika przed przednią linią obrony

Druga grupa zadań - to niszczenie sprzętu pancernego przeciwnika, na korzyść wojsk własnych walczących w styczności. Działania te będą wykonywały pododdziały uzbrojone według wariantu powietrzno-szturmowego. W walce o przednią linię obrony, gdy tam właśnie rozstrzygnąć ma się starcie, koniecznością staje się uzyskiwanie przewagi ogniowej i położenia nad nacierającymi siłami pancernymi przeciwnika. Przeciwnik będzie wybierał miejsce oraz czas uderzenia i należy przyjąć, że wykorzysta najłabsze miejsca obrony. Wtedy nad polem walki powinny pojawiać się śmigłowce i tę przewagę niwelować.¹⁵⁸

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że pododdział w sile ekwiwalentnego szwadronu w jednym wylocie zabiera ze sobą 80 przeciwpancernych pocisków kierowanych oraz 200 raketowych pocisków niekierowanych (w tym część może być wyposażona w podpociski samonaprowadzające się na cel). W sprzyjających warunkach może wyeliminować z walki około 100 czołgów i innych środków opancerzonych w jednym wylocie. W pełnym reżimie działania (trzy wyloty), ta liczba będzie rosła. Uwzględniając straty własne, uśrednione do 20% sprzętu latającego na wylot daje to następujące możliwości:¹⁵⁹

- pierwszy wylot ~ 10 śmigłowców niszczy 80 środków opancerzonych;
- drugi wylot ~ 8 śmigłowców niszczy 65 środków opancerzonych;
- trzeci wylot ~ 6 śmigłowców niszczy 40 środków opancerzonych.

¹⁵⁸ Por. Korzeniowski S., Pułk kawalerii ..., op. cit., s. 67.

¹⁵⁹ Tamże, s. 68.

Łączna suma - 185 zniszczonych obiektów opancerzonych. Aby jednak uzyskać zakładany efekt spełnić trzeba następujące wymogi:

- ↳ po pierwsze, pociski przeciwpancerne powinny działać w systemie pełnej automatyzacji celowania i prowadzenia do celu;
- ↳ po drugie piloci powinni być doskonale wyszkoleni w zakresie wykorzystania terenu i wykonywania zadań w każdych warunkach meteorologicznych.

Drugą grupę zadań realizuje się zwykle na wezwanie z pola walki. Śmigłowce mogą wejść do walki na wcześniej rozpoznanej, oznakowanej rubieży i z niej otwierać ogień. Przebieg walki zależał będzie od charakteru oraz sposobu działań przeciwnika. Zwykle śmigłowce oczekiwać będą na dobrze ukrytych i strzeżonych lądowiskach i na sygnał wylatywać do wcześniej zaplanowanych rejonów. Dolot powinien być wykonany na bardzo małej wysokości, z wykorzystaniem maskujących właściwości rzeźby i pokrycia terenu. Po wykryciu celów niszczą je ogniem z zawisu po wyjściu na dogodną pozycję ogniową.

Manewrowość połączona z dużymi możliwościami uderzenia ogniowego stawia kawalerię powietrzną na pierwszym miejscu pośród sił, które mogą nagle wtargnąć w ugrupowanie przeciwnika, zadać mu błyskawiczne straty i szybko powrócić we własne ugrupowanie. Należy zatem określić w planie walki jakie obiekty kawaleria zniszczy wypadem, na jakie wykona uderzenia ześrodkowane lub gdzie przeprowadzi działania rajdowe. Wyniki badań wskazują, iż kawaleria powietrzna będzie mogła wykonać takie zadania pod warunkiem wcześniejszego zaplanowania oraz rozstrzygnięcia następujących kwestii:¹⁶⁰

- tworzenie zgrupowania bojowego i jego przelot;
- wniknięcie w ugrupowanie bojowe przeciwnika (w miarę niepostrzeżenie);
- obezwładnianie i niszczenie atakowanego przeciwnika oraz izolowanie rejonu walki przed napływem świeżych sił;
- zbiórka w wyznaczonym rejonie i powrót do własnego ugrupowania;
- odtwarzanie zdolności bojowej.

---

¹⁶⁰ Tamże, s. 70.

Zależnie od wykonywanej akcji będzie w niej brała udział całość sił lub określone zgrupowania. Uderzenia ześrodkowanego na pięć - sześć obiektów może zostać wykonane całością sił. Natomiast do działań o charakterze wypadowym lub rajdu - z reguły wyznaczone zostanie zgrupowanie w sile pododdziału. Bowiem zadania grupy wypadowej ograniczają się do strefy o głębokości 4-6 kilometrów, więc jej wsparcie i osłona może odbywać się z ugrupowania wojsk własnych.

W rejonach starć, zależnie od celu działania, kawaleria powietrzna niszczy siłę żywą, obiekty i urządzenia techniczne, niszczy też teren wywołując przestrzenne pożary w kompleksach leśnych. Do tego celu używa śmigłowców oraz desantu.

W przypadku silnie bronionych obiektów może zaistnieć potrzeba wsparcia działań grupy desantowo-szturmowej ogniem artylerii. Artyleria, desantowana wcześniej będzie niszczyć, oślepić lub obezwładniać środki ogniowe przeciwnika, tuż przed zasadniczym szturmem szwadronów. W trakcie samego szturmu może odcinać drogi podejścia lub odwrotu przeciwnika względnie wykonywać pułapki termiczne na korzyść śmigłowców. Środki przeciwpancerne mogą być użyte do izolacji pola walki z zasadzek, niszcząc podchodzące czołgi odwodu przeciwdesantowego lub służyć do niszczenia silnie bronionych obiektów punktowych.

W określonych warunkach, działanie typu uderzenia ześrodkowane może być wykonane na korzyść wojsk walczących w okrążeniu. Będzie ono miało wtedy do spełnienia rolę środka wyzwalającego ruch wojsk wychodzących z okrążenia. Po zniszczeniu określonych obiektów, część sił może pozostać w rejonie okrążonego zgrupowania i wspierać jego walkę. Następnie może osłaniać ewakuację okrążonych wojsk lub rejon zrzutu zaopatrzenia.

W pozycyjnej operacji obronnej kawaleria powietrzna powinna być wykorzystywana do wsparcia kontrataków wojsk zmechanizowanych i pancernych, prowadzenia działań opóźniających i zabezpieczenia odwrotu lub wycofania. W takiej sytuacji będzie z zasady wykorzystywana jako desant śmigłowcowy na kierunku uderzeń wojsk pancernych i zmechanizowanych, wykonujących przeciwuderzenie. Bardzo ważne znaczenie ma zatem właściwa organizacja współdziałania kawalerii powietrznej z wojskami wykonującymi kontratak i broniącymi się w rejonie włamania. Korytarze przelotu kawalerii powietrznej i rejonu desantowania muszą być tak

wybrane, aby nie zostały wykryte przez organa rozpoznawcze przeciwnika i nie kolidowały z planem bezpośredniego i ogólnego wsparcia ogniowego. Natomiast wycofanie może być przeprowadzone w przypadku dłuższego nacisku przeważających sił przeciwnika lub na rozkaz wyższego przełożonego. W każdej jednak sytuacji, wycofanie musi być dokładnie przygotowane i szczegółowo zaplanowane, zwłaszcza, gdy jest realizowane w warunkach bezpośredniej styczności ogniowej.

W czasie prowadzenia działań opóźniających w strefie osłony (pasie przesłaniania) kawaleria powietrzna będzie często prowadziła działania odwrotowe połączone z wycofaniem. W tych jednak warunkach przelot śmigłowców będzie się odbywał nad terenem kontrolowanym przez wojska własne. W celu wprowadzenia w błąd przeciwnika co do charakteru działań kawalerii powietrznej, w czasie wycofywania należy stosować zasłony dymne oraz inne środki maskowania. Siły główne zgrupowania powinny dążyć do oderwania się od przeciwnika, celem zajęcia bezpiecznego rejonu zbiórki i załadowania wojsk na śmigłowce. Pododdziały, które zerwały kontakt z przeciwnikiem, powinny być jak najszybciej załadowywane na śmigłowce i wycofywane z pola walki. Na wysuniętych stanowiskach pozostają tylko niektóre elementy ubezpieczeń oraz część środków wsparcia ogniowego, których walka powinna być wsparta przez śmigłowce uzbrojone i szturmowe.¹⁶¹

W wypadku przejścia sił głównych do odwrotu zgrupowania kawalerii powietrznej mogą zostać wykorzystane jako ariergarda. Ponadto mogą również działać jako elementy ubezpieczenia bocznego oraz jako ruchome patrole powietrzne, z zadaniem utrzymywania łączności między poszczególnymi elementami ugrupowania marszowego. Śmigłowce uzbrojone i szturmowe wykorzystuje się wówczas do prowadzenia działań nękających, celem zdezorganizowania pościgu i osłabienia jego tempa.

---

¹⁶¹ Por. Regulamin działań wojsk lądowych ..., op. cit., s. 153 – 155.

4.3. Prowadzenie działań bojowych w operacjach o charakterze zaczepnym

Współczesny charakter operacji zaczepnych może w swej istocie polegać na prowadzeniu walk na samodzielnych kierunkach, przy otwartych skrzydłach, często bez sąsiadów lub w warunkach istnienia znacznych luk między nimi. Dynamizm, duża manewrowość oraz uniezależnienie techniki bojowej od pory roku i doby są czynnikami stwarzającymi możliwość utrzymania wysokiego tempa i ciągłości działań zaczepnych. Temu też sprzyjają zarysowujące się coraz wyraźniej tendencje w ich prowadzeniu, których wypadkową jest dążenie do zwiększania intensywności i równoczesnego oddziaływania na całą głębokość ugrupowania obronnego przeciwnika. Wyrazem tego jest kompleksowe użycie różnych pod względem skali, przeznaczenia i charakteru środków rażenia oraz elementów ugrupowania nacierających wojsk. Użycie tych elementów, związanych wspólnym celem działania zwykle będzie podporządkowane wytworzeniu ognisk walki wewnątrz ugrupowania przeciwnika i stworzeniu warunków do wykonania uderzeń rozstrzygających. Dążenie do szybkiego wdzierania się w głąb ugrupowania przeciwnika oraz paraliżowania jego poczynań będzie jedną z ważniejszych przesłanek osiągnięcia celu działań zaczepnych.

Powietrzno-lądowy i ogniskowo-przestrzenny charakter działań zaczepnych oraz wzrost ogniowo-elektronicznych i manewrowych możliwości wojsk powoduje, między innymi, odchodzenie od stabilnych form natarcia.¹⁶² Tendencję tę dobitnie potwierdzają wnioski z konfliktów wojennych ostatnich lat. Należy sądzić, że wystąpi znaczna różnorodność sposobów prowadzenia natarcia. Przeobrażenia pola walki sugerują, że istotne znaczenie dla zapewnienia możliwości szybkiego osiągnięcia celu działań zaczepnych będzie mieć zdecydowane oddziaływanie na przeciwnika. Prowadzone różnymi sposobami umożliwi osłabienie jego zwartości i siły bojowej oraz zdezorganizowanie prowadzonych działań obronnych. W tym kontekście znaczącą rolę mogą odegrać śmiałe akcje rajdowe, przeprowadzane w głębi i na tyłach ugrupowania przeciwnika przez, specjalnie w tym celu utworzone, oddziały i zgrupowania lądowe oraz powietrzno-lądowe.

---

¹⁶² Por. Ścibiorek Z., Rozważania o ..., op. cit., s. 27-28.

Kawaleria powietrzna ma możliwość wsparcia wojsk podchodzących i uderzających z głębi lub ze styczości, może wspierać ich walkę w czasie rozwijania natarcia i potęgować uderzenia sił głównych w głębi. A zatem będzie wykorzystywana zarówno w strefie działań bezpośrednich, jak i głębokich. Może bowiem realizować zadania związane z uchwyceniem i utrzymaniem ważnych obiektów w głębi obrony przeciwnika, wzbranianiem podejścia jego odwodów oraz niszczenia jego środków walki, stanowisk dowodzenia i urządzeń logistycznych.

W czasie podchodzenia głównego zgrupowania wojsk do linii wejściowej do walki (bitwy), kawaleria powietrzna może je osłaniać przed uderzeniami przeciwnika. W tej sytuacji ogniem posiadanych środków powinna niszczyć środki ogniowe przeciwnika, wpływając na swobodę wejścia wojsk lądowych do walki.

W natarciu na obronę doraźnie zorganizowaną, która obejmować może kilka rubieży urzutowanych w głąb, dowódca związku operacyjnego może wykorzystać zgrupowania kawalerii powietrznej do wykonania szturmów śmigłowcowych na wojska przeciwnika obsadzające rubieże pośrednie. Celem tych działań będzie ich rozbicia we współdziałaniu z siłami głównymi, nacierającymi od frontu. Ze względu na mały zasięg artylerii związków taktycznych i oddziałów działających od frontu, szczególnego znaczenia nabiera w tym okresie wsparcie ogniowe działań wojsk kawalerii powietrznej przez lotnictwo oraz śmigłowce szturmowe.

Wyniki badań wskazują, że w celu rozwijania natarcia w szybkim tempie, zaleca się stosować desanty śmigłowcowe już na szczeblu dywizji, a niekiedy brygady, z reguły w sile od wzmocnionej kompanii do wzmocnionego batalionu. W zależności od składu bojowego, zadania i charakteru działań desant na śmigłowcach na głębokości od 10 do 30 km od rubieży styczości wojsk może wykonać kawaleria powietrzna. Zadanie takiego desantu będzie polegało na uchwyceniu ważnych obiektów terenowych, wzbronieniu podejścia wykrytych odwodów przeciwnika do rejonu działań, uchwyceniu przepraw na przeszkodach wodnych, zniszczeniu lub obezwładnieniu ważnych środków ogniowych oraz zdezorganizowaniu pracy jego urządzeń logistycznych, systemu dowodzenia i łączności.

W natarciu na obronę zawczasu przygotowaną przewiduje się użycie desantów śmigłowcowych głównie na tych kierunkach, na których własne wojska pancerne

i zmechanizowane mogą napotkać najbardziej zdecydowany opór broniącego się przeciwnika. W skomplikowanej sytuacji operacyjno-taktycznej kawaleria powietrzna może być także - po dokładnym przygotowaniu i zorganizowaniu wsparcia ogniowego przez lotnictwo, artylerię wsparcia ogólnego i bezpośredniego - użyta do wykonania szturmowego powietrznego na zawczasu przygotowaną obronę przeciwnika. Szturm powietrzny będzie w tym przypadku przeprowadzany na tyły wojsk przeciwnika z kierunków, które są słabo bronione lub na które zostały wykonane silne uderzenia ogniowe. Powyższą tezę potwierdza przebieg walk w wojnie izraelsko-arabskiej. W dniu 10 czerwca 1967 roku wojska izraelskie nie mogły rozwinąć natarcia na froncie syryjskim ze względu na silny ogień wojsk broniących dominujących wzgórz. W tej sytuacji Izraelczycy wysadzili na ich tyły desant śmigłowcowy w sile batalionu który zniszczył stanowiska ogniowe artylerii i broni maszynowej, umożliwiając w ten sposób kontynuowanie natarcia.¹⁶³

Pościg jest jedną z form natarcia, w czasie którego głównym zadaniem wojsk ścigających jest zniszczenie ocalałych sił przeciwnika, które usiłują oderwać się od wojsk własnych. Biorąc pod uwagę zalety kawalerii powietrznej, jest ona szczególnie predysponowana do ścigania wycofujących się sił przeciwnika. W takiej sytuacji śmigłowce działając w głębi ugrupowania przeciwnika powinny zachować dużą ruchliwość. Spowoduje to większe zamieszanie, utrudni przeciwdziałanie. Przeciwnik będzie musiał się decydować z czym, kiedy i jakimi środkami walczyć. Ruchliwość kawalerii powietrznej, uniezależnienie od systemu dróg, umożliwia jej wywieranie stałego nacisku na przeciwnika oraz uniemożliwia mu oderwanie się od wojsk prowadzących pościg czołowy, a ponadto stwarza dogodne warunki do okrążenia pododdziałów przeciwnika.

Podczas prowadzenia pościgu kawaleria powietrzna może wykonywać ciągłe ataki z powietrza na kolumny wojsk przeciwnika, celem rozbicia ich na małe grupy i utrudnienia im zorganizowanego odwrotu. Takie zadania mogą wykonywać zgrupowania kawalerii powietrznej, stosując różne formy i metody walki. Będą

---

¹⁶³ Wolny A., *Desanty powietrzne w wojnach lokalnych w Korei, Wietnamie i na Bliskim Wschodzie w latach 1945-73*, wyd. WIH, Warszawa 1979, s. 588.

bowiem zarówno powstrzymywać podchodzenie kolejnych sił przeciwnika, jak i uchwytować ważne dla tempa natarcia obiekty komunikacyjne.

Bój spotkaniowy charakteryzował się będzie między innymi częstym wykorzystaniem desantów kawalerii powietrznej w celu zabezpieczenia przepraw, uchwycenia ważnych mostów i innych obiektów, zarówno w czasie marszu, jak i w początkowej fazie boju spotkaniowego. W tym etapie walki kawaleria powietrzna może działać w całości jako siły osłonowe lub stanowić ich część składową.

Działając jako siły osłonowe zgrupowanie kawalerii powietrznej przyjmują odpowiednie ugrupowanie bojowe, wydzielając ze swego składu czołowe i boczne elementy rozpoznawczo-ubezpieczeniowe, awangardę, siły główne oraz ubezpieczenie tylne. W celu planowego i kontrolowanego przebiegu przemieszczenia, wyznacza się linie wyjściowe i wyrównania. Rozpoznanie w tym okresie prowadzone jest przez siły i środki brygady głównie przy pomocy śmigłowców działających w znacznej odległości od sił głównych. Na korzyść kawalerii powietrznej może ponadto działać taktyczne lotnictwo rozpoznawcze, którego główne zadanie będzie polegało na wykrywaniu podchodzących kolumn przeciwnika i dostarczaniu wyczerpujących danych o terenie.

Wydzielane czołowe i boczne elementy ubezpieczenia, oprócz prowadzenia rozpoznania, są przeznaczone do niszczenia małych grup przeciwnika oraz uchwycenia i utrzymania kluczowych punktów terenowych. Zaleca się by utrzymywać w odwodzie odpowiednio silne elementy ugrupowania, przeznaczone głównie do wykonywania niespodziewanych ataków na kolumny sił głównych przeciwnika. Pozostające w dyspozycji dowódcy siły i środki wsparcia wykorzystuje się zwykle do obezwładnienia głównych sił przeciwnika.

Bój spotkaniowy rozpoczyna się w miarę podchodzenia i nawiązywania styczności z przeciwnikiem. Czołowe organa rozpoznawcze wzmagają swoją działalność celem wykrycia sił i ustalenia składu przeciwnika oraz uchwycenia dominujących obiektów terenowych. Natomiast czołowe pododdziały kawalerii powietrznej będą dążyły do opanowania dogodnej rubieży terenowej w celu związania walką sił osłonowych przeciwnika i stworzenia dogodnych warunków do wykonania przez siły główne szturm powietrznego na kolumny przeciwnika.

Szybkie uchwycenie i obsadzenie dominujących wzgórz, ciałnin, mostów, położonych na skrzydłach i tyłach maszerującego przeciwnika, może spowodować częściowe lub całkowite zagrożenie okrążeniem. W tym czasie działania bojowe kawalerii powietrznej powinny być wspierane przez lotnictwo myśliwsko-bombowe oraz śmigłowce szturmowe, które będą wykonywały uderzenia na wojska przeciwnika. Celem zablokowania dróg podejścia nowych sił przeciwnika, zaleca się w boju spotkaniowym wykonywać w szerokim zakresie uderzenia amunicją minową.

Stanowiąc część składową sił osłonowych wojsk pancernych lub zmechanizowanych, pododdziały kawalerii powietrznej mogą znajdować się w ugrupowaniu tych sił, pomiędzy siłami osłonowymi a awangardą, w ugrupowaniu awangardy lub też działać na jednym albo na obu skrzydłach kolumny marszowej, stanowiąc jej ubezpieczenie boczne. Niezależnie od miejsca w ugrupowaniu, pododdziały kawalerii powietrznej będą zawsze podlegały dowódcy związku taktycznego wykonującego marsz, który będzie im precyzował zadania. W przypadku napotkania wojsk przeciwnika, pododdziały kawalerii powietrznej będą wykorzystywane do uchwycenia dominujących i ważnych punktów terenowych lub wykonanie niespodziewanego szturmego powietrznego na kolumny marszowe, we współdziałaniu z atakiem wojsk pancernych lub zmechanizowanych.

4.4. Działania bojowe kawalerii powietrznej w operacjach opóźniających

W wypadku zaskakującej agresji przeciwnika kawaleria powietrzna, stanowiąca zasadniczy trzon sił reagowania może przejść do osłony granicy państwowej. Prowadząc aktywne działania bojowe powinna umożliwić operacyjne rozwinięcie sił głównych na kierunku (obszarze) zagrożonym przez przeciwnika, prowadzone w ramach przeciwkoncentracji. W takiej sytuacji działania taktyczne kawalerii powietrznej sprowadzać się będą głównie do prowadzenia działań opóźniających.

Dla kawalerii powietrznej w tym okresie typowymi sposobami walki mogą być:

- działania zgrupowań na rubieżach przechwytywania;
- obrona na wysuniętych pozycjach;
- obrona rejonów o znaczeniu kluczowym.

Zadaniem zgrupowań kawalerii powietrznej walczących na rubieżach przechwytywania jest niszczenie elementów rozpoznawczych, oddziałów wydzielonych, desantów i lotnictwa przeciwnika. Zgrupowanie przewidziane do tych działań po dotarciu do wyznaczonego rejonu rozśrodkowuje się, odtwarza zdolność bojową oraz rozwija system rozpoznania (patrolowania i obserwacji). Organizuje się także system ubezpieczeń i obronę okrężną rejonu bazowania śmigłowców. Zależnie od ilości możliwych pasów ruchu przeciwnika, ich szerokości oraz możliwości manewru między pasami, wspólne działania mogą prowadzić dwa samodzielne zgrupowania. Mogą one rozwinąć sieć przechwytywania o szerokości około 100 km i głębokości 25 km, natomiast jedno zgrupowanie tworzy sieć przechwytywania o szerokości 50 km i takiej samej głębokości.¹⁶⁴

Należy założyć, że w miarę postępowania w głąb terytorium, przeciwnik będzie coraz wyraźniej krystalizował kierunek głównego uderzenia. W tej sytuacji zgrupowania kawalerii powietrznej będą mogły zawęzić swoje ugrupowanie, a jednocześnie nadawać mu większą głębokość. Uzyska się w ten sposób możliwość skupienia wysiłków na określonych kierunkach. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że o wiele skuteczniejsze, bo utrzymujące cały czas przeciwnika w ogniu jest oddziaływanie na jego wojska kolejnymi uderzeniami. W tym przypadku przeciwnik jest atakowany bez przerwy. Musi wybierać, czy pomimo poniesionych strat kontynuować marsz, torując pod ogniem przejścia, gasząc pożary, budując mosty, czy raczej szukać dróg obejścia. Może rozczłonkować kolumny na mniejsze i przedzierać się dalej szukając luk. Natomiast po zniszczeniu systemu dowodzenia łatwo będzie o chaos, w efekcie którego spadać będzie tempo działań przeciwnika. A przecież zatrzymanie lub spowolnienie jego ruchu jest zasadniczym celem działania kawalerii powietrznej. Walkę z przeciwnikiem maszerującym w kolumnach, kawaleria powietrzna prowadziła będzie wykonując uderzenia desantowo-szturmowe i powietrzno-szturmowe oraz szeroko stosując niszczenie wybranych obiektów. Prowadząc walkę obronną na wysuniętych pozycjach kawaleria powietrzna będzie realizowała zadania polegające na zdeorganizowaniu planu walki przeciwnika, opóźnieniu jego podejście do przedniej linii obrony oraz myleniu go co do jej

---

¹⁶⁴ Michalski W., Działania desantowo-..., op. cit., . 82.

przebiegu. Będzie miała także możliwość powstrzymania podchodzących odwodów przeciwnika.

Możliwości wariantowania zadań kawalerii powietrznej jest więcej. Zależć to będzie od terenu, charakteru działań przeciwnika oraz planu operacji. Cechą charakterystyczną działań opóźniających jest bowiem walka z elementami rozpoznawczymi przeciwnika i rozbijaniem jego sił maszerujących w kolumnach oraz to, że toczyć się ona będzie na większych obszarach niż klasyczna obrona. Podstawą przyjęcia właściwych rozwiązań jest posiadanie sprawnego systemu rozpoznania, doskonale funkcjonującego obiegu informacji i umiejętnego wyszukiwania kluczowych punktów terenu, które będą decydować o powodzeniu planowanej akcji. W stosunku do nich rozwija się system rozpoznania i łączności, planuje ugrupowanie i ostatecznie organizuje walkę w terenie. Dobrze przeprowadzona ocena terenu z mapy daje możliwość postawienia precyzyjnych zadań. Szczególnie ważne jest to w przypadku kawalerii powietrznej, szybko poruszającej się i obejmującej swoim działaniem duże obszary.

ZAKOŃCZENIE

Wyniki uzyskane w efekcie przeprowadzonych badań w pełni zweryfikowały zasadność i celowość podjęcia prac nad ogółem zagadnień zawartych w temacie niniejszej dysertacji. W pełni potwierdziła się przyjęta na wstępie hipoteza robocza, której istota sprowadzała się do twierdzenia, że w istniejących materiałach źródłowych przedsięwzięcia związane z prowadzeniem działań przez kawalerię powietrzną traktowane są z reguły marginalnie. Uwzględniając powyższe uwarunkowania w niniejszej dysertacji przedstawiono w miarę kompleksowe ujęcie wspomnianej problematyki. W rozważaniach zaprezentowano hipotetyczny wariant modelu działania, powstały na bazie analizy możliwości jednostki kawalerii powietrznej. Autor ma nadzieję, że proponowane wnioski i zalecenia oraz propozycje rozwiązania poszczególnych problemów będą przydatne zarówno w procesie kształcenia kadry zawodowej, jak i w praktycznej działalności szkoleniowej wojsk.

Przyjęte w początkowym etapie badań hipotezy znalazły pełne potwierdzenie w toku dalszych badań. Ocena potencjalnego zagrożenia uzasadnia twierdzenie, że Wojsko Polskie powinno posiadać kawalerię powietrzną, stanowiącą trzon Sił Szybkiego Reagowania. Natomiast w wymiarze operacyjnym koniecznym jest przełożenie teoretycznych rozważań na rozwiązania praktyczne.

Podstawowym założeniem niniejszej pracy było ustalenie specyficznych właściwości badanych zjawisk. Szczegółowego przebadania wymaga jeszcze cały szereg problemów ogólniejszej natury, a więc np. specyficzne cechy współdziałania między kawalerią powietrzną a ogólnowojskowymi związkami taktycznymi i oddziałami. Zawarte w niej ogólne propozycje powinny zostać zweryfikowane podczas ćwiczeń z wojskami. Niemniej jednak autor sądzi, że w zaprezentowanej postaci dysertacja może być traktowana jako materiał uzupełniający, poszerzający wiedzę o kwestiach związanych z prowadzeniem działań przez kawalerie powietrzną.

Przedstawione rezultaty badań uzyskały ostateczny kształt dzięki uwagom i sugestiom czynionym przez promotora pracy – płk. prof. dr. hab. Bogdana SZULCA, który nie szczędził czasu na udzielenie mi pomocy i rady w rozwiązywaniu trudnych problemów, czuwając nad zachowaniem właściwego kierunku badań.

BIBLIOGRAFIA

- 24 Airmobile Brigade - Training Notes, Essex 1994.
- Andruchow J., Wojska powietrzno-desantowe NATO, Warszawa 1971.
- Baierl P., Ruchliwość powietrzna i mechanizacja powietrzna, Działania operacyjne, Wybrane artykuły z wojskowych czasopism zagranicznych, Warszawa 1996.
- Balcerowicz B., Marczak J., Pawłowski J., Polska strategia wczoraj i dziś, Myśl Wojskowa nr 1/1994.
- Balcerowicz B., Wojna w Zatoce Perskiej, przyczyny i skutki, Myśl Wojskowa nr 5/1991.
- Bańbor J., Użycie śmigłowców w wojnach lokalnych i konfliktach zbrojnych po drugiej wojnie światowej, Myśl Wojskowa nr 8/1989.
- Baś M., Bębenek J., Wybrane problemy użycia oddziałów desantowo-szturmowych w operacji obronnej, Myśl Wojskowa nr 1/1989.
- Bębenek J., Kilka uwag o działaniach desantowoszturmowych Cz. I, Myśl Wojskowa nr 5/1991, Cz. II nr 6/1991.
- Bębenek J., Przygotowanie i prowadzenie działań desantowo-szturmowych, Myśl Wojskowa nr 4/1991.
- Biuletyn Informacyjny nr 2 (162), Sztab Generalny WP., Warszawa 1995.
- Biziewski J., Pustynna Burza. część II, Warszawa 1994.
- Borisow J., Z zagadnień powietrznego oskrzydlenia przeciwnika, Myśl Wojskowa nr 6/1983.
- Boulet J., History of the helicopter, France-Empire 1984.
- Brimms O. R., Airmobile Brigade - Towards Airmechanization, Nato's Sixteen Nations nr 1/1996.
- Brzozowski J., Desanty śmigłowcowe i działania powietrzno-szturmowe w siłach zbrojnych NATO, Warszawa 1993.
- Carey M G., Firepower and Maneuver: Disrupting the Balance, Army January 1998;
- Chocha B., Rozważania o sztuce operacyjnej, Warszawa 1984.
- Ciborowski L., Przestrzenie informacyjne działań zbrojnych, Warszawa 1997.

- Ciszewski M., Instant Thunder. Kompanie powietrzne w Zatoce Perskiej – próba ognia, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 1/1995.
- Clancy T., Kawaleria pancerna, Gdańsk 1998.
- Compa K. Działania oddziałów desantowo-szturmowych, Myśl Wojskowa nr 12/1986.
- Dęga C., Uzbrojenie i pole walki wojsk lądowych do 2020 roku, Warszawa 1995.
- Doktryna operacji połączonych - IA, wyd. Military Agency For Standarization (MAS), NATO, September 1997.
- Douhet G., Panowanie w powietrzu, Warszawa 1965.
- Dusiewicz F., Taktyczno-operacyjne aspekty użycia desantów powietrznych w operacji zaczepnej, Myśl Wojskowa nr 2/1982.
- Duszewicz E. Geneza działań desantowoszturmowych, Myśl Wojskowa nr 4/1986.
- Dworecki S.E, Kęsoń T., Konflikty zbrojne w Europie i na Bliskim Wschodzie, Warszawa 1996.
- Dywizja Kawalerii Powietrznej jako element sił szybkiego użycia, pk. Most, Kraków 1996.
- Dywizja Kawalerii Powietrznej jako element sił szybkiego użycia, pk. Bratek, Kraków 1996.
- Działania taktyczne wojsk lądowych, Podręcznik Warszawa 1996.
- Eksperymentalna organizacja dywizji kawalerii powietrzno-pancernej amerykańskich sił lądowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1972.
- Encyklopedia Americana- International Edition ol. 18/92, Washington 1992.
- Etterlin S., Nowy wymiar działań bojowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1984.
- Field Manual FM 100-5, Operations, Washington 1993.
- Galewski Z., Czynniki powodzenia w współczesnej walce. Warszawa 1986.
- Garmas V, Ostrovnoj I, Działania powietrznomanewrowe, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1992.
- Gavin D., Wojna powietrzno-desantowa, Moskwa 1957.
- Gillette S.G., Działania powietrzno-desantowe w Wietnamie, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 2/1970.

Gołąb Z., Działania powietrznomanewrowe w wojnie wietnamskiej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 11/1982.

Gołąb Z., Przygotowanie i prowadzenie działań powietrzno-desantowych, Myśl Wojskowa nr 6/1993.

Gomółka J., Ogrodowczyk W., Kawaleria powietrzna i nie tylko, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 11/1994.

Gomółka J., Ogrodowczyk W., Kawaleria powietrzna. Nowa formacja SZ RP, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 9/1994

Gomółka J., Ogrodowczyk W., Kawaleria powietrzna. Zasady walki, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 11/1994.

Grabau R., Sześć wymiarów wojny - walka o spektrum elektromagnetyczne, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 3/1987.

Grankin W., Przygotowanie i zabezpieczenie desantów powietrznych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 6/1973.

Grącki Z., Hagermajer Z., Zwalczenie desantów i grup specjalnych nieprzyjaciela w obronie prowadzonej na obszarze kraju, Myśl Wojskowa nr 2/1989.

Griszyn S., Żukow P., Kitoszwili Sz., Taktyka armii państw kapitalistycznych, Warszawa 1974.

Gunston B., Spick M., Śmigłowce bojowe, Warszawa 1992.

Gwiżdż S., Szymański R., Wykorzystanie grup desantowo-szturmowych w obronie, Myśl Wojskowa nr 4/1992.

Hampe E., Jakie korzyści daje siłom lądowym ruchliwość powietrzna, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4/1966.

Handel M. I., Sun Tzu and Clausewitz. Carlisle Barracks 1991.

Harned G.M., Specjal Operations and the Air Land Battle, Military Review September 1985.

Harned G.M., Specjal Operations and the Air Land Battle, Military Review, September 1985.

Hermann H., Chrzanowski W., Strasburger D., Sztuka wojenna Wojska Polskiego w latach 1945-1990, Warszawa 1996.

- Hermann H., Geneza sztuki operacyjnej, Warszawa 1992.
- Hofeditz K. M., Zasady prowadzenia operacji, Myśl Wojskowa nr 5/1998.
- Hołdanowicz G., Glinnik, sokoły i ułani, Skrzydlata Polska nr 5/1997.
- House M., Toward combined arms warfare, Fort Leavenworth 1984.
- Howard H., Wojna w dziejach Europy, Wrocław 1990.
- HRN 810-006, Regulamin wojsk lądowych Królestwa Danii, Fredericia 1991.
- Huzarski M., Powietrzno-lądowe natarcie związku taktycznego, Warszawa 1993.
- Huzarski M., Powietrzno-lądowy charakter działań zaczepnych związku taktycznego, Myśl Wojskowa nr 2/1994.
- Huzarski M., Siły szybkiego reagowania w obronie kraju, Myśl Wojskowa nr 4/1994.
- Huzarski M., Zagadnienia taktyki wojsk lądowych, Toruń 1999.
- Ilustrowana historia konfliktów XX wieku, Warszawa 1994.
- Informator o Siłach Zbrojnych państw sąsiadujących z Polską, Warszawa 1994.
- Internationale Military and Defence Encyclopedia, Washington 1993.
- Jankiewicz Z., Stasiak W. Wojska powietrzno-desantowe, Warszawa 1973.
- Jarnot Ch. A., Air Mech Strike: Revolution in Maneuver Warfare, Military Review March April 1998.
- K, G., Przerzut i wsparcie ogniowe pododdziałów kawalerii powietrznej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/1974.
- K. G., Zasady organizacji planowania działań, dowodzenia i prowadzenia rozpoznania przez amerykańską kawalerię powietrzną, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4/1943.
- Kaczmarek W. Ścibiorek Z. Przyszła wojna -jaka?, Warszawa 1995.
- Kaczmarek W., Kierunki rozwoju środków walki wojsk lądowych, Myśl Wojskowa nr 6/1995;.
- Kawczyński M., Co dalej z siłami szybkiego reagowania , Przegląd Wojsk Lądowych nr 5/1993.
- Kirchbach J. G., Einsatz luftbeweglicher Krafte im Rahmen Operativer Gegenangriffe, Soldat und Technik nr 2/ 1988.
- Knetki J., Operacje połączone, Warszawa 1997.
- Kolecko P., Siły powietrzno-manewrowe Stanów Zjednoczonych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 3/1988.

- Kołodziejczak B., Co będzie jutro?, Warszawa 1980.
- Komunikat miesięczny 1-30, 04,1992 r., Wojskowe Służby Informacyjne, Biuro Studiów i Analiz, Warszawa 1992.
- Konflikt brytyjsko-argentyński o Wyspy Falklandy, Warszawa 1983.
- Kopaczewski M., Mogiła K., Wpływ rozpoznania i walki radioelektronicznej na wynik wojny, Doświadczenia i wnioski z wojny w Zatoce Perskiej, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej 1994.
- Korzeniowski S., Współdziałanie związku taktycznego (oddziału) z formacją dywizji kawalerii powietrznej, Warszawa 1998.
- Korzeniowski S., Pułk kawalerii powietrznej w działaniach taktycznych pk. „Kawaleria”, Warszawa 1996.
- Korzeniowski S., Pułk kawalerii powietrznej w działaniach taktycznych, Warszawa 1997.
- Korzeniowski S., Wołęjszo J. , Możliwości bojowe pułku kawalerii powietrznej w obronie, Myśl Wojskowa nr 3/1998.
- Kotarbiński T., Z zagadnień ogólnej teorii walki, Warszawa 1938.
- Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1993.
- Koziej S. Jak bronić krainy przeciągów, Gazeta Wyborcza z dn. 16.05.1998.
- Koziej S., Powietrzno-lądowe działania operacyjne i taktyczne, Warszawa 1991.
- Koziej S., Działania powietrzno-lądowe, Warszawa 1987.
- Koziej S., Działania rajdowe, Warszawa 1984.
- Koziej S., Jendraszczyk E., Działania desantowo-szturmowe, Warszawa 1992.
- Koziej S., Pawłowski J., Kordas R., Działania operacyjne wojsk lądowych, Warszawa 1992.
- Koziej S., Podstawowe problemy działań powietrzno-lądowych, Warszawa 1993.
- Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1995.
- Królikowski M., 6 Pomorska Dywizja Powietrznodesantowa, Pruszków 1997.
- Kucharski W., Kawaleria i broń pancerna, Kraków 1984.

Kuczmański Z., Kwiasowski Z., Możliwości tworzenia zgrupowań (oddziałów aeromobilnych), Zeszyty Naukowe AON nr 1/1998.

Kuczmański Z., Wymiar powietrzno-lądowy w działaniach operacyjnych, Warszawa 1997.

Kuropieska J., Wojska powietrznomanewrowe wojskami dnia dzisiejszego, Myśl Wojskowa nr 10/1971.

Land Force Tactical Doctrine ATP-35(B), Military Agency for Standardization 1995.

Ledwoch J., Market - Garden, Warszawa 1996.

Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979.

Machura J., Sajak I., Kariera bojowa śmigłowców, Warszawa 1980.

Madejczyk P., Borys E., Wnioski z dywizyjnych ćwiczeń taktycznych z wojskami "ORION 88" i "ORION 89" w zakresie działań desantowo-szturmowych, Myśl Wojskowa nr 2/1990.

Madejczyk P., Działania desantowo-szturmowe, Doświadczenia i wnioski z gry wojennej "Lato - 90", Warszawa 1990.

Malak K., Polityka bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, Warszawa 1997.

Mała Encyklopedia PWN, Warszawa 1995.

Mała Encyklopedia Wojskowa, Warszawa 1971.

Mańkowski R., Wsparcie logistyczne śmigłowców transportowych w działaniach wojsk manewrowych. Koncepcje, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 10/1993.

Marczak J., Pawłowski J., O obronie militarnej Polski przełomu XX i XXI wieku, Warszawa 1995.

Markiewicz T., Śmigłowce transportowe w działaniach desantowo-szturmowych, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju nr 9/1989.

Michalski W., Działania desantowo-szturmowe w operacjach na obszarze kraju, 1995.

Mossor S., Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, Warszawa 1986.

Niesters M., Soviet helicopter doctrine, International Defence Review 10/87.

Nowosza M., Operacje powietrznodesantowe, Myśl Wojskowa nr 3/1995.

Nożko K., Maksymy, sentencje i myśli refleksyjne. Warszawa 1993.

- Nożko K., Piekarski H., Wpływ nowych środków walki, zwłaszcza broni precyzyjnej na przygotowanie i prowadzenie współczesnej operacji (walki), Warszawa 1987.
- Ocena operacyjno-taktyczna wojny w Zatoce Perskiej, MON, Warszawa 1991.
- Omówienie ćwiczenia "Operacja przeciwdesantowa", AON Warszawa 1991.
- Operacja powietrznodesantowa "Pegasus", Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 3/1972.
- Operation Desert Sabre, Direction of Inspector General Doctrine and Training, London 1993.
- Organizacja dywizji powietrzno-desantowej i kawalerii powietrznej sił lądowych Stanów Zjednoczonych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/1974.
- Pająk T., Przebieg i wnioski z konfliktu zbrojnego w rejonie Zatoki Perskiej, Myśl Wojskowa nr 3/1992.
- Paluszyński M., Rozwój taktyki działań radzieckich śmigłowców w wojnie afgańskiej, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 1/1991.
- Paluszyński M., Siły szybkiego reagowania, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 5/1994.
- Picq A., Studium o walce. Warszawa 1927.
- Pierwsza dywizja kawalerii (szturmowa dywizja powietrzno-desantowa), Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 6/1965.
- Pieter J., Z zagadnień pracy naukowej, Wrocław 1974;.
- Pimolt J., Wojna w Wietnamie, Warszawa 1993.
- Pióro T., Operacyjny, kombinowany desant powietrzny, Warszawa 1965.
- Podstawowe kalkulacje operacyjno-taktyczne. MON 1988.
- Podstawowe kategorie sztuki wojennej, Warszawa 1996.
- Poluszyński M., Siły Szybkiego Reagowania, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 5/1994.
- Powietrzna manewrowość wojsk lądowych (wg poglądów amerykańskich), Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/1975.
- Prokop A., Wykorzystanie śmigłowców szturmowych podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela, Myśl Wojskowa nr 2/1976.

- Przebieg, analiza i ocena wojny w regionie Zatoki Perskiej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1992.
- Przedwojewski W., Działania desantowo-szturmowe na szczeblach taktycznych i operacyjnych, Warszawa 1995.
- Przerzut i wsparcie ogniowe pododdziałów kawalerii powietrznej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/1974.
- Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych cz. I, Warszawa 1994.
- Regulamin działań wojsk lądowych, Warszawa 1999.
- Regulamin połowy sił lądowych Stanów Zjednoczonych FM-100-5, Warszawa 1979.
- Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDV 100/100, Warszawa 1993.
- Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP do działalności Sił Zbrojnych RP w 1998 roku.
- S.M., Zachodniemiecko-francuskie ćwiczenie wojsk lądowych pk, "Kecker Spatz", Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 2/1988;.
- Sadykiewicz M., Kawaleria powietrzna, Warszawa 1963.
- Schwarz W., Rosja: Poglądy dotyczące przyszłej wojny, Truppendienst 3/1995.
- Sienkiewicz P., i inni, Teoria konfliktów zbrojnych, Tom I i II, Warszawa 1994.
- Sikorski B., Użycie i działanie sił powietrzno-szturmowych w walce z desantami powietrznymi w operacjach obronnych, Rozprawa doktorska, AON Warszawa 1993.
- Sikorski B., Walka z desantami powietrzanymi - odwód powietrzno-szturmowy, Zeszyty Naukowe AON 1991 nr 4/5.
- Skibiński F., Rozważania o sztuce wojennej, AON Warszawa 1991.
- Skrzypczak Z., Działania powietrzno-lądowe, Myśl Wojskowa nr 4/1988.
- Słownik podstawowych terminów wojskowych. Warszawa 1977.
- Sobath C., Ruchliwość powietrzna wojsk lądowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4 1985.
- Sosabowski S., Droga wiodła ugorem, Londyn 1967.
- Sowietskaja Wajennaja Encyklopedia, Moskwa 1976, t.2,3.
- Stasiak W., W locie szumią spadochrony, Warszawa 1991.
- Strasburger D., Zasady sztuki wojennej, Warszawa 1996.

Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970-1983, Warszawa 1985.

Suchora S., Lotnictwo wojsk lądowych i siły powietrznoszturmowe na polu walki, Warszawa, 1995.

Sullivan G. R., Dubnik J., Land Warfarer in the 21 Century, Military Review, September 1993.

Szmyd R., Prowadzenie działań zaczepnych przez siły zbrojne wybranych państw, Warszawa 1995.

Sztuka wojenna sił zbrojnych uczestniczących w wojnach lokalnych i ważniejszych konfliktach zbrojnych po II wojnie światowej, Warszawa 1997.

Szulc B., Kowalski A., Przeciwdziałanie wojsk lądowych kosmicznym środkiem walki, Warszawa 1989.

Ścibiorek Z., Działania powietrzno-lądowe, Myśl Wojskowa nr 3/1996.

Ścibiorek Z., Geneza i ewolucja powietrzno-lądowych działań bojowych, Myśl Wojskowa nr 2/1993.

Ścibiorek Z., i inni, Działania zgrupowań aeromobilnych oraz ogólnowojskowych związków taktycznych w obronie strefy odpowiedzialności okręgu wojskowego, Myśl Wojskowa nr 2/1998.

Ścibiorek Z., Kierunki przeobrażeń w sztuce operacyjnej i taktyce wojsk lądowych, Myśl Wojskowa nr 3/1997.

Ścibiorek Z., Możliwe zmiany struktur organizacyjnych wojsk lądowych, Myśl Wojskowa nr 1/1996.

Ścibiorek Z., Pole walki 2000, Zeszyty Naukowe AON nr 4/1994.

Ścibiorek Z., Rozważania o obronie, Warszawa 1993.

Ścibiorek Z., Tabor R., Wiatr M., Wnioski z użycia wojsk lądowych podczas wojny w rejonie Zatoki Perskiej, Myśl Wojskowa nr 1/1993.

Ścibiorek Z., Wpływ nowych środków walki na działania bojowe wojsk lądowych, Warszawa 1993.

Taktyka ogólna. Podręcznik, Warszawa 1968.

Teoria sztuki wojennej „SIGMA”. Tom II, Warszawa 1996.

The Military Balance 1997/1998, The Internationale Institut for Strategic Studies, London 1997.

The Nonlinear Nature of Future War: A Soviet Commonwealth View, US Army Foreign Military Studies Office (FMSO), Fort Leavenworth 1992.

Toffler A., H., Wojna i antywojna, Warszawa 1997.

Toffler A., Trzecia fala, Warszawa 1997.

Tomaszewski A., i inni, Podstawowe kategorie sztuki wojennej, Warszawa 1996.

Turbe G., Siły szybkiego reagowania Francji, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1998.

Urban M., War in Afghanistan, London 1990.

Użycie wojsk raketowych i artylerii w operacji i walce. Część I, Warszawa 1995.

Użycki J., Wojna konwencjonalna w Europie?, Warszawa 1989.

Wiatr M., Charakterystyka współczesnych operacji wojsk lądowych, Myśl Wojskowa nr 5/1998.

Wiatr M., Między strategią a taktyką, cz. I-III, Polska Zbrojna 1996.

Wiśniewski E., Metodyka wojskowych badań naukowych, Warszawa 1988.

Wiśniewski J., Operacje powietrzno-desantowe i powietrzno-szturmowe według poglądów NATO, Warszawa 1982.

Wojska powietrznodesantowe i powietrznomanewrowe głównych państw NATO, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/73.

Wojsko Polskie- Informator, Warszawa 1995.

Wołoszczuk T., Okrążenie w trzecim wymiarze, Warszawa 1962.

Wójcik T., Rozważania o współczesnym natarciu, Warszawa 1984.

Wroński D., Polskie śmigłowce bojowe dla wojska, Przegląd Wojsk Lądowych nr 1/1995.

Wróblewski R., Charakterystyka nauk wojskowych, Warszawa 1992.

Wytyczne Zastępcy szefa Sztabu Generalnego WP ds. Systemów Dowodzenia i Szkolenia do szkolenia SZ RP w 1998 roku.

Zabezpieczenie ogniowe działań kawalerii powietrznej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1973.

Zajdziński W., Miłosz S., Rola sił zbrojnych wybranych państw w polityce bezpieczeństwa, Warszawa 1998.

Zasady organizacji planowania działań, dowodzenia i prowadzenia rozpoznania przez amerykańską kawalerię powietrzną, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4/1973.

Zasady użycia kawalerii powietrznej w podstawowych rodzajach działań bojowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 5/1973.

Zasady użycia śmigłowców ppanc głównych państw NATO, Warszawa 1988.

Zasady wykorzystania bojowego śmigłowca Mi 24D, Poznań 1981.

Zieleniewski J., Efektywność badań naukowych, Warszawa 1966.

Zieliński J., Siły zbrojne sąsiadów Polski, Warszawa 1992.

Zieliński J., Zarys teorii sztuki operacyjnej wojsk lądowych Rzeczypospolitej Polskiej, Toruń 1998.

Zoufaly B., Nowa rola śmigłowców wielozadaniowych, Przegląd Wojsk Lądowych nr 3/1994.

Zoufaly B., Śmigłowce desantowo-szturmowe czy śmigłowce specjalizowane, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 2/1994.

Zoufaly B., Śmigłowiec bojowy AH - 1W Venom, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 5/1994.

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

ANKIETA

Celem niniejszej ankiety jest zebranie opinii szerokiej reprezentacji kadry Wojska Polskiego w zakresie użycia jednostek kawalerii powietrznej w operacjach na obszarze kraju.

Zamiarem autora jest uzyskanie zbioru sugestii dotyczących kierunków badań nad wypracowaniem koncepcji pozwalającej uzupełnić teorię prowadzenia działań przez jednostki kawalerii powietrznej.

Będąc przekazany, że Pana wieloletnie doświadczenia, głęboka wiedza i cenne wnioski z dotychczasowej służby przyczynią się w znacznym stopniu do nowego spojrzenia na poruszany problem – autor prosi o wypełnienie przedłożonej ankiety. Badania mają charakter anonimowy, a ich wyniki po uogólnieniu zostaną wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.

Z góry dziękuję za wypełnienie niniejszej ankiety oraz za trud włożony w spełnienie mojej prośby i przedłożone wszelkie propozycje i uwagi.

1. W jakich rodzajach działań operacyjnych, Pana zdaniem, kawaleria powietrzna (kpow) jest najbardziej predysponowana do prowadzenia działań?

(proszę zakreślić numery do dwóch wybranych odpowiedzi)

- 1) Osłona operacyjnego rozwinięcia
- 2) Operacja początkowego okresu wojny
- 3) Operacja obronna
- 4) Operacja zaczepna

2. W której fazie (okresie) prowadzenia obrony manewrowej, Pana zadaniem, kpow będzie wykonywała najbardziej efektywne działania?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

1. W strefie działań osłonowych
2. W czasie walki na głównej rubieży obrony
3. Podczas stwarzania warunków do wykonania zwrotu zaczepnego
4. W czasie wykonania zwrotu zaczepnego

3. W której fazie (okresie) prowadzenia obrony stałej, Pana zadaniem, kpow będzie wykonywała najbardziej efektywne działania?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

1. W strefie osłony
2. W strefie działań bezpośrednich ZO
3. W strefie działań tyłowych

4. Czy, Pana zdaniem, ZT (oddział) kpow powinien być użyty:

(proszę zakreślić numery do dwóch wybranych odpowiedzi)

1. Całością sił na samodzielnym kierunku
2. Częściami na różnych (oddzielnych) kierunkach
3. W ugrupowaniu ZO
4. W ugrupowaniu ZT (oddziału)

5. Jakie, Pana zdaniem, zadania może (powinna) realizować kpow w działaniach zaczepnych?

(proszę zakreślić numery wybranej odpowiedzi)

- 1) Przełamywanie obrony przeciwnika
- 2) Tworzenie ognisk walki w głębi ugrupowania przeciwnika
- 3) Osłona otwartych skrzydeł (luk)
- 4) Rozpoznanie walką
- 5) Izolacja obszaru działań
- 6) Inne (jakie?) .....

6. Czy, Pana zdaniem, wzmocnienie jednostek kpow innymi rodzajami wojsk wpłynie na jej mobilność?

(proszę zakreślić numery wybranej odpowiedzi)

- 1) Tak
- 2) Nie
- 3) Nie mam zdania

7. W jakim stopniu poniższe metody działań kpow prowadzone w ugrupowaniu przeciwnika mogą być najbardziej skuteczne?

(proszę wybrać odpowiedź i jej numer wpisać w kratkę)

1- dużym; 2 - przeciętnym; 3 - niewielkim; 4 - trudno powiedzieć

- 1) Rajd w rejonie
- 2) Rajd wahadłowy
- 3) Rajd kierunkowy

8. Jaki wpływ, Pana zdaniem, na prowadzenie walki przez wojska zmechanizowane i pancerne mają działania powietrzno-szturmowe w przedstawionych formach działań?

(proszę wybrać odpowiedź i jej numer wpisać w kratkę)

1- duży; 2 - przeciętny; 3 - niewielki; 4 - trudno powiedzieć

1) Podczas walki w ramach sił reagowania w przygranicznym pasie przesłaniania

--

2) Podczas prowadzenia działań opóźniających

--

3) W działaniach obronnych

--

4) W czasie działań zaczepnych

--

9. W jakim okresie, Pana zdaniem, najbardziej celowe byłoby wykorzystanie BKPow?

(proszę zakreślić numery wybranej odpowiedzi)

1) W początkowym etapie wojny (konfliktu zbrojnego)

2) W etapie najbardziej intensywnych działań zbrojnych

3) W końcowym etapie wojny (konfliktu zbrojnego)

10. Czy, Pana zdaniem, BKPow powinna prowadzić działania wspólne z BDSz?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

1) Tak

2) Nie

3) Nie mam zdania

11. Czy, Pana zdaniem, BKPow powinna prowadzić działania w ramach sojuszniczych operacji połączonych?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

1) Tak

2) Nie

3) Nie mam zdania

12. W jakich okresach operacji obronnej, Pana zdaniem, BKPow powinna być użyta do prowadzenia działań?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

- 1) Działania wojsk w obszarze osłony
- 2) Działania wojsk na głównym obszarze operacji obronnej
- 3) Działania wojsk zmierzające do przejęcia inicjatywy

13. Jaki, Pana zdaniem, powinien być optymalny rozmach prowadzonych działań przez BKPow w operacji zaczepnej?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

- 1) Na głębokość obrony związku taktycznego przeciwnika
- 2) Na głębokość odwodu związku operacyjnego
- 4) Na całą głębokość ugrupowania operacyjnego korpusu

METRYCZKA

14. Jaki posiada Pan stopień wojskowy?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

- 1) Pułkownik
- 2) Podpułkownik
- 3) Major
- 4) Kapitan
- 5) Porucznik

15. Jaki posiada Pan staż służby wojskowej?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

- 1) Powyżej 25 lat
- 2) 20 do 25 lat
- 3) 10 do 19 lat
- 4) do 9 lat

16. Jaką uczelnię Pan ukończył?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

- 1) Wyższa Szkoła Oficerska
- 2) Akademia Wojskowa – krajowa
- 3) Akademia Wojskowa – zagraniczna
- 4) Student AON

17. Jakie zajmuje (zajmował) Pan stanowisko służbowe?

(proszę zakreślić numer wybranej odpowiedzi)

- 1) Dowódcze
- 2) Sztabowe
- 4) Dydaktyczne

Dziękuję za szczerze i wyczerpujące odpowiedzi.

.....

ZESTAWIENIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH

1. Opinie respondentów o rodzajach działań operacyjnych, do prowadzenia których najbardziej predysponowana jest kawaleria powietrzna

Rodzaje działań operacyjnych	Rozkład odpowiedzi	
	Liczba	%
1. Osłona operacyjnego rozwinięcia	44	66,7
2. Operacja początkowego okresu wojny	36	54,5
3. Operacja obronna	50	75,8
4. Operacja zaczepna	14	21,2

Źródło: opracowanie własne.

2. Opinie badanych oficerów o efektywności działania kawalerii powietrznej w różnych fazach (okresach) prowadzenia obrony manewrowej

Fazy prowadzenia obrony manewrowej	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. W strefie działań osłonowych	17	25,8
2. W czasie walki na głównej rubieży obrony	3	4,5
3. Podczas stwarzania warunków do wykonania zwrotu zaczepnego	23	34,8
4. W czasie wykonania zwrotu zaczepnego	23	34,8

Źródło: opracowanie własne.

3. Opinie badanych oficerów o efektywności działania kawalerii powietrznej w różnych fazach (okresach) prowadzenia obrony stałej

Fazy prowadzenia obrony stałej	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. W strefie osłony	34	51,5
2. W strefie działań bezpośrednich ZO	21	31,8
3. W strefie działań tyłowych	11	16,7

Źródło: opracowanie własne.

4. Opinie respondentów o sposobie użycia kawalerii powietrznej

Sposoby użycia ZT	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Całością sił na samodzielnym kierunku	13	19,7
2. Częściami na różnych (oddzielnych) kierunkach	46	69,8
3. W ugrupowaniu ZO	29	43,9
4. W ugrupowaniu ZT (oddziału)	11	16,7

Zródło: opracowanie własne.

5. Opinie badanych oficerów o charakterze zadań realizowanych przez kawalerię powietrzną w działaniach zaczepnych

Zadania w działaniach zaczepnych	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Przelamywanie obrony przeciwnika	4	6,1
2. Tworzenie ognisk walki w głębi ugrupowania przeciwnika	54	81,8
3. Osłona otwartych skrzydeł (luk)	24	36,4
4. Rozpoznanie walką	7	10,6
5. Izolacja obszaru działań	30	45,5
6. Inne	4	6,1

Zródło: opracowanie własne.

6. Opinie badanych oficerów o wpływie wzmocnienia jednostek kawalerii powietrznej innymi rodzajami wojsk na ich mobilność

Odpowiedź	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Tak	30	45,5
2. Nie	28	42,4
3. Nie mam zdania	8	12,1

Zródło: opracowanie własne.

7. Opinie respondentów o skuteczności metod prowadzenia działań przez kawalerię powietrzną w ugrupowaniu przeciwnika

Lp.	Metody działań	Brak opinii		Stopień skuteczności					
				duży		przeciętny		niewielki	
		liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
1.	Rajd w rejonie	10	15,1	17	25,8	28	42,4	11	16,7
2.	Rajd wahadłowy	8	12,1	20	30,3	27	40,1	11	16,7
3.	Rajd kierunkowy	9	13,6	36	54,5	13	19,7	8	12,1

Zródło: opracowanie własne

8. Opinie badanych oficerów o wpływie działań powietrzno-szturmowych na prowadzenie walki przez wojska zmechanizowane i pancerne w różnych formach działań

Lp.	Formy działań	Brak opinii		Wpływ					
		liczba	%	duży		przeciętny		niewielki	
				liczba	%	liczba	%	Liczba	%
1.	Podczas walki w ramach sił reagowania w przygranicznym pasie przesłaniania	3	4,5	38	57,6	10	15,1	15	22,7
2.	Podczas prowadzenia działań opóźniających	6	9,1	30	45,5	18	27,3	12	18,2
3.	W działaniach obronnych	3	4,5	17	25,8	31	47,0	15	22,7
4.	W czasie działań zaczepnych	3	4,5	54	81,8	5	7,6	4	6,1

Źródło: opracowanie własne.

9. Opinie respondentów o celowości wykorzystania BKPow w różnych okresach konfliktu zbrojnego

Okresy wykorzystania BKPow	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. W początkowym etapie wojny (konfliktu zbrojnego)	37	56,1
2. W etapie najbardziej intensywnych działań zbrojnych	21	31,8
3. W końcowym etapie wojny (konfliktu zbrojnego)	64	97,0

Źródło: opracowanie własne.

10. Opinie badanych oficerów o celowości prowadzenia działań wspólnych przez BKPow i BDSz

Odpowiedź	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Tak	35	53,0
2. Nie	26	39,4
3. Nie mam zdania	5	7,6

Źródło: opracowanie własne.

11. Opinie respondentów o zasadności prowadzenia działań przez BKPow w ramach sojusznicznych operacji połączonych

Odpowiedź	Rozkład odpowiedzi	
	Liczba	%
1. Tak	52	78,8
2. Nie	7	10,1
3. Nie mam zdania	7	10,1

Źródło: opracowanie własne.

12. Opinie badanych oficerów o użyciu BKPow w różnych okresach operacji obronnej

Okresy operacji obronnej	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Działania wojsk w obszarze osłony	20	30,3
2. Działania wojsk na głównym obszarze operacji obronnej	13	19,7
3. Działania wojsk zmierzające do przejęcia inicjatywy	32	48,5
4. Brak odpowiedzi	1	1,5

Źródło: opracowanie własne.

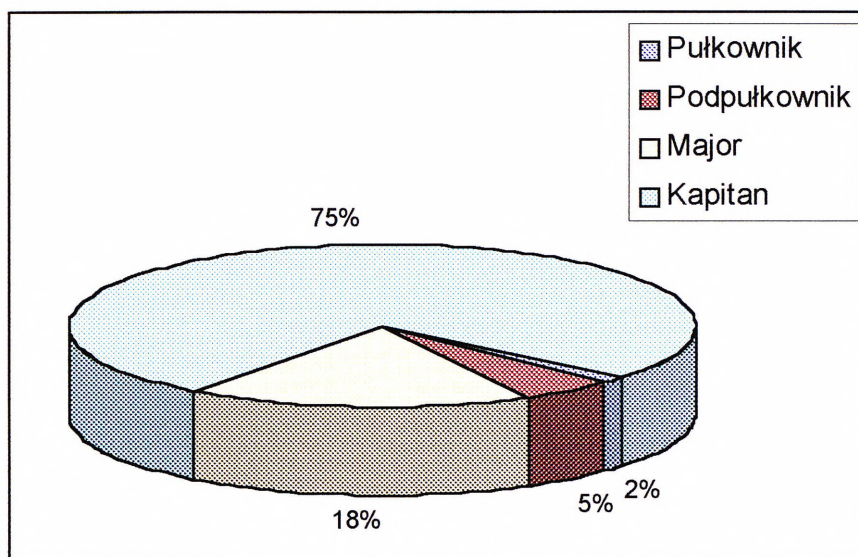
13. Opinie respondentów o optymalnym rozmachu prowadzonych działań przez BKPow w operacji obronnej

Działania w operacji zaczepnej	Rozkład odpowiedzi	
	Liczba	%
1. Na głębokość obrony związku taktycznego przeciwnika	11	16,7
2. Na głębokość odwodu związku operacyjnego	31	47,0
3. Na całą głębokość ugrupowania operacyjnego korpusu	24	36,4

Źródło: opracowanie własne.

14. Stopień wojskowy badanych oficerów

Stopień wojskowy	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Pułkownik	1	1,5
2. Podpułkownik	3	4,5
3. Major	12	18,1
4. Kapitan	50	75,9
Razem	66	100,0

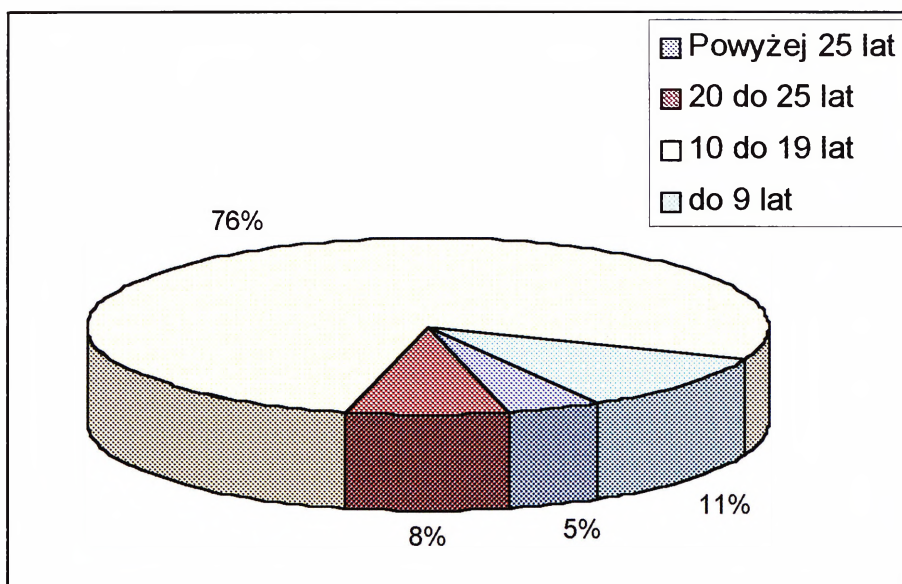

Źródło: opracowanie własne.

15. Staż służby wojskowej badanych oficerów

Staż służby wojskowej	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Powyżej 25 lat	3	4,5
2. 20 do 25 lat	5	7,6
3. 10 do 19 lat	51	77,3
4. do 9 lat	7	10,6
Razem	66	100,0

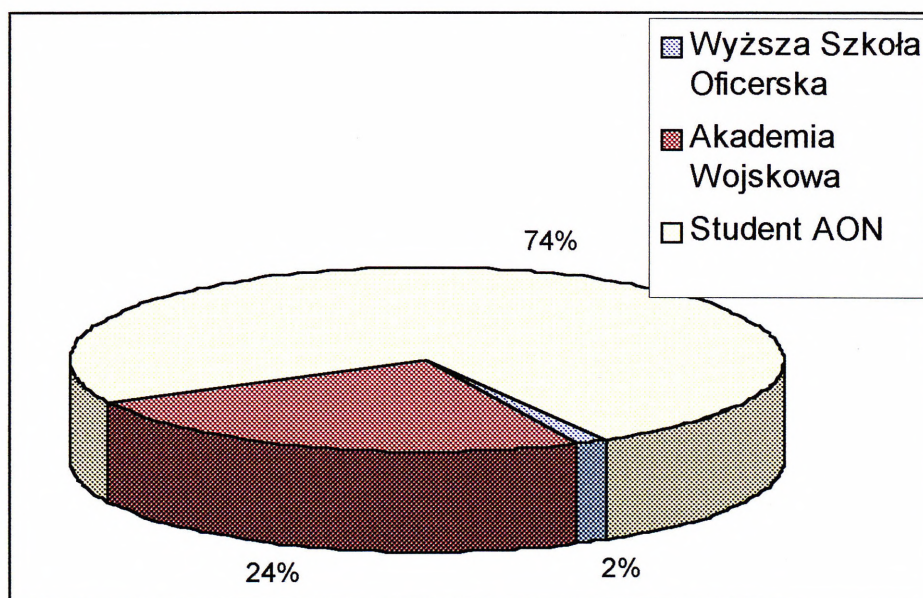
Źródło: opracowanie własne.

16. Ukończona przez badanych oficerów uczelnia

Uczelnia	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Wyższa Szkoła Oficerska	1	1,5
2. Akademia Wojskowa	16	24,3
3. Student AON	49	74,2
Razem	66	100,0

Źródło: opracowanie własne.

17. Zajmowane przez badanych stanowisko służbowe

Stanowisko służbowe	Rozkład odpowiedzi	
	liczba	%
1. Dowódcze	37	56,1
2. Sztabowe	23	34,8
3. Dydaktyczne	6	9,1
Razem	66	100,0

Zródło: opracowanie własne.

